

Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet

Ehdotukset Pohjanmaan, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan
valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 2013

ANNUKKA KUOPPALA | RIIKKA ASUNMAA | HANNE PUROLA

Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet

Ehdotukset Pohjanmaan, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan
valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 2013

ANNUKKA KUOPPALA

RIIKKA ASUNMAA

HANNE PUROLA

RAPORTEJA 83/2013

**MAASEUDUN KULTTUURIMAISEMAT JA MAISEMANÄHTÄVYYDET EHDOTUKSET POHJANMAAN,
ETELÄ- JA KESKI-POHJANMAAN VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAIKSI MAISEMA-ALUEIKSI
2013**

Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Taitto: Katriina Koski

Kansikuva: Kuortaneen valtakunnallisesti arvokas maisema-alue, Annukka Kuoppala

Sisäkansi: Lapuan Alajoen peltolakeuden arvokasta rakennuskantaa, Annukka Kuoppala

Kartat: Hanne Purola

ISBN 978-952-257-855-6 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (VERKKOJULKAISU)

URN:ISBN:978-952-257-855-6

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

Alkusanat

Työn tarkoituksena on päivittää Etelä- ja Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventointi. Inventointikohteet ovat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (valtioneuvoston periaatepäätös 1995) ja valtakunnallisesti arvokkaiden rakennetun kulttuuriympäristön (RKY 2009) arvotuksessa pudonneita tai supistuneita kohteita, jotka inventoidaan maisema-arvojen näkökulmasta. Työssä on lisäksi huomioitu ohjausryhmätyöskentelyssä esiin nousseet muut kohteet.

Inventointi on osa koko Suomessa tehtävää arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointia. Inventoinneissa keskitytään maaseudun kulttuurimaisemiin, erityisesti viljelymaisemiin ja muihin alkutuotannon synnyttämiin maisemiin. Tällä hetkellä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan maakunnissa on yhteensä 15 valtakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta tai maisemanähtävyyttä sekä kymmenittäin maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Nyt tehdyssä päivitysinventoinnissa tarkasteltiin aluevalikkoa, alueiden arvoluokkia ja rajauksia.

Tällä ehdotuksella ei ole oikeusvaikutuksia. Valtakunnallisten maisema-alueiden osalta oikeusvaikutukset syntyvät valtioneuvoston päätöksellä, kun koko maan maisema-alueet on päivitetty, mahdollisesti vuonna 2015. Tätä ennen Ympäristöministeriö/Etelä-Pohjanmaan ELY järjestää kuntien kuulemisen. Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että arvokkaat maisema-alueet otetaan huomioon alueiden käytössä. Valtakunnallisesti arvokkaat tulee sisällyttää maakuntakaavoihin.

Päivitysinventoinnista tiedotettiin maakunnallisesti lehdistössä ja ELY-keskuksen internet-sivuilla. Hanketta esiteltiin syksyllä 2012 Rakennetun ympäristön neuvottelupäivillä Vaasassa. Ennen maastotöitä kuntien teknisille toimistoille tiedotettiin inventoinneista ja kaa-

voituksesta vastaavaa kutsuttiin mukaan maastokäynnille. Helmikuussa 2013 järjestettiin lehdistölle tiedotustilaisuus inventoinnin etenemisestä. Kesäkuussa 2013 järjestettiin kolme avointa inventoinnin esittely- ja palautetilaisuutta Vaasassa, Kokkolassa ja Seinäjoella. Tiedotustilaisuuksien jälkeen ehdotukset olivat nähtävillä ELY-keskuksen nettisivuilla ja kuka tahansa saattoi antaa palautetta inventointityön tekijöille.

Työn tilaajana on Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Inventointityön ovat tehneet MKN Maisemapalvelut ProAgria Etelä-Pohjanmaan maisema-arkkitehti Annukka Kuoppala ja maisemasuunnittelun hortonomit Riikka Asunmaa ja Hanne Purola. Käännöstystä on vastannut Mats Norrholm. Paikkatietoanalyysin sekä raportin taiton on tehnyt Katriina Koski MKN maisemapalvelut ProAgria Etelä-Suomi. Valtakunnallisella tasolla päivitys- ja täydennysinventointia on ohjannut inventointien ohjaus- ja arviointiryhmä MAPIO. Alueellisen inventoinnin ohjausryhmässä ovat toimineet: Jyrki Palomäki Etelä-Pohjanmaan ELY/Alueidenkäyttö, Matti Rantala Etelä-Pohjanmaan ELY/Alueidenkäyttö, Riitta Kankaanpää-Waltermann Etelä-Pohjanmaan ELY / Kulttuuriympäristön hoidon yhteistyöryhmä, Leena Rinkineva-Kantola Etelä-Pohjanmaan ELY / Luonnonsuojelu, Johanna Kullas Etelä-Pohjanmaan ELY/ Luonnonsuojelu, Antti Saartenoja Etelä-Pohjanmaan liitto, Ann Holm Pohjanmaan liitto, Pirjo Niemi Pohjanmaan liitto, Janna Räisänen Keski-Pohjanmaan liitto, Teppo Rekilä Keski-Pohjanmaan liitto, Maria Kurtén Museovirasto, Sirkka-Liisa Sihvonen Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo, Pirkko Järvelä Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo, Kaj Höglund ja Pentti Rislä Pohjanmaan maakuntamuseo. Lisäksi on konsultoitu Päivi Tervosta Metsähallitus, LP Pohjanmaa. Kiitos kaikille työhön osallistuneille, aktiivisille asukkaille, maanomistajille, kunnille ja ohjausryhmälle.

Sisältö

Alkusanat	V
1 TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET	2
2 INVENTOINNIN TYÖVAIHEET	3
2.1 Valmisteluvaihe ja inventointikohteiden valinta	4
2.2 Inventointi ja käytetyt aineistot	4
2.5 Rajaukset	6
3 MAISEMAMAAKUNNAT JA –SEUDUT.....	8
3.1 Yleistä	8
3.2 Maisemamaakunnat ja -seudut tarkastelualueella	8
3.3 Maisemamaakuntien ja -seutujen ominaispiirteet	8
4 INVENTOIDUT KOHTEET JA ARVOLUOKAT	12
ETELÄ-POHJANMAAN VALTAKUNNALLISESTI	
ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET	20
Ähtärin reitin kulttuurimaisemat	22
Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema	26
Lapuan Alajoen peltolakeus	32
Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema	36
Luopajärven viljelylakeus	42
Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat	46
Lehtimäen mäkiasutus	50
POHJANMAAN VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT	
MAISEMA-ALUEET	54
Vöyrinjokilaakson kulttuurimaisema	56
Kyrönjokilaakson kulttuurimaisema	60
Söderfjärden	68
Björköbyn saariston kulttuurimaisema	72
Härkmeren kulttuurimaisema	76
Vanhan Vaasan kulttuurimaisema	80
Laihianjoen kulttuurimaisema	84
Närpiönjoen kulttuurimaisema	88
Purmonjokilaakson kulttuurimaisema	94
Kimojokilaakson kulttuurimaisema	98
Harrströminjokilaakson kulttuurimaisema	102
Merenkurkun saariston kulttuurimaisemat	108
Orisbergin kulttuurimaisema	120
KESKI-POHJANMAAN VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT	
MAISEMA-ALUEET	124
Lestijokilaakson kulttuurimaisema; Toholampi	126
Perhonjokilaakson kulttuurimaisema; Veteli	134
Vattaja-Ohtakari	138
VALTAKUNNALLISESTA ARVOLUOKASTA PUDONNEET	
MAISEMA-ALUEET	142
LÄHTEET	144
OHEISMATERIAALI	146
LIITTEET	147

Ilmajoen Alajoen lakeusmaisemaa elävöittävät vielä muutamat ladot. (AK)

1 TYÖN TAUSTA JA TAVOITTEET

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ovat edustavimpia maaseudun kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Suomessa on 156 maisema-aluetta, jotka ovat valtioneuvoston vuonna 1995 tekemän periaatepäätöksen mukaan valtakunnallisesti arvokkaita. Tämän lisäksi maakuntakaavoihin on merkitty useita kymmeniä maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Maisema-alueilla turvataan edustavien ja elinvoimaisten maaseutumaisemien säilyminen. Maankäyttö- ja rakennuslaissa olevat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että arvokkaat maisema-alueet otetaan huomioon alueiden käytössä. Valtakunnallisesti arvokkaat alueet tulee muun muassa sisällyttää maakuntakaavoihin.

Ympäristöministeriössä on meneillään valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi. Päivitys- ja täydennysinventoinnit

toteutetaan vuosina 2010–2014 maakunnittain. Inventointien tulosten perusteella koostetaan uusi ehdotus valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi. Ehdotuksen pohjalta on tarkoitus valmistella maisema-alueista uusi valtioneuvoston päätös.

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointien päätavoitteena on tarkistaa aluevalikoima, arvoluokka sekä rajaukset vastaamaan uudistuneita maisemanhoidon toteutamis- ja ohjausjärjestelmiä. Näitä ovat muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) ja siihen sisältyvät valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, luonnonsuojelulaki (1096/1996), maatalouden ympäristötuen järjestelmät sekä Eurooppalainen maisemayleissopimus (173/2006) sekä maatalouden ympäristötuki.

Inventoinneissa keskitytään maaseudun kulttuurimaisemiin, erityisesti viljelymaisemiin ja muihin alkutuotannon synnyttämiin maisemiin. Keskeisiä ovat perinteisessä asussa säilyneet, elinvoimaiset, luon-

noltaan ja kulttuuriperinnöltään monipuoliset viljely-maisemakokonaisuudet kylväen, luonnonalueineen ja historiallisine kohteineen. Maisema-alueiden tulee edelleen täyttää maisema-aluejärjestelmän (mietintö 66/1992) laatiman maisemamaakuntajaon edellyttämä edustavuus.

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointien päätavoitteena on tarkistaa aluevalikoima, arvoluokka sekä rajaukset.

Päivitysinventointiin ei erikseen sisällytetä alkupe- räistä luontoa koskevia kohteita, joita on selvitetty eri- laisten luonnonsuojeluohjelmien yhteydessä. Samoin metsätalouskohteiden, kaupunkien ja tiemaisemien tarkastelu rajataan pois. Niitä ja rakennettua ympäris- töä edustavia kohteita on selvitetty valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY 2009) päivitysinventoinnissa vuonna 2009. Kohdeva- likoimaan sisällytettävänä luonnonalueina tulevat kui- tenkin kysymykseen kulttuurihistoriallisesti huomatta- vat maisemanähtävyydet.

2 INVENTOINNIN TYÖVAIHEET

Inventointityö koostuu neljästä vaiheesta:

1. Valmisteluvaihe – laaditaan maakunnallinen mai- semaselvitys paikkatietoanalyysinä, valitaan inventoi- tavat kohteet.

2. Inventointi – kerätään pohjatiedot inventoitavista kohteista.

3. Maastokäynti – täydennetään ja täsmennetään inventointitietoja visuaalisten havaintojen pohjalta

4. Loppuarviointi – arvioidaan alue perustuen edel- lisiin vaiheisiin, ehdotetaan ja perustellaan arvoluokka sekä kirjoitetaan aluekuvaukset ja piirretään alueraja- ukset

2.1 Valmisteluvaihe ja inventointikohteiden valinta

Pohjanmaalla, Etelä- ja Keski-Pohjanmaalla ei ollut käytettävissä maakunnallista maisemamaakunta tai maisemaseutujakoa tarkentavaa maisemaselvitystä työn pohjaksi. Päivitysinventointi aloitettiin laatimalla paikkatiedoista maisema-analyysin teemakarttoja. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden kanssa samanaikaisesti päivitettiin Pohjanmaan, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden luetteloa. Inventoitavien kohteiden valinnan perusteena oli

- Maisema-aluetyöryhmän mietintö 66/1992, sekä Valtioneuvoston periaatepäätös 5.1.1995
- Luettelot valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista sekä maisemanähtävyyksistä
- RKY1993 inventoinnin kulttuurimaisemakokonaisuuudet, joita ei ole sisällytetty Museoviraston RKY2009 päivitysinventoinnin kohdevalikoimaan
- Maakuntakaavat ja maakuntakaavoja varten laaditut maisemaa ja kulttuuriympäristöä koskevat selvitykset
- Maisemamaakunta- ja maisemaseutujako

- Paikkatietoanalyysit uusien alueiden löytämiseksi
- Paikallistuntemus: maakuntamuseot, ELY-keskukset, kunnat, yhdistykset, asukkaat

Inventointialueet on esitelty kartassa 3. Näistä 15 kappaletta oli valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja maisemanähtävyyksiä, loput maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita tai RKY 1993 kohteita, joita ei ole sisällytetty Museoviraston RKY 2009 päivitysinventoinnin kohdevalikoimaan. Vanhat ja nykyiset RKY-kohteet on esitetty liitteessä 1. Pohjanmaan maakuntakaavassa oli lisäksi osoitettu kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti arvokkaita alueita (liite 2).

2.2 Inventointi ja käytetyt aineistot

Inventointivaiheessa kohteista kerättiin inventointitiedot yhtenäiselle inventointilomakkeelle. Lähdeaineistona inventointilomakkeessa käytettiin SYKEssä maisema-alueiden päivitysinventointia varten laadittua MAPA-paikkatietopakettia, sekä muita aikaisempia luontoa ja maisemaa koskevia inventointeja, paikallishistorioita ja historiallista kartta-aineistoa.

2.3 Maastotyöt

Merkittävä osa inventointeja olivat maastokäynnit, jotka auttoivat inventointitietojen täydentämisessä, maisemakuvan hahmottamisessa sekä lopullisessa arvioinnissa. Maastotyöt antoivat tärkeää tietoa siitä, miltä alue todellisuudessa näyttää. Vaikka näkemys on subjektiivinen ja inventoijan omaan kokemukseen ja aistimaailmaan nojaava, auttaa maastokäynti tunnistamaan maiseman esteettisiä ominaisuuksia sekä toiminnallisia piirteitä. Maastotyöt tehtiin syksyn 2012 ja kevään 2013 aikana. Raportin kuvat ovat maastokäynneillä otettuja.

Vattaja-Ohtakari on laajoista hiekkarannoista ja kalastajakylästä koostuva maisemanähtävyys Kokkolassa. (AK)

2.4 Maisema-alueiden arviointi

Maiseman ominaisluonteen ja erityispiirteiden tunnistamiseksi aluetta tarkasteltiin useista eri näkökulmista. Tällaisia ovat maisemarakenne ja luonnonpiirteet, kulttuurihistoriallinen jatkuvuus sekä maiseman visuaaliset piirteet eli maisemakuva. Tässä maisemarakenteella tarkoitetaan luonnonmaiseman rakennetta eli kallioperästä, maaperästä, maastonmuodoista, vesisuhteista, kasvillisuudesta koostuvaa kolmeulotteista kokonaisuutta.

Maisema-alueiden arvioiminen tehtiin pohjatietoa-aineiston ja maastokäynnin havaintojen pohjalta. Arviointi on yhdistelmä kaikista inventoijan tekemistä havainnoista. Arvioinnissa esitetään perustelut ehdotetulle rajaukselle ja arvoluokalle/arvoluokan nousulle tai laskulle. Valtakunnalliseen arvoluokkaan kuuluvien maisema-alueiden tulee edustaa maisemamaakunnalleen tyypillisiä tai muuten edustavia maisematyypejä, joilla on huomattavaa valtakunnallista merkitystä. Valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella on tyypillisesti huomattavia arvoja vähintään kahdessa em. pääluokassa maisemarakenne ja luonnonpiirteet, kulttuurihistoriallinen jatkuvuus sekä maisemakuva.

Arvioinnissa käytettävät kriteerit:

- Luonnonmaiseman rakenne, luonto, luonnonarvot ja luonnon monimuotoisuus
- Luonnonpiirteiden edustavuus, harvinaisuus, monipuolisuus ja alkuperäisyys
- Maiseman ja maankäytön historiallinen kehitys ja kehityksen jatkuvuus
- Kulttuuripiirteiden edustavuus, harvinaisuus, säilyneisyys ja alkuperäisyys
- Symboli- ja identiteetti-arvot (tapahtumapaikat, historialliset tapahtumat, alueen väestölle merkitävät piirteet)
- Alueen elinvoimaisuus ja nykyinen toimivuus
- Maisemakuvan yhtenäisyys, eheys ja vaikuttavuus
- Maisemamaakunnan erityispiirteet (maisema-alueellisten erityispiirteiden kuvaajana)
- Maisemahäiriöt ja luonnonarvoja alentavat vauriot ja uhkatekijät

2.5 Rajaukset

Maisema-alueiden rajauksissa pyritään noudattamaan maisemarakenteen näkyvissä olevia luontevia rajoja sekä hahmottamaan yhtenäisiä aluekokonaisuuksia. Rajausta perustuu usein visuaalisesti hahmotettavaan eheään maisemakuvaan. Luontevia rajoja ovat muun muassa yhtenäiset metsäiset reunavyöhykkeet, selänteiden lakialueet, vesistöt, joet ja joissain tapauksissa ihmisen luomat rakenteet kuten tiet tai taajamien reunat. Joskus myös toiminnallisen kokonaisuuden rajaaminen kokonaan mukaan maisema-alueeseen voi olla perusteltua. Avointa maisematilaa rajaavien reunavyöhykkeiden mukaanotto

rajaukseen on oleellista, sillä juuri ne nousevat merkittävään rooliin alueen hoidon ja maankäytön suunnittelussa. Rajaukseen voidaan sisällyttää harkiten myös lähistöllä olevia kohteita kuten muinaisjäännöskohteita, arvokkaita luonnonympäristöjä, rakennetun ympäristön RKY 2009 -kohteita sekä perinnebiotooppeja.

Useiden arvokkaiden maisema-alueiden rajaukset laajenivat, kun ne mukautettiin maisemarakenteen luonnollisiin rajoihin. Rajauksia laajennettiin myös ottamaan mukaan läheisiä arvokkaita luontokohteita sekä muinaisjäännöksiä. Rajauksia jouduttiin paikoin pienentämään taajamamaisen rakentamisen vuoksi.

Vöyrinjokilaakson rakennuskantaa. (AK)

3 MAISEMAMAAKUNNAT JA –SEUDUT

3.1 Yleistä

Maisema-alue työryhmän mietinnössä 1992 Suomi on jaettu maisemamaakuntiin ja maakunnat edelleen maisemaseutuihin. Mietinnössä on pyritty selkeisiin, luonnonpiirteiltään, maankäyttötavoiltaan ja kulttuurihistorialtaan yhtenäisiin ja muista maisemamaakunnista selvästi erottuviin alueisiin. Maisemamaakuntien ja maisemaseutujen jaon lähtökohtana on aina käytetty luonnonpiirteitä. Jakoa on sitten tarkennettu etsimällä tyypillisiä kulttuuripiirteitä.

3.2 Maisemamaakunnat ja -seudut tarkastelualueella

Tarkastelualue kolmen pohjalaismaakunnan alueella ulottuu kolmen erilaisen maisemamaakunnan alueelle. Pohjanmaan maisemamaakunta on edelleen jaettu erillisiin seutuihin: Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu, Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutu ja Keski-Pohjanmaan jokiseutu ja rannikko. Suomenselän maisemamaakuntaa ei ole nähty tarpeelliseksi jakaa pienempiin seutuihin. Ähtärin reitin kulttuurimaisemat Etelä-Pohjanmaalla ulottuu Hämeen viljely- ja järvi- maan maisemamaakunnan puolelle ja alue kuuluu Pohjois-Hämeen järviseluun.

3.3 Maisemamaakuntien ja -seutujen ominaispiirteet

3.3.1 Pohjanmaa (maisemamaakunta)

Pohjanmaan maisemamaakunnalle tyypillistä ovat suurehkot joet, selvärajaiset, leveät jokilaaksot sekä näiden väliset laajat selännealueet sekä suhteellisen tasainen maasto. Pohjanmaa on Suomen vähäjärvisimpiä alueita. Kalliomuodostumia ja heikosti maisemassa erottuvia harjuja on vain harvakseltaan. Mitä tavia suoalueita on kaikkialla. Jokilaaksojen viljavat savikot on raivattu laajoiksi pelloiksi. Metsäselänteet ovat enimmäkseen karuja, kivikkoisten moreeni maiden puolukkatyyppin männikköjä. Pohjanmaa on ollut

pitkään asuttua ja maakunnalla on verraten pitkät ja vankat kulttuuriperinteet. Elämä on keskittynyt jokilaaksoihin ja selänteet ovat olleet asumattomia takamaita.

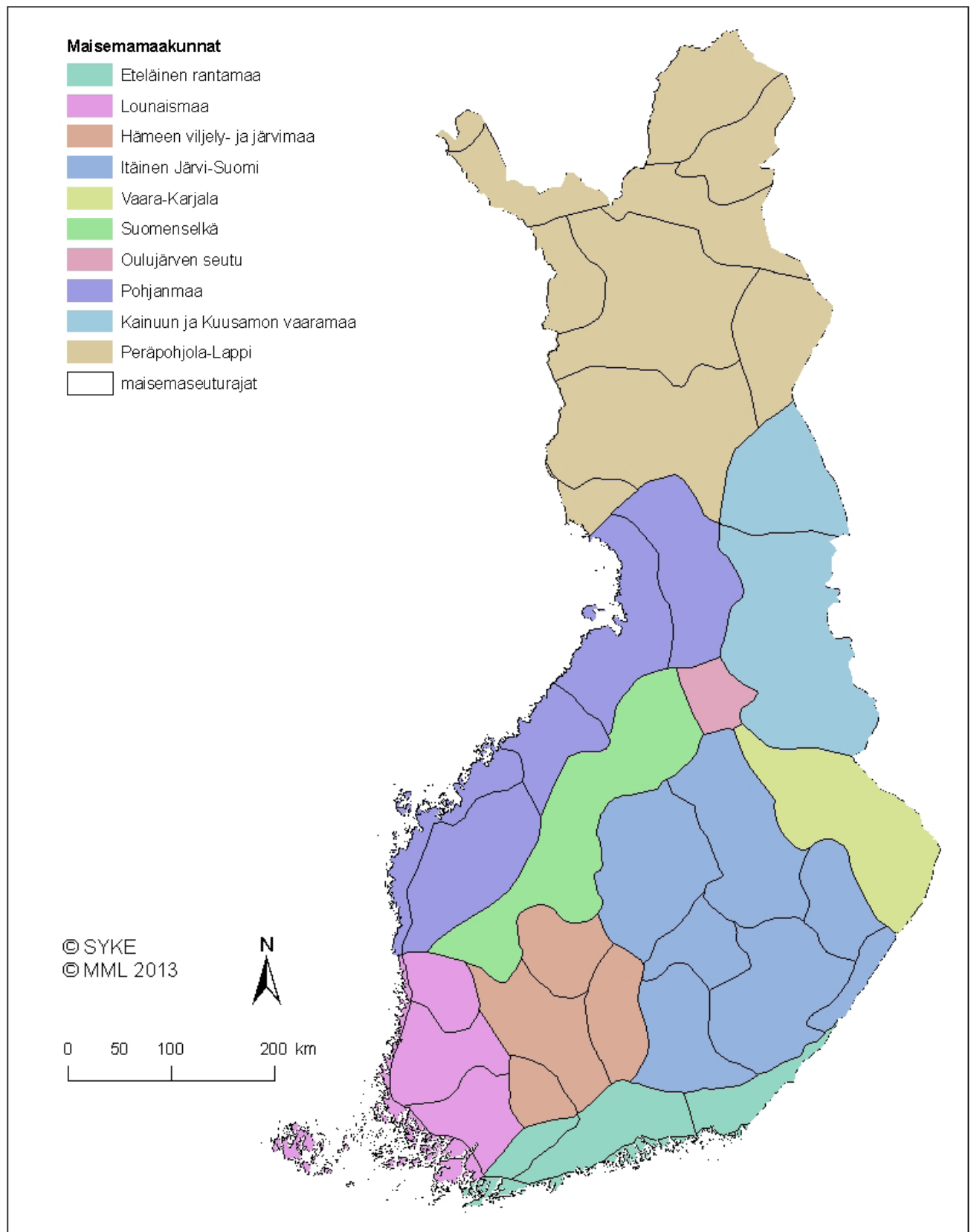
Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu

Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudun tunnusomaisin piirre on jokivarsien horisontaalinen lakeusmaisema, vaikkakin jokilaaksojen välisten selänteiden pinnanmuodot saattavat yllättää vaihtelevalla kumpareisuudellaan. Joet ovat tyypillisimpiä vesistöjä ja mihiin liittyvä jokavuotinen ilmiö on runsas tulviminen. Järviä on vähän. Laaja peltoviljely on lähtenyt yleensä suon raivauksesta ja kylvoviljelystä. Ensijainen asutus sijoittuu nauhamaisesti jokivarsille ja jokilaakson loiville kumpareille, myöhempi asutus on hakeutunut laaksoa rajaavien metsäselänteiden reunaan. Alueella sijaitsevat maamme pohjoisimmat umpipihat. Perinteiset ”kaksifooninkiset” rakennettiin erittäin horisontaalisen maiseman vastapainoksi. Peltolakeutta aiemmin elävöittäneestä ”latomerestä” sekä väliaikaisasumuksista: jokisaunoista ja kytötuvista on enää rippeitä jäljellä.

Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutu

Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulla lakeus jatkuu eteläosissa rannikolle asti, missä merenlahtiakin on kuivattu pelloiksi. Vaasan saariston tienoilta pohjoiseen rannikko on loivasti kumpuilevaa, lohkareista moreenialuetta. Loiviin pinnanmuotoihin yhdistyneenä nopea maankohoaminen on tuottanut poikkeuksellisen laajan, rikkonaisen, matalan ja karikkoisen saariston. Saariston tyypillisiä maisemaelementtejä ovat laajat kiviset rantaniityt, järkäleiset lohkareikot ja De Geer –moreeniselänteet. Rannikkoseutu on muusta maisemamaakunnasta poiketen eteläboreaalista kasvillisuusvyöhykettä. Puustossa on paljon kuusta ja lehtipuitakin. Metsät ovat vanhempia kuin muualla maakunnassa ja ne jatkuvat aina ulkosaaristoon saakka.

KARTTA 1. Maisemamaakuntajako

Suot ovat yleensä pieniä. Mantereen puolella asutus muistuttaa viljelylakeuden alueella Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuden seutua; muualla se on hakeutunut kivikkojen ulkopuolisille yläville tasanteille joko pienten jokien rantamille tai meren lahtien tuntumaan. Saaristossa kalastus on ollut tärkeä elinkeino. Rannikkoseudun nykyisiä merkittäviä elinkeinoja ovat turkistarhaus ja vihannesten viljely. Alue on perinteisesti ruotsinkielistä ja siellä ilmenevät pitkät kulttuuriperinteet monien vanhojen rakennusten säilyttämisestä.

Keski-Pohjanmaan jokiseutu ja rannikko

Keski-Pohjanmaan jokiseutua ja rannikkoa luonnehtivat kapeahkot jokilaaksojen viljelyalueet ja niiden väliin jäävät laajahkot karut ja soiset moreeniselänteet. Maasto on suhteellisen tasaista, mutta paikoin kumpareista. Paksu moreenipeite on drumlinisoitunut suuressa osassa aluetta. Soiden laajuus on seurausta lähinnä yleisestä tasaisuudesta.

Kokkolan, Lohtajan ja Kalajoen kohdalla mereen saakka työntyville harjujaksoille on muodostunut laajoja soraisia ja hiekkaisia rantakerrostumia. Nytemmin näitä hiekkaranta-alueita dyynikenttineen on otettu matkailuelinkeinon käyttöön. Manner päättyy rannikkoon jyrkemmin kuin Etelä-Pohjanmaalla ja saaristovyöhyke on lähes poikkeuksetta huomattavasti kapeampi; sen vuoksi rannikkoa ei tässä jaotelmassa ole Keski-Pohjanmaalla erotettu omaksi seudukseksi.

Jokien yläjuoksulla asutus on yleensä sijoittunut laakson reunalla oleville kumpareille. Pellot ovat asutuksen ja joen välissä. Keski- ja ala juoksulla rakennukset sijaitsevat jokityrällä. Seudun erikoisuus on leveärunkoinen, sivukamarillinen asuinrakennus. Peltoviljelyn ohella karjanpidolla on ollut tärkeämpi merkitys kuin Etelä-Pohjanmaalla, viime aikoina turkistarhaus on ollut tärkeätä. Keski-Pohjanmaan jokiseutu ja rannikko on suomenkielistä Kokkolan ympäristöä lukuun ottamatta.

3.3.2 Suomenselkä (maisemamaakunta)

Suomenselän maisemamaakunta on karu ja laakea vedenjakajaseutu Pohjanmaan ja Järvi-Suomen välillä. Maasto on joko suhteellisen tasaista tai korkeussuhteiltaan vaihtelevaa ja kumpuilevaa. Karussa kallioperässä on eteläosissa vielä joitakin ruhjelaaksoja. Koko alueella vallitsee mannerjäätikön kulutus korko-

kuva. Suomenselän maisemamaakunnan poikki kulkee harvakseltaan harjujaksoja. Pienehköjen järvien ja suolampareiden ohella esiintyy muutamia isompia järvioltaita. Koko Suomenselkä on ympäristöään karumpaa. Kasvillisuus on yleensä hyvin karua ja kasvisto niukkaa. Soita on huomattavan paljon, keskimäärin puolet maa-alasta. Peltoalaa on niukalti ja suuri osa siitä on keskittynyt jokilaaksojen latvasavikoille. Metsätaloutta harjoitetaan intensiivisesti. Seutu oli pitkään Pohjanmaan takamaiden tärkeätä tervanpolttoaluetta. Asutus on aina ollut harvaa ja rakennuskannassa on vähän vuosisataisia jäänteitä. Maamme perinteinen mäki- ja vaara-asutus ulottuu reilusti Suomenselän keskeisiin osiin asti. Kylät sijaitsevat laaksoissa vesistöjen tuntumassa tai jonkin selänteen rinteillä. Suomenselän kulttuurikehitykseen on tullut vaikutteita kaikilta ympäröiviltä seuduilta. Seudulle onkin luonteenomaista tietty hajanaisuus, jonka perusteella sitä ei ole nähty tarpeelliseksi jakaa seutuihin.

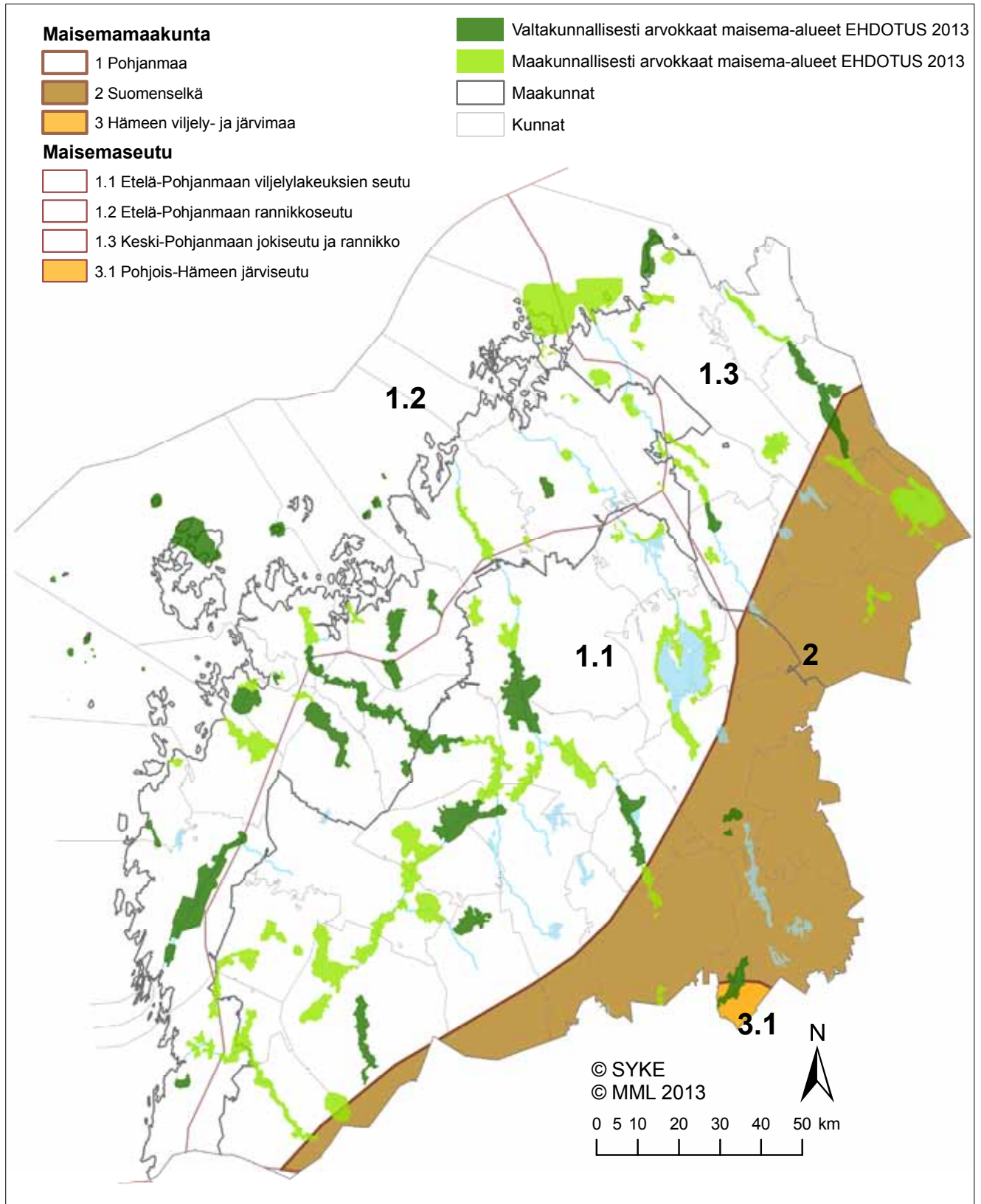
3.3.3 Hämeen viljely- ja järvimaa (maisemamaakunta)

Ähtärin reitin kulttuurimaisemista pieni osuus kuuluu Hämeen viljely- ja järvimään maisemamaakuntaan ja Pohjois-Hämeen järviseluun.

Pohjois-Hämeen järviselu

Pohjois-Hämeen järviselu on Hämeen viljelymaiden vaihteluväyhykettä kohti Suomenselän karuja vedenjakajamaita. Maasto on korkeussuhteiltaan varsin vaihtelevaa, ruhjelaaksojen rikkomaa kallio- ja moreenimaata. Alueen poikki kulkee jokunen harjujakso. Seudun ehkä tyypillisimmät piirteet ovat reittivesiin liittyvät huomattavat, suurehkot järvioltaat, Palovesi, Tarjannevesi ja Keurusselkä sekä lukuisat pienemmät järvet. Metsiä on paljon, ja vaikka seutu on verraten karua, ovat ne yleensä kuitenkin vielä tuorehkoja mustikkatyyppin kuusisekametsiä. Soita on verraten paljon ja ne edustavat karuja Sisä-Suomen keidasoiden tyyppisiä. Vaikka seudun maisemille tunnusomaisinta ovat metsäteollisuudelle hyvät perusedellytykset tarjonneet reittivedet ja sankat kuusikkoiset metsät, löytyy varsinkin Ruoveden - Virtain alueelta vielä vehmaita viljelymaisemia, joiden luonnehtimat komeat laaksot erottuvat hyvin maisemassa.

KARTTA 2. Maisemamaakuntajako ja alue-ehdotukset

4 INVENTOIDUT KOHTEET JA ARVOLUOKAT

Työssä inventoitiin 58 aluetta, jotka jakaantuivat 74 erilliseen inventointikohteeseen. Alueellisen ohjausryhmän päätöksen mukaan nykyisistä valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista 14 ehdotettiin säilyttävän valtakunnallisen arvon ja yhden kohteen siirtyvän maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Tämän lisäksi ehdotettiin kahdeksan RKY 1993 -pudokkaan tai maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen ja yhden kokonaan uuden kohteen nostamista valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi. Syksyllä 2013 Mapio hyväksyi 19 kohdetta esitettäväksi valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi, mutta esitti erillään kolmen kohteen arvoluokasta sekä yhden kohteen rajauksesta.

inv. alue	kunnat	kohde nro	inventointialueen nimi
ETELÄ-POHJANMAA			
1	Ähtäri	1	Ähtärinreitin kulttuurimaisemat
2	Ilmajoki, Seinäjoki	2	Ilmajoen Alajoki - Kyrönjokilaakso
3	Lapua, Kauhava	3	Lapuan-Kauhavan Alajoki
3	Kauhava	3B	Lapuan-Kauhavan Alajoki
4	Kauhajoki	4	Hyypänjokilaakso
5	Jalasjärvi	5	Luopajärvi
6	Kuortane	6	Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat
7	Alajärvi	7	Lehtimäen mäkiasutus
8	Lapua	8	Lapuanjokilaakso Lankilankoskelta Mäkelänkoskelle
9	Seinäjoki, Lapua	9	Nurmonjoen kult.mais. Alanurmo,Knuuttila
10	Seinäjoki, Ilmajoki, Lapua	10	Kyrönjoen keski- ja alajuoksun kult.mais.
11	Evijärvi	11	Evijärven - Kerttuanjärven kult.mais.
12	Lappajärvi, Vimpeli	12	Lappajärven - Kurejokilaakson kult.mais.
12	Lappajärvi, Alajärvi	12B	Lappajärven - Kurejokilaakson kult.mais.
13	Kauhava	13	Ekoluoman kult. mais.-Vakkuri ja Kuoppala
14	Kurikka, Kauhajoki	14A	Kauhajokilaakso_Kauhajoki_Kurikka
14	Ilmajoki, Kurikka	14B	Kyrönjokilaakso_Kurikka_Ilmajoki
15	Kurikka, Jalasjärvi	15	Jalasjoen kulttuurimaisema Kurikassa
16	Kauhajoki, Teuva	16	Kainaston niityt, Pöntäne, Norinkylä
16	Kauhajoki	16B	Kainaston niityt, Pöntäne, Norinkylä
17	Alavus, Kuortane	17	(Lapuanjoen yläjuoksu Alavus-Lentilä)
18	Isojoki, Karijoki, Kristiinankaupunki	18	Isojokilaakso
19	Teuva, Karijoki, Kristiinankaupunki	19	Teuvanjokilaakson kulttuurimaisema
20	Kurikka, Närpiö	20	Niemenkylä,Kirkon- ja Hahdonmäki, Koskimäki (Närvi)
22	Mustasaari, Vaasa, Isokyrö, Seinäjoki	22	Kyrönjokilaakso
54	Isojoki, Kauhajoki	54	Lauhavuori
55	Lapua	55	Simpisö
56	Alajärvi, Vimpeli	56	Pyhävuori
57	Alavus	57	Sapsalampi
58	Ähtäri	58	(Ähtärinjärven ympäristö)

uusi nimi

vanha arvo / uusi arvo

Ähtärin reitin kulttuurimaisemat	v / v
Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema	v / v
Lapuan Alajoen peltolakeus	v / v
Kauhavan kulttuurimaisemat	m / m
Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema	v / v
Luopajärven viljelylakeus	v / v
Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat	v / v
Lehtimäen mäkiasutus	v / v
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Haapakoski-Tiistenjoki-Lakaluoma	m / m
Nurmonjoen kulttuurimaisema	m / m
Kyrönjoen kulttuurimaisemat; Kitinoja-Hanhikoski	m / m
Evijärven-Kerttuanjärven kulttuurimaisemat	m / m
Lappajärven kulttuurimaisemat	m / m
Kurejokilaakson kulttuurimaisema	m / m
Kauhavan Ekeluoman peltolakeus	m / m
Kauhajokilaakson kulttuurimaisema	m / m
Kurikan-Ilmajoen kulttuurimaisemat	m / m
Jalasjoen viljelylakeus	m / m
Kainaston viljelylakeus	m / m
Päntäneen jokivarsimaisema	m / m
Lapuanjoen kulttuurimaisemat; Alavus-Lentilä	m / m
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
Teuvanajokilaakson-Tiukanajokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
-	m / ei inv.
Kyrönajokilaakson kulttuurimaisema	v / v
Lauhanvuori	m / m
Simpsio	m / m
Pyhävuori	m / m
Sapsalammen kulttuurimaisemat	m / m
-	m / ei inv.

inv. alue kunnat	kohde nro	inventointialueen nimi
POHJANMAA		
18 Isojoki, Karijoki, Kristiinankaupunki	18	Isojokilaakso
19 Teuva, Karijoki, Kristiinankaupunki	19	Teuvanajokilaakson kulttuurimaisema
21 Vöyri	21	Vöyrinjokilaakso
22 Mustasaari, Vaasa, Isokyrö, Seinäjoki	22	Kyrönjokilaakso
22 Mustasaari	22B	Kyrönjokilaakso
23 Mustasaari, Vaasa, Maalahti	23	Sulvan Söderfjärden
23 Vaasa, Mustasaari	23B	Sulvan Söderfjärden
24 Maalahti, Mustasaari	24	Övermalax-Äminne
25 Mustasaari	25	Björköby
26 Kristiinankaupunki	26	Härkmeri
27 Vaasa	27	Vanha Vaasa
28 Maalahti	28	Petolahden kirkonseutu
29 Korsnäs	29	Molpen, Moikipään kalastajakylä
30 Laihia, Mustasaari	30	Laihianjoen kulttuurimaisema
30 Laihia, Mustasaari	30B	Laihianjoen kulttuurimaisema
31 Närpiö	31	Närpiönjoen kulttuurimaisema
32 Vöyri	32	Kirkonseudun kult.mais.Tottesundista Kärklaxiin
33 Uusikaarlepyy	33	Lapuanjoen alajuoksu; Uusikaarlepyy, Alahärmä
34 Pedersören kunta, Uusikaarlepyy	34	Åvistin (Jokihaudan) kylä ja vanha raitti
35 Pedersöden kunta	35	Lappforsin kylä ja Högkullbackenin taloryhmä
36 Pedersöden kunta	36	Ähtävän kirkonseutu
37 Kruunupyä	37	Kruunupyyn kirkko ja jokimaisema
38 Kruunupyä	38	Alavetelin kirkonseutu
49 Pedersören kunta	49	Purmojokilaakso
50 Vöyri	50	Kimojokilaakso (pohjoisin ruukki Suomessa)
51 Korsnäs, Närpiö	51	Harrströminjokilaakso
52 Kruunupyä	52	Teerijärven alue
53 Mustasaari, Vöyri, Maalahti, Uusikaarlepyy	53	Merenkurkun saariston kalastusyhdykunnat
59 Isokyrö	59	Orisbergin kartano ympäristöineen

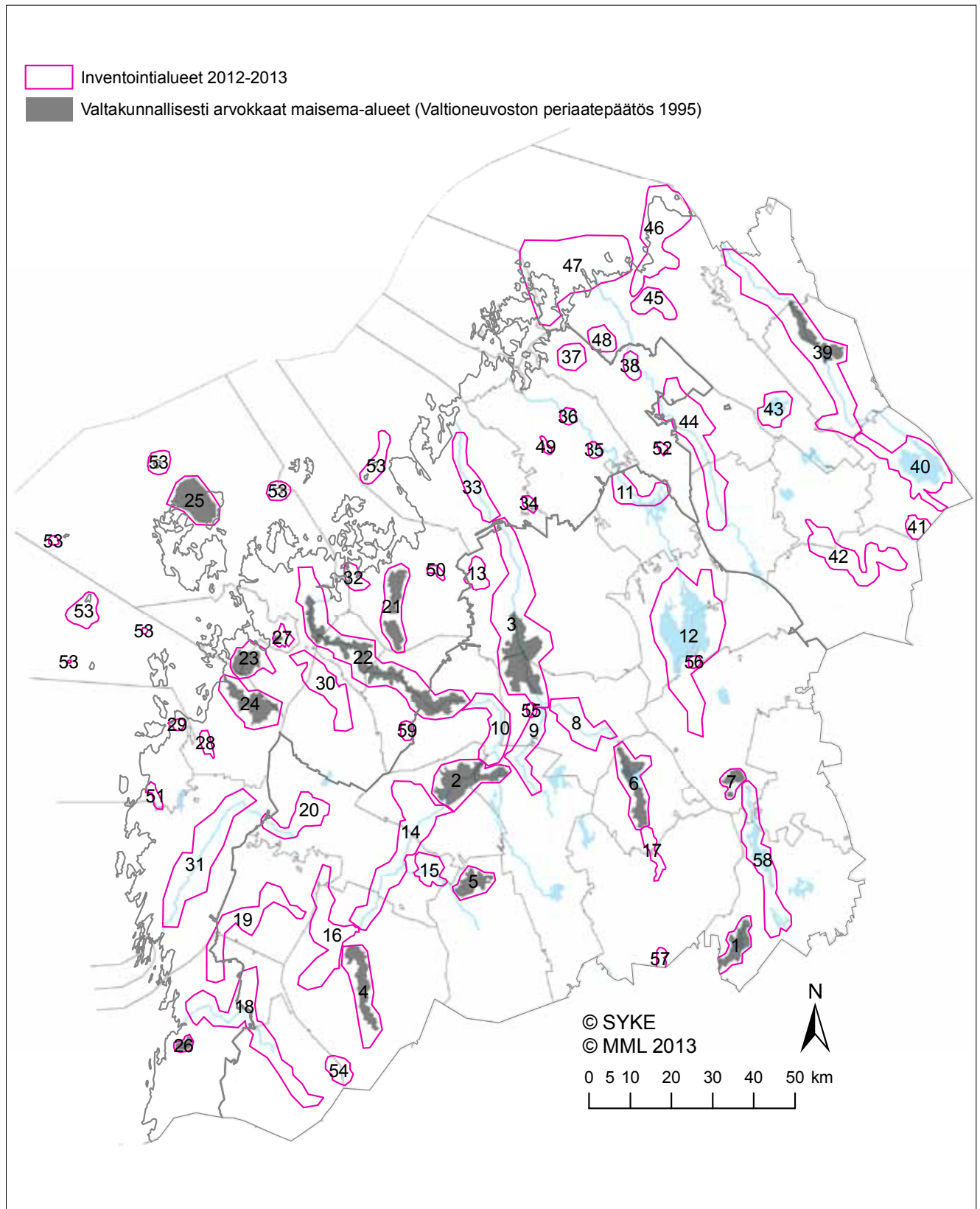
uusi nimi

vanha arvo / uusi arvo

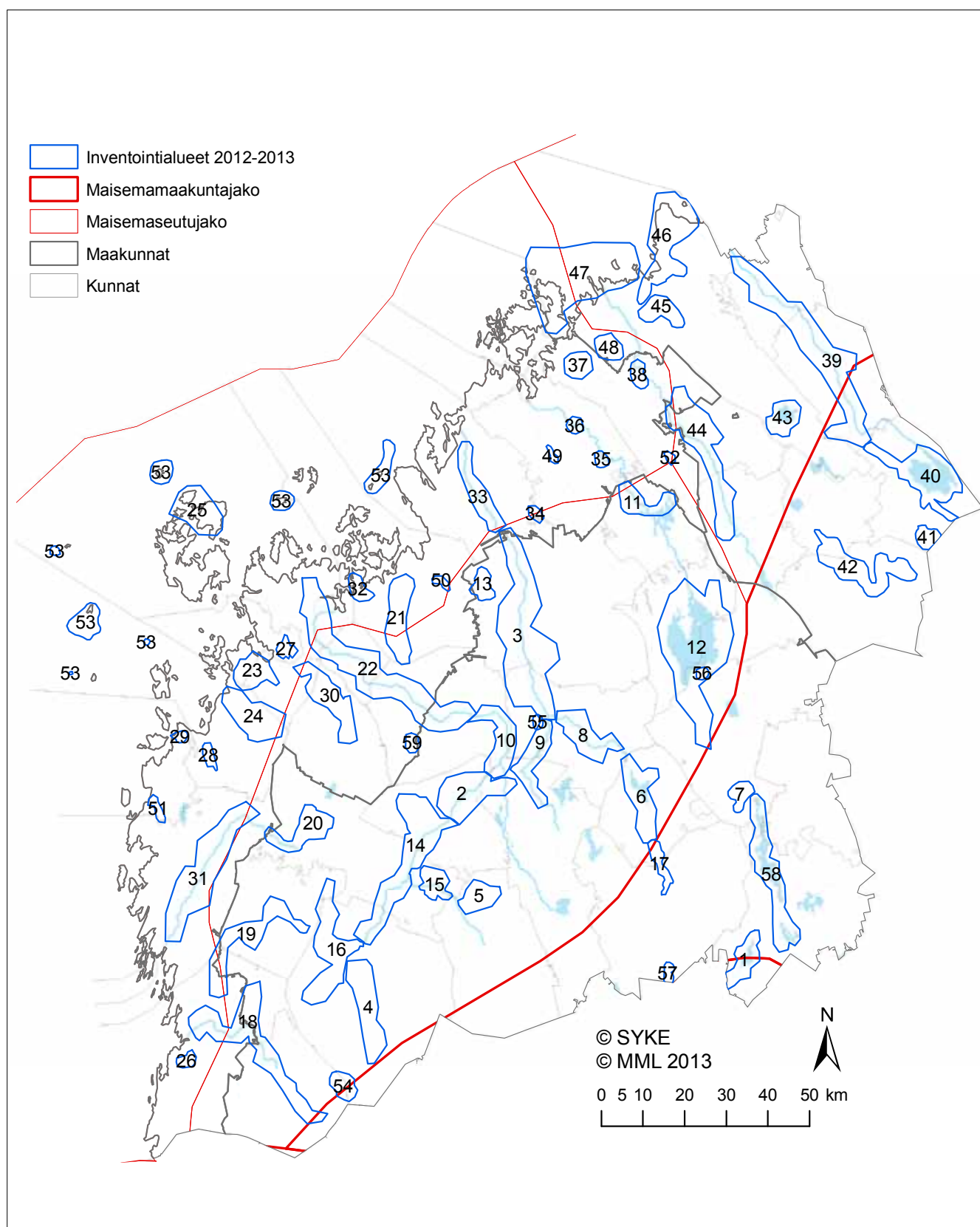
Isojoki-Lapväärtinjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
Teuvanjoki-Tiukanjokilaakson kulttuurimaisemat	m / m
Vöyrinjokilaakson kulttuurimaisema	v / v
Kyrönjokilaakson kulttuurimaisema	v / v
Koivulahden - Lappsundin kulttuurimaisemat	m/v / m
Söderfjärden	v / v
Näsetin kulttuurimaisema	m / m
Övermalax-Äminnen kulttuurimaisema	v / m
Björköbyn saariston kulttuurimaisema	v / v
Härkmeren kulttuurimaisema	v / v
Vanhan Vaasan kulttuurimaisema	v/m / v/m
-	m / p
Moikipään kalastajakylä	m / m
Laihianjoen kulttuurimaisema	m / v
Laihianjoen-Tuovilanjoen kulttuurimaisema	m / m
Närpiönjoen kulttuurimaisema	m / v
Tottesundin-Kärklaxin kulttuurimaisema	m / m
Lapuanjoen alajuoksun kulttuurimaisema	m / m
Åvistin kyläraitin kulttuurimaisema	m / m
Lappforsin kulttuurimaisema	m / m
Ähtävän kulttuurimaisema	m / m
Kruunupyyn kulttuurimaisemat	m / m
Alavetelin kulttuurimaisemat	m / m
Purmonjokilaakson kulttuurimaisema	m / v
Kimojokilaakson kulttuurimaisema	m / v
Harrströminjokilaakson kulttuurimaisema	m / v
Teerijärven kulttuurimaisemat	m / m
Merenkurkun saariston kulttuurimaisemat	- / v
Orisbergin kulttuurimaisema	m / v

inv. alue	kunnat	kohde nro	inventointialueen nimi	uusi nimi	vanha arvo / uusi arvo
KESKI-POHJANMAA					
39 Toholampi	39		Lestijokilaakso	Lestijokilaakson kulttuurimaisema; Toholampi	v/m / v
39 Kannus	39B		Lestijokilaakso	Lestijokivarren kulttuurimaisemat; Kannus	m / m
39 Toholampi, Lestijärvi	39C		Lestijokilaakso	Härkänevan-Syrin kulttuurimaisemat	m / m
40 Lestijärvi	40		Lestijärven kult.mais.	Lestijärven maisema-alue	m / m
41 Lestijärvi	41		(Lehtosenjärvi-Loukkuneva kulttuurimaisema.)	-	m / ei inv
42 Perho	42		(Salamajärven ja Penninkijoen kulttuurimaisema)	Perhon järvimaisema-alue	m / m
43 Kokkola	43		(Ullavanjärven kulttuurimaisema)	Ullavanjärven kulttuurimaisema	m / m
44 Veteli	44		Perhonjokilaakso	Perhonjokilaakson kulttuurimaisema; Veteli	m / v
44 Kaustinen, Veteli	44B		Perhonjokilaakso	Perhonjokivarren kulttuurimaisema; Kaustinen	m / m
44 Kaustinen, Kruunupyy	44C		Perhonjokilaakso	Köyhäjokivarren kulttuurimaisemat Tastulanjärveltä Isojärvelle	m / m
44 Veteli	44D		Perhonjokilaakso	Räytinginjärven kulttuurimaisema	m / m
44 Kaustinen	44E		Perhonjokilaakso	Salonkylän kulttuurimaisema	m / m
45 Kokkola	45		Kälviän kirkonkylä, Klapuri	Peltokorven kulttuurimaisema	m / m
46 Kokkola	46		(Marinkainen-Alaviirtee, rannikko, Järvikylä)	Pohjanmaan rantatien kulttuurimaisemat; Ruotsalo, Marinkainen, Lohtaja	m / m
46 Kokkola	46B		(Marinkainen-Alaviirtee, rannikko, Järvikylä)	Vattaja-Ohtakari	m / v
47 Kokkola	47		(Kokkolan rannikko - Tankar,Laitakari, Krunni)	Kokkolan rannikon ja saariston kulttuurimaisemat	m / m
47 Kokkola	47B		(Kokkolan rannikko - Tankar,Laitakari, Krunni)	Öjan kulttuurimaisemat	m / m
48 Kokkola	48		Sokojan (Såka) kylä	Sokojan peltoaukea	m / m

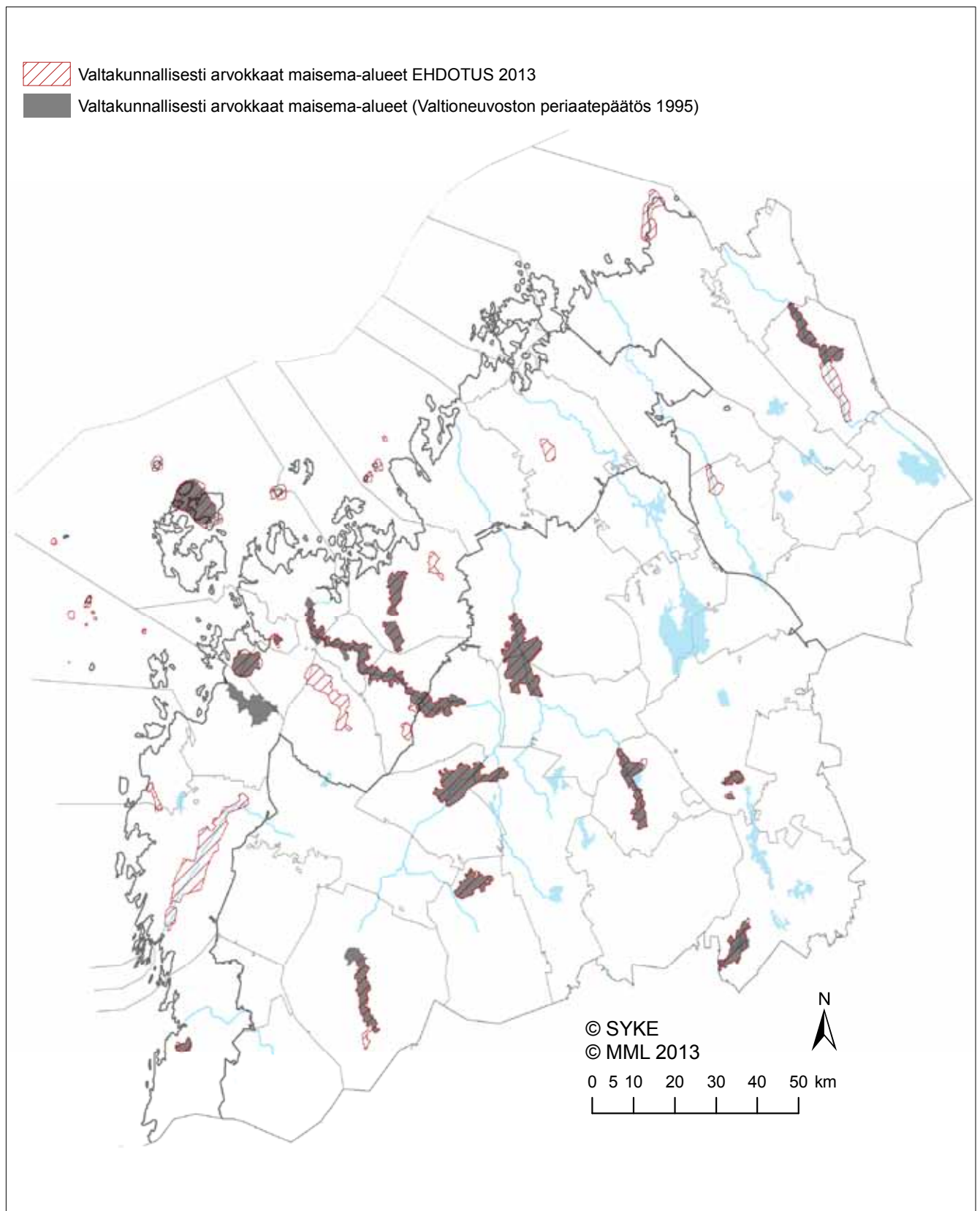
KARTTA 3. Inventointialueet ja valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet
(Valtioneuvoston periaatepäättös 1995)

KARTTA 4. Inventointialueet ja maisemamaakuntajako

KARTTA 5. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, EHDOTUS 2013 ja Valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaiset maisema-alueet

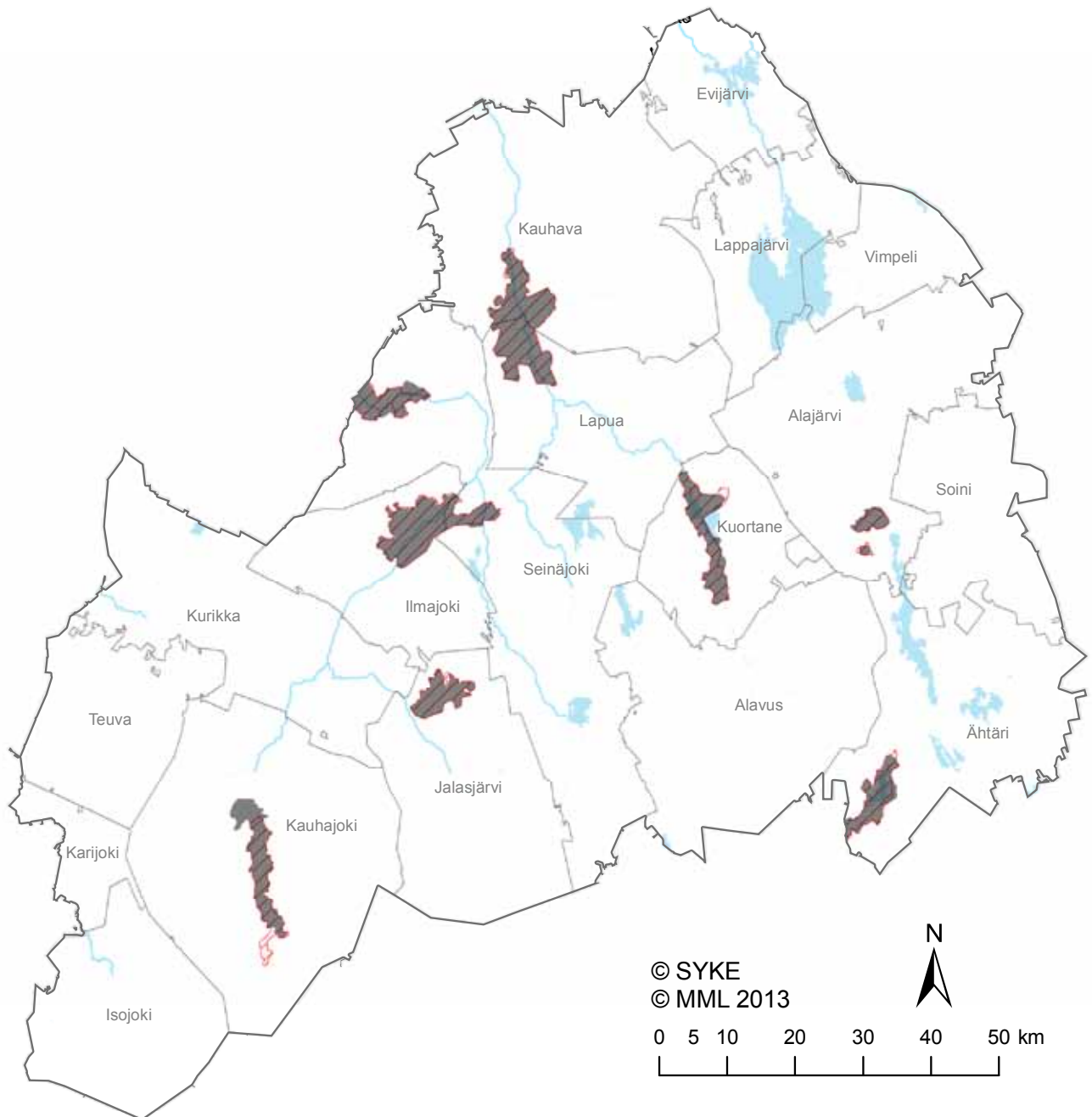

ETELÄ-POHJANMAAN VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET

Ähtärin reitin kulttuurimaisemat
Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema
Lapuan Alajoen peltolakeus
Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema
Luopajärven viljelylakeus
Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat
Lehtimäen mäkiasutus

KARTTA 6. Etelä-Pohjanmaan Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, EHDOTUS 2013 ja Valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaiset maisema-alueet

- Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- ▨ Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet EHDOTUS 2013

Ähtärin reitin kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:

1 Ähtärin reitin kulttuurimaisemat

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Ähtärinreitin kulttuurimaisemat; valtakunnallinen
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Ähtärin reitin kulttuurimaisemat

Kunta:

Ähtäri, Virrat

Pinta-ala:

5000 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

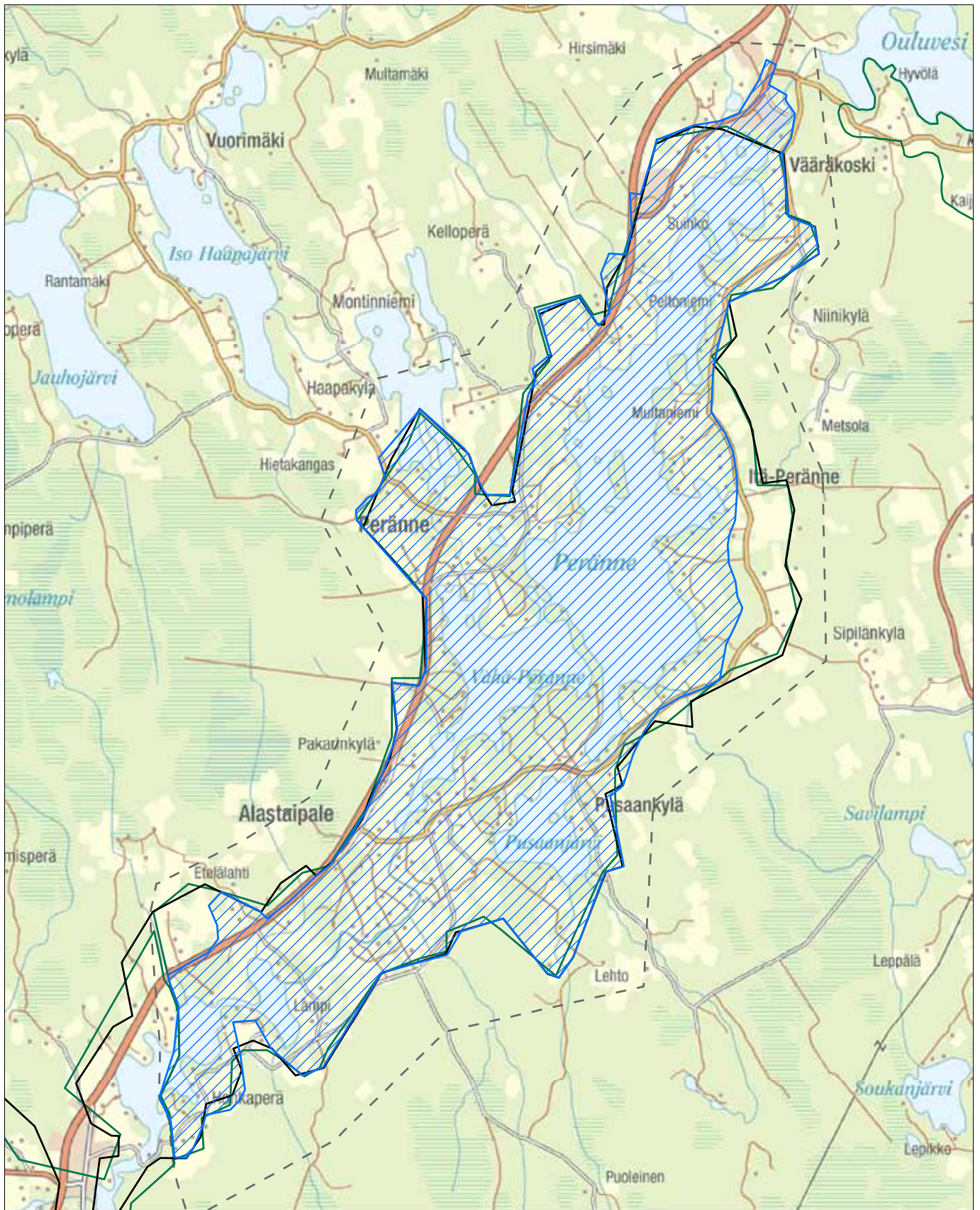
Maisema-alue ulottuu Ähtärin Vääräkoskelta lounaaseen Ähtärin reittiä pitkin Virtain Soininkylään asti. Rikkonaisen ja korkeussuhteiltaan vaihtelevan, soiden ja metsien peittämän maaston ympäröimä asutus ja pienehköt viljelykset ovat keskittyneet suuren Perännejärven ja pienempien reittijärvien ja -jokien rannoille. Maisema-alueen ytimenä ovat Ähtärin reittiin kuuluvat pitkänomainen ja rantaviivaltaan rikkonainen Perännejärvi ja sitä pienemmät Vähä-Peränne ja Pusaanjärvi, joiden vedet laskevat Pakarinjokea pitkin Vehkajärveen ja siitä edelleen Killinkosken kautta pieneen Metterinjärveen. Vedet päätyvät Kokemäenjoen vesistöön. Aikaisemmin Ähtärin vesistö laski suoraan Pohjanlahteen, mutta maankohoaminen muutti laskeutumista 1300- ja 1600-luvun välisenä aikana. Vesistöä ja rantojen kumpuilevia viljelyksiä ympäröivät

kallioiset mäet ja moreeniselänteet. Alueen poikki kulkeva harju erottaa Vähä-Peränteen ja Pusaanjärven Peränteestä. Kantoniemi harjun eteläpuolella on maiseman solmukohta. Monessa kohdassa havumetsät ulottuvat Peränteenjärven rantaan. Aikoinaan laskeutunut Perännejärven rannoilla on leveäheikköjä ja puustoisia vesijättöalueita viljelysten ja rannan välissä. Vielä 1900-luvun vaihteeseen asti jatkuneen kaskeamisen vaikutukset näkyvät monin paikoin alueen metsissä lehtipuiden runsautena. Suot on suurimmaksi osaksi ojitettu.

Harjualue on tarjonnut kivikauden asutukselle suotuisan ympäristön maiseman solmukohdassa. Ajanlaskun ensimmäisen vuosituhannen aikana seudut olivat pitkään satakuntalaisten ja hämäläisten erämaina. Pysyväasutus syntyi alueelle 1500-luvulla, jolloin

Perännejärven länsirannan hiekkatieltä avautuu pitkiä järvinäkymiä peltojen yli. (AK)

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

muun muassa Peränteen kylässä aloitettiin maanviljely. Aasukkaat tulivat enimmäkseen Savosta, mutta myös satakuntalaisia oli jäänyt seudulle. Kylien kehitys pääsi vauhtiin 1800-luvulla sotien loputtua ja tieyhteyksien parannuttua. Tervanpoltto toi vaurautta, kantatilat jakaantuivat ja uusia torppia perustettiin.

Perinteinen asutus sijaitsee korkeilla selänteillä metsävyöhykkeen ja peltovyöhykkeen välissä. Tilat ja viljelmät ovat verraten pieniä ja jotkut niistä ovat jääneet tyhjilleen. Rantaan on tullut runsaasti loma-asutusta. Useita vanhoja kantatiloja, kuten Suihko ja Pakari on vieläkin jäljellä. Vesistöä reunustavilla viljelymailla on useita pieniä kyliä. Tihein asutus on maisema-alueen lounaiskärjessä Killinkosken tehdastaajamassa ja Soininkylässä. Killinkosken ja Soininkosken on rakennettu voimalaitokset. Tiet seurailevat asutusta ja viljelyksiä vesistön molemmin puolin alueen päästä päähän. Soinin kylä on ehjä ja harmoninen kokonaisuus vesistöjen ja viljelymaan

yhtymäkohdassa olevalla mäen kumpareella. Sen rakennuskanta on perinteikästä ja hyvässä kunnossa. Pakarinkylän keskiosissa on jäljellä vanhaa rakennuskantaa. Suihkon ja Vääräkosken välinen kylämaisema on edustavinta Perännejärven länsirannan asutusta.

Viljelymaisema on vakiintunutta, mutta perinteistä rakennuskantaa on vain niukalti. Pellot ovat pienialaisia. Tilat ja viljelmät ovat verraten pieniä ja jotkut niistä ovat jääneet tyhjilleen. Metsäisillä rannoilla on loma-asutusta. Killinkoskella maisemakuvaa rikkoo voimalaitos ja teollisuuslaitokset sekä niiden ympärille kasvanut asutustaajama. Perännejärven länsirannalta avautuu mäkien väliin jäävien peltojen yli hievoja järvinäkymiä. Maisemakuvallisia kohokohtia ovat RKY2009-kohteet: Vääräkosken kartonkitehdas sekä Pirkanmaan puolella sijaitsevat Killinkosken teollisuusympäristö ja Soinin kylä. Kantoniemen perinteikäs tilakeskus rantalaitumineen on maisemakuvaltaan hieno.

Kantoniemen perinteikkäiseen kulttuurimaisemaan kuuluvat myös rantalaitumet. (AK)

Arviointiteksti:

Ähtärin reitin kulttuurimaisemat ovat edustava esimerkki Pohjois-Hämeen järvisiisyyden vesireittien rannoille keskittyneistä viljelyksistä ja asutuksesta.

Rajaus:

Rajauksen ulkopuolelle jätetään Itä-Peränteen alueen metsien ympäröivät pellot, joilla ei merkittävää rakennuskantaa. Vääräkosken kartonkitehtaan alue järven pohjoispäässä rajataan mukaan maisema-alueeseen.

Järvimaisema on säilynyt metsäisillä rannoilla ehyenä runsaasta lomarakentamisesta huolimatta. (AK)

Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema

Inventointialueen nimi:

2 Ilmajoen Alajoki - Kyrönjokilaakso

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Ilmajoen Alajoki; valtakunnallinen
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema

Kunta:

Ilmajoki, Seinäjoki

Pinta-ala:

8 400 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

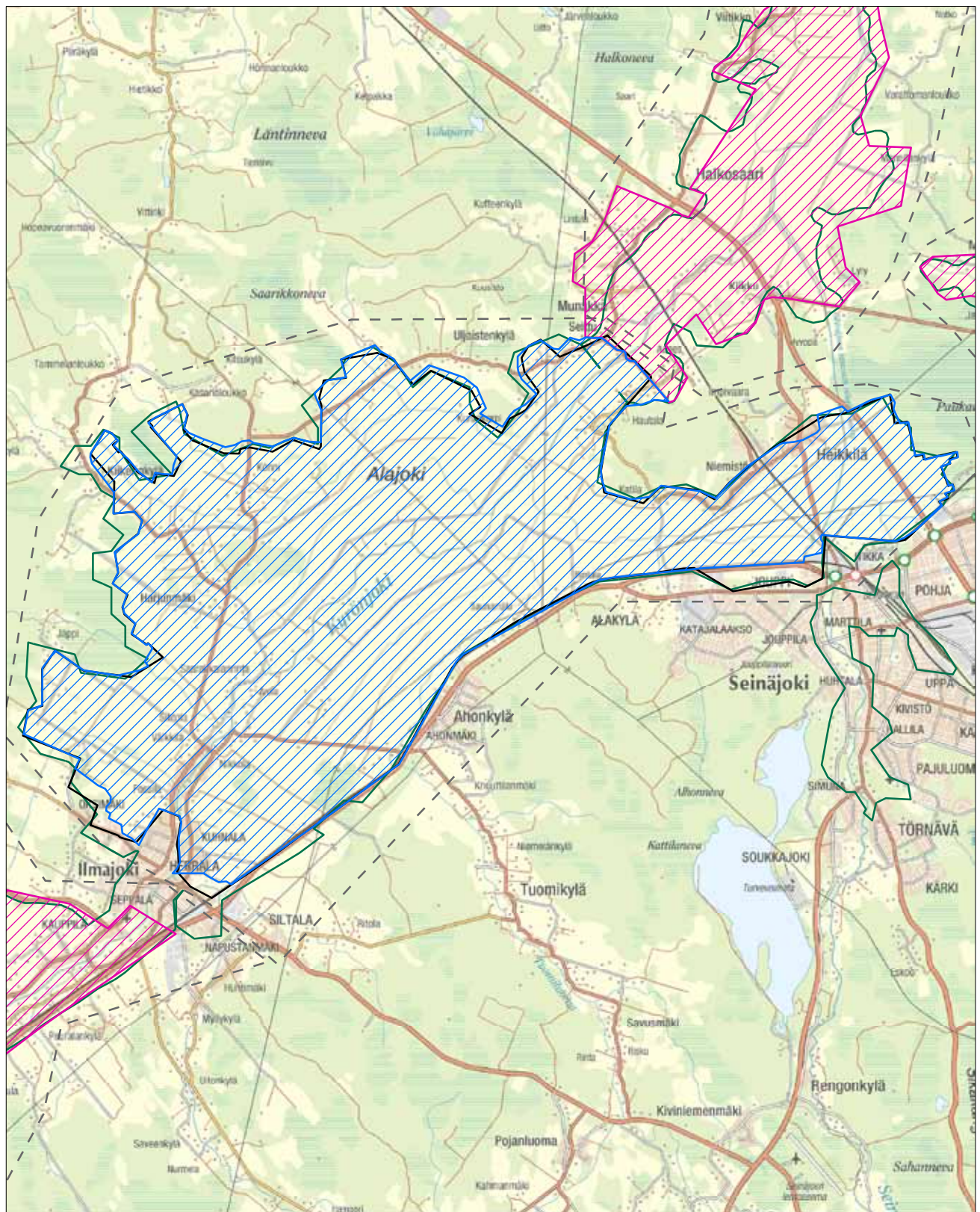
Parhaimmillaan noin viisi kilometriä leveän viljelyla-
keuden ydin on laakeassa uomassaan rauhallisesti
virtaava Kyrönjoki. Sivujokien laaksoja myöten viljely-
aukea leviää haarakkeina sivulle päin. Laajimmat vilje-
lykset ovat Seinäjoen laaksossa. Maisema-aluetta ra-
jaavat Seinäjoen kaupunki, Kristiinankaari vevä kantatie
ja rautatie sekä näiden varsille syntynyt asutus, lou-
naiskärjessä Ilmajoen keskustaajama sekä metsäse-
länteet ja suot.

Alueen pääosin kiillegneisseistä koostuva kalliope-
rä on paksujen savikerrostumien, jokisedimenttien ja
turvemaiden peitossa. Jokilaaksoa reunustavat mo-
reenimaat, jotka monin paikoin ovat turvekerrostumien
alla. Maisema-alueen ainut harjun pätkä, syväjuurinen
ja erittäin matala Harjunmäki ei juurikaan erottu mai-
semassa. Kyrönjokeen laskee joitakin sivujokia, joista
suurin on suuosansa oikaisun vuoksi vähävetinen Sei-
näjoki. Alajoen suuria tulvia on pyritty vähentämään
kaivamalla Seinäjoen mutkasta oikaisu-uoma suoraan
pohjoiseen. Alajoella Kyrönjoen törmä on korotettu
Laivanpäänmutkasta alaspäin. Viljelysten luoteispuo-
leiset laajat suot on ojitettu. Joen itäpuolella lähellä
Ilmajoen taajamaa on yksittäisiä, pellonraivauksen ul-
kopuolelle jääneitä suometsäpalstoja. Harjunmäkeä ja
yksittäisiä pieniä saarekkeitä lukuun ottamatta maise-
ma-alueen sisällä ei ole metsäluontoa.

Kivikaudella seudulla lienee ollut asutusta, mutta
rautakaudella alue on ilmeisesti ollut Kyrön asuma-

tonta takamaata. Pysyvä asutus on tullut keskiajalla
todennäköisesti osittain Ylä-Satakunnasta, osittain
alempaa Kyrönjokivarresta. Jokivarsi on Ilmajoen van-
himman asutuksen tyyssija. 1800-luvulla kydotettiin
laajat suoalat pelloiksi. Viljelyn edistämiseksi Alajoen
suuria yhtenäisiä turve-esiintymiä on savettu. Mer-
kittävän sysäyksen uudisraivaukselle antoi Alajoen
suojakson kuivatus vuosina 1786-1803. 1920-luvulle
tullessa suurin osa kytöviljelyksistä oli muuttunut ta-
vallisiksi peltomaiksi. Pellot ovat soveltuneet parhaiten
nurmen ja rehuviljan viljelyyn, minkä vuoksi karjatalou-
den asema on perinteisesti ollut vankka.

Ilmajoen taajaman pohjoispuolella asutus on nau-
hana jokivarresta. Joen länsirantaa seuraa ainakin
1600-luvulta samalla paikalla kulkenut Könnintie ja
itäpuolella, kauempana rannasta nuorempi Nikkolan-
tie. Parhaiten vanha asutusrakenne on säilynyt Pirilän,
Fossilan ja Nikkolan alueilla, jossa talonpoikastalot
pihapiireineen sijaitsivat vieressä jokityräällä.
Taloryhmät edustavat lakeuden jokivarsiasutuksen
kylärakennetta ajalta, jolloin Kyrönjoki toimi alueen
pääkulkureittinä. Kauempana jokivarren länsipuo-
lella on harvahkoja kyliä, esimerkiksi Harjunmäki ja
vauras talonpoikaistila Könni, josta on lähtöisin Kön-
nin kelloseppäsuku. Tunnetun Könnin seppä- ja kel-
lonrakentajasuvun asuinrakennukset edustavat vau-
raan talonpoikaistilan rakennuskantaa 1800-luvulta.
Laivanpäänmutkassa ovat ns. Alajoen museosaunat.

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

Seinäjoen laakson pohjoisreunalla ovat Katilan, Niemistön ja Heikkilän raittikylät. Niissä on siellä täällä perinteisiä pohjalaistaloja. Enimmäkseen rakennuskanta koostuu kuitenkin 1950-luvun taloista ja uudemista viime vuosikymmenten omakotitaloista, jotka monin paikoin on rakennettu perinteistä maisemakuva muuttavalla tavalla.

Lakeusmaisema on vaakasuuntaista, suoraviivaista ja mittakaavaltaan suurta. Maisema-alueen reunoilta avautuvat monin paikoin komeat näkymät yli lakeuden. Lakeutta elävöittävät vielä muutamat jäljellä olevat ladot. Alajokisaunoja on enää jäljellä parikymmentä. Viljelylakeuteen pääsee tutustumaan maanteitse "Lakeuden luontopolkua" pitkin. Alueen elinvoimainen maatalous näkyy maisemassa lakeuden avaruutena, uudisrakentamisena, suurimittaka-

vaisina kotieläinyksiköinä ja peltolakeudella lietelantaloina. Suuret kotieläinyksiköt sijoittuvat suurimmaksi osin maisema-alueen ulkopuolelle.

Seinäjokilaaksossa perinteinen maaseudun kulttuurimaisema on muuttunut kaupunkirakenteen rajaamaksi maatalouden tuotantomaisemaksi. Kaupungin pohjoispuolella lakeusmaiseman poikki kulkevat säteittäisesti rautatie, maantie, Seinäjoen suuosan oikaisu pengerryksineen sekä uusi ohitustie. Pengerten ja ojanvarsien pusikoituminen katkaisee pitkiä laaksonsuuntaisia lakeusnäkyviä. Oikaisu-uomaa voidaan mittakaavansa takia pitää maisemavauriona. Alajoen suurimittakaavainen muuntoasema sijoittuu alueen pohjoisselänteen reunaan. Asemalta lähtevät voimalinjat eri suuntiin lakeusmaiseman halki. Seinäjokilaaksossa perinteisestä maisemasta muistuttavat

muutamat säilyneet pohjalaistalot ja harvalukuiset laidot. Kaupungin laidalla oleva rakentamattomana säilynyt lakeusmaisema on kuitenkin voimakas kaupungin identiteettitekijä pohjoisesta saavuttaessa.

Arviointiteksti:

Ilmajoen Alajoen kulttuurimaisema on selväpiirteinen Kyrönjoen ja sen sivujokien laaksoihin levittäytyvä viljelylakeus.

Rajaus: Alueen ulkopuolelle rajataan kaupan suuryksiköiden valtaama Joupin alue sekä Herralan taajama-alue.

Tulvien ansiosta rakentamattomana säilynyt Seinäjokilaakso rajautuu tiukasti kaupungin siluettiin. (AK)

Ilmajoen keskustaajaman koillispuolella
tiet ja asutus seuraavat vielä palan mat-
kaa Kyrönjokea. (AK)

Ilmajoella rakennusperintö on runsas
ja näyttävä. (AK)

Lapuan Alajoen peltolakeus

Inventointialueen nimi:

3 Lapuan - Kauhavan Alajoki

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Lapuan-Kauhavan Alajoki; valtakunnallinen
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Lapuan Alajoen peltolakeus

Kunta:

Kauhava, Lapua

Pinta-ala:

11 000 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

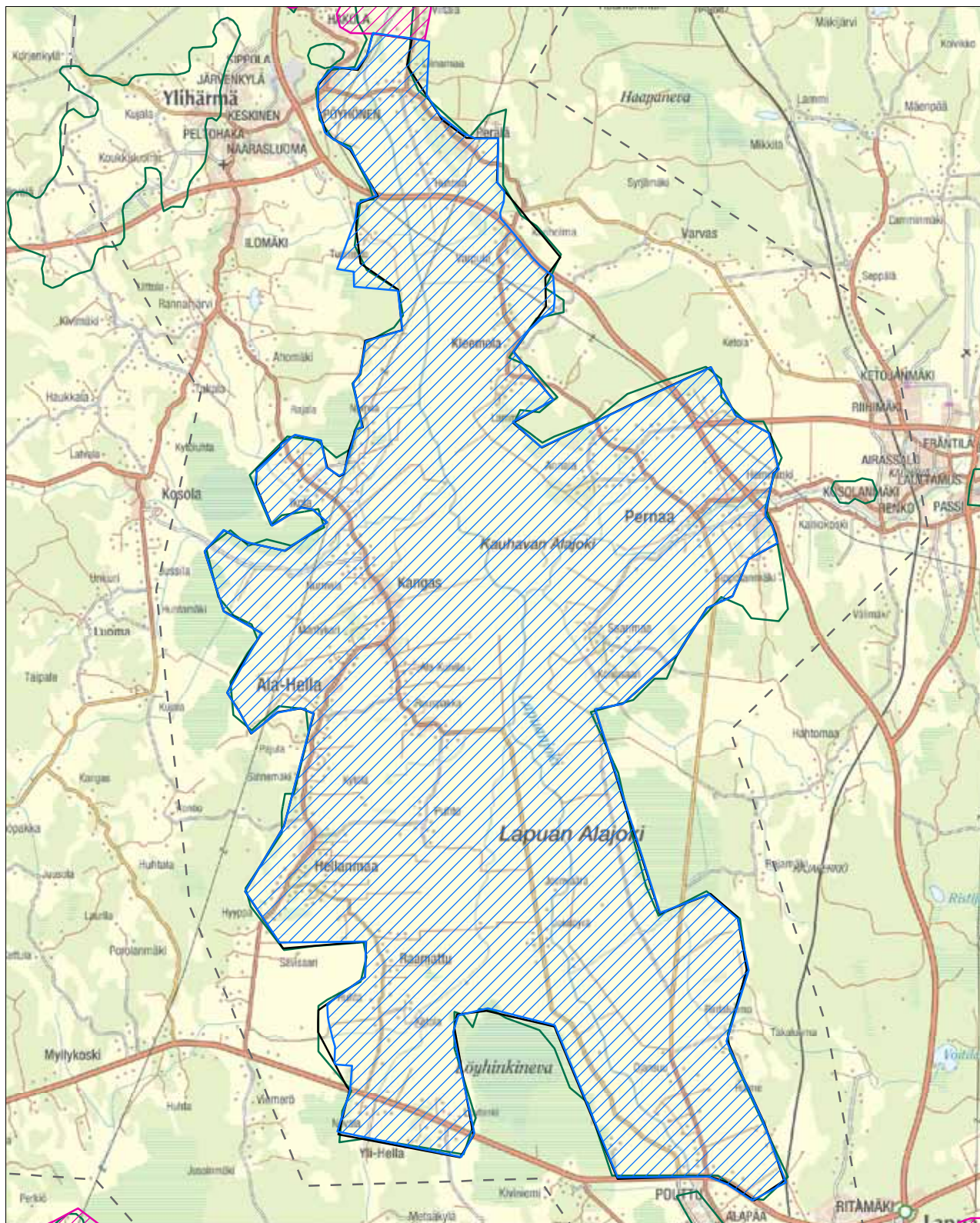
Alajoen viljelytasanko leviää silmänkantamattomiin pitkin Lapuanjokivartta. Äärimmäisen tasaisen lakeusmaiseman kiinnekohtia ovat muutamat, vielä jäljellä olevat ladot. Etelässä tasankoa rajaa valtatie, idässä moreeniset metsäselänteet ja neva, lännessä nauhmainen tienvarsiasiutus. 20 km pitkän ja parhaimmillaan 8 km:n levyinen jokilaakso kapenee Pöyhösen harjun ja kallioisen moreeniselänteen puristuksessa alueen pohjoispäässä, Liinamaassa noin puolen kilometrin levyiseksi maiseman solmukohdaksi. Pöyhösenkangas on osa tasangon halki kulkevaa matalaa ja katkeilevaa kaakko-luodesuuntaista harjujaksoa.

Alueen korkeus merenpinnasta on noin 30 metriä. Maaperä on turpeen kattamaa savea. Lapuanjoki virtaa kallioperän murroslaaksossa luode-kaakko – suuntaisena peltujen halki. Idästä siihen yhtyy Kauhavanjoki ja etelästä Löyhinginluoma. Tulvien hillitsemiseksi jokirannoille rakennettiin 1960-luvulla penkereet, myöhemmin tasanko on pengerretty seitsemään erilliseen alueeseen. Viljelykset ulottuvat jokirantaan asti. Pelloksi raivaamatta on jäänyt muun muassa laaja Löyhinkineva alueen eteläosassa. Aluetta reunustavat suot on pääosin ojitettu ja metsät ovat enimmäkseen mäntyvaltaisia. Maisema-alueen keskiosassa on laaja, kansainvälisesti arvokas lintualue.

Vakinaisen asutuksen syntyessä 1500-luvulla jokivarren parhaat luhtaniityt otettiin ensimmäiseksi niityiksi ja viljelykäyttöön. Viljelylakeus on syntynyt vuosisatoja kestäneen suurusuuntaisen raivauksen

myötä. Jokivarren luhtaniityjen ympäriltä raivattiin suota ja metsää pääasiassa kydönpoltolla. Lakeus on kasvanut noin 5-kertaiseksi alkuperäisten luonnonniityjen laajuuteen verrattuna. Maanviljely on edelleen elinvoimaista. Alueen ensimmäiset maantiet tehtiin vasta 1800-luvun lopulla. Sitä ennen jokea käytettiin kulkuväylänä. Lapuanjoella oli tapana, että hevoset vetivät jokiveneitä rannalta.

Alueen arvokkainta rakennuskantaa edustaa Sipolanmäen taloryhmä (RKY 2009) Kauhavan kaupungin läheisyydessä. Tasangon länsireunan raitti-asutusta edustaa puolentoista kilometrin mittainen Kankaankylän asutusnauha, joka jatkuu Hantulaan asti harvempana asutuksena. Vanhimmat rakennukset ovat 1800-luvun alusta, lisäksi raitilla on myös uudempaa rakennuskantaa muun muassa 1930-1950-luvuilta. Raitille sijoittuva Talkkari on perinteinen umpipiha. Kankaankylän eteläpuolella Hellanmaassa on myös vanhaa rakennuskantaa: Rantalan taloryhmä ja Sinnemäen pihapiiri. Lakeuden pohjoisreunalla Liinamaansillan luona sijaitsevat talot ulkorakennuksineen muodostavat suljetun, yhtenäisen pihapiirin. Lakeuden itäreunan mäenkumpareille syntyneissä asutusryhmissä on 1800-luvun vanhoja pohjalaistoiloja uudemman 60-luvun jälkeisen rakennuskannan lomassa. Komein kaksikerroksinen ja -kuistinen on Kujalan talo Saarimaassa. Maisema-alueen vanhimmat rakennukset 1700-luvun lopulta ovat Varpulassa. Kartanotyylinen Soinin talo on rakennettu Lapuan kir-

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

konhirsistä. Peltujen keskelläkin on asutusta parissa kohtaa. Ladot ovat katoavaa rakennusperinnettä: Alajoen maisemassa on vielä muutamia kymmeniä säilyneitä latoja, mutta varsinaista latomerta ei enää ole.

Maisemaseudun ominaispiirteet; suuri mittakaava, suoraviivaisuus ja vaakasuuntaisuus ovat Lapuan-Kauhavan Alajoella voimakkaimmillaan. Äärimmäisen tasaisen laakson länsireunalla on nauhamaista raittikyläasutusta, ja itäreunalla talot ovat ryhmittyneet tasangolta kohoaville mäille. Vielä jäljellä olevat komeat pohjalaistalot pihoineen ovat maiseman kohokohtia. Autiotalot, perinteisestä rakentamistyylistä poikkeavat omakotitalot, kyläteiden asutusnauhan mittakavasta poikkeavat teollisuushallit ja tehdasalueet ovat maiseman häiriötekijöitä. Komeimpia näkymiä lakeudelle on avattavissa Liinamaan kylästä Saarimaan näkötorista ja Hellanmaasta. Joki erottuu maisemassa vain paikoin rantapuuston myötä. Joen länsipuolella kulkeva katkeileva harjumuodostuma erottuu maisemassa Puhdon ja Kankaankylän asutusnauhana sekä

selvemmin Liinamaan kohdalla Pöyhösenkankaana. Lapuanjoen itäpuolella on alkamassa tilusjärjestely. Kauhavan kaupungilla on meneillään tiehanke lakeuden halki Kauhavan keskustasta Kankaankylään.

Arviointiteksti:

Lapuan ja Kauhavan Alajoen viljelylakeus on laaja, erittäin edustava viljelykäyttöön otettu tasanko.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääpiirteissään ennallaan.

Kankaankylän asutusnauha sijoittuu peltolakeuden laidalla kulkevan, korkeussuhteiltaan huomaamattoman harjun päälle. (AK)

Vaakasuuntainen, suoraviivainen ja kilometrien laajuinen Alajoen peltolakeus syysasussa. (AK)
Lapuanjoki rantavyökkeineen elävöittää yhtä Suomen laajimmista yhtenäisistä viljelyalueista. (AK)

Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

4 Hyypänjokilaakso

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Hyypänjokilaakso; valtakunnallinen
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema

Kunta:

Kauhajoki

Pinta-ala:

5500 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Hyypänjokilaakson pohjoisin kärki edustaa tyypillistä eteläpohjalaista viljelylakeutta, jossa jokilaakso levenee, tie ja asutus sijoittuvat keskelle laaksoa joen läheisyyteen ja näkyvin rakennus on kahdella umpi-pihalla varustettu Hämes-Havunen. Varsinainen Hyypänjokilaakso on kuitenkin oma erityinen lukunsa. Toisin kuin tyypillisessä maisemamaakunnan maisemassa, Hyypässä laakso on kapea ja rinteet verrattain jyrkät. Juuri nämä erityiset maastonmuodot antavat voimakkaimmin leimansa tälle maisemalle.

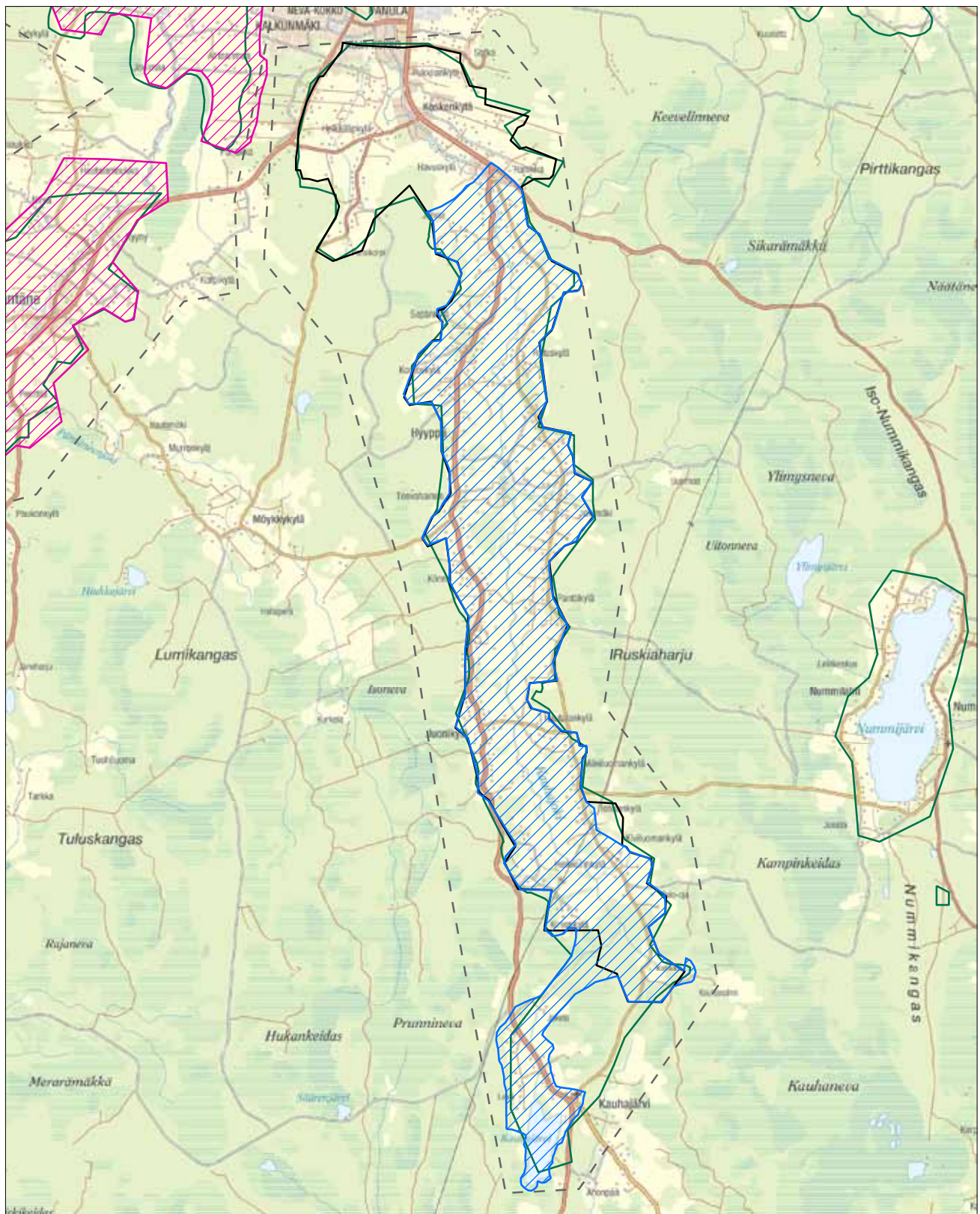
Hyypänjokilaakso sijaitsee suuressa, lähes pohjoiseteläsuuntaisessa, 3-4 km levyisessä kallion ruhje-laaksossa. Maiseman poikkileikkaus muodostuu vaihtelevan levyisestä laakson alatasosta jokiuomineen ja jyrkkine, kourumaisine rinteineen, tasaisista ylätasoin pelloista nauhakylälineen, ympäröivistä loivapiirteisistä metsäselänteistä sekä laaksoa kohtisuoraan halkovista veden uurtamista kanjoneista ja raviineista. Laaksoalue on pääosin hienojen maalajien peittämä, joiden alla on laajoja vettä johtavia maakerrostumia. Laaksoa pitkin kulkee vanha harjujakso, jota viime jääkausi ei täysin pystynyt tasoittamaan. Hyypänmäki on osa tätä vanhaa harjua. Jokilaaksoa seurailee myös toinen, geologisesti nuori harjumuodostuma. Laaksoa ympäröivillä selänteillä maalaji on moreeni, jonka koostumus vaihtelee. Kalliopaljastumia on hyvin vähän.

Kauhajoki on pisin Kyrönjoen latvahaaroista. Se alkaa lasketusta Kauhajärvestä, ja siihen yhtyy matkan varrella lukuisia laaksoa kohtisuoraan halkovia veden uurtamia kanjoneita ja raviineja. Kauhajoen lat-

vahaarat virtaavat jopa 20 metriä syvässä, kymmenien metrien paksuisiin hienohiekkakerroksiin syöpyneissä kanjoneissa. Kolmentuulenlakki ja Sianselkä ovat tällaisten kanjonien väliin jääneitä jyrkkiä selänteitä. Kolmentuulen lakki on tunnettu luonnonnähtävyys. Jokilaaksoa reunustavilla moreeniselänteillä kasvaa enimmäkseen mäntyvaltaisia kankaita. Jyrkissä jokivarsitörmissä on eräin paikoin myös lehtoja. Hyypän alueen merkittävimpiin luontokohteisiin kuuluvat huomionarvoinen linnusto, lukuisat lähteet, laajat pohjavesivarat, kymmenkunta metsälailla suojeltua luonnontilaista puroa sekä liito-oravakanta.

Hyypänjokilaakso on ollut vuodesta 2009 luonnon-suojelulain mukainen maisemanhoitoalue. Alueen eteläosassa sijaitsevat Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuisto ja Kolmentuulenlakin alue (Katikan kanjonialue), joka on osa Natura 2000 –verkostoon kuuluvaa Kauhaneva-Pohjankankaan suojelualueutta.

Eräkaudella alue oli Kyrönjokivarresta tulleiden ja hämäläis-satakuntalaisten eräretkeilijöiden nautinta-alueutta. Erärajana oli Kauhajokeen Hyypänmäen kohdalla laskeva Rauhaluoma. Pysyvä asutus alkoi 1500-luvun lopulla. Asukkaat tulivat paitsi alemmaa Kyrönjokivarresta myös Satakunnasta ja Savostakin. Hyypään asettuneiden savolaisten kaskiviljelijöiden perustamia ensimmäisiä tiloja ovat Havunen, Korhonen ja Rauska. 1700-luvun alussa Suuri Pohjan sota katkaisi asutustoiminnan pitkäksi aikaa. Uudistiloja suurempi merkitys asutuksen leviämisessä alkoi 1800-luvulla olla talojen halkomisella ja torppien perustamisella. Uudisraivaus jatkui Kauhajoen latvoilla

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

vielä toisen maailmansodan jälkeen. Alempana joki-laaksossa viljelykseen raivattu maa seurailee tarkoin moreenialueiden rajoja, mutta latvoilla viljelty lohkot noudattelevat tilusrajoja ja viljelykelpoista maata on jäänyt raivaamatta. Viljelyyn sopimattomat, kanjoni-maisten luomien notkot ovat erityisesti olleet niittyinä ja karjan laitumina. Laidun- ja heinämaiden lisäämiseksi Kauhajärven pintaa laskettiin 1800-luvulla leventämällä järvestä laskevaa jokea. Tärkein elinkeino on maatalous. Maatalouden ohella lisäänsioita saatiin aikaisemmin paitsi kalastuksesta ja riistasta myös tervanpoltosta ja metsänhakkuusta. Tervaa, lankkuja ja mastopuita vietiin Kristiinankaupunkiin. Nurmen ja rehuviljan viljelyllä ja sitä kautta myös karjataloudella on alueella parhaat edellytykset. Kauhajoelta Hämes-Havuselle johtavaa Hyypäntietä on käytetty keskiajal-

ta lähtien. Jokirantaa pitkin kulki keskiajalta peräisin oleva Kyrönkankaan kesätie Kauhajokivartta Nummijärvelle ja siitä Hämeeseen.

Maastonmuodot ovat vaikuttaneet voimakkaasti viljelyolosuhteiden ja kulttuurimaiseman rakentumiseen. Perinteiset rakennuspaikat ja tärkeimmät tiet sijoittuvat pääasiassa laakson ylärinteille metsäisen selänteiden reunaan, kauaksi laakson pohjalla virtaavasta joesta. Laakson molemmille reunoille onkin muodostunut nauhamaiset kylät, joissa on tiiviitä raittimaisia jaksoja erityisesti laakson länsipuolella. Asutus käy harvemmaksi joen latvahaaroja kohti. Kauhajärvellä korkeuserot ovat huomattavasti vähäisempiä, ja rakennukset sijoittuvat selänteiden reunaosiin ja maastosta kohoaville kummuille. Nykyinen asutus sijoittuu pääsääntöisesti perinteisille rakennuspaikoille.

Vanhoja talonpoikaistaloja on säilynyt vain vähän. Arvokkain rakennus on Hämes-Havusen talo (RKY2009) alueen pohjoisosassa Havuskylässä. Perinteinen umpipiha on melkein täydellisenä jäljellä. Talo toimi aikoinaan kestikievarina ja oli viimeinen Pohjanmaahan kuuluva talo ennen Satakunnan rajaa. Suurin osa Hyypänjokilaakson rakennuksista on 1950-luvulta.

Jokilaakso on kapea ja jyrkkärinteinen, ja pellot ulottuvat varsin korkealle ylärinteille. Avoimen peltomaiseman ansiosta laakso hahmottuu pitkänomaisena, kapeana, jatkuvana ja polveilevana maisemana toisin kuin laajoina lakeuksina hahmottuvat tasaiset pohjalaislaaksot. Hyypässä maisemakuvalle leimaantavimpia luontoelementtejä ovat laakson pohjalla mutkitteleva joki rantavyöhykkeineen, rinteitä laakson

poikkisuuntaan uurtavat kanjonimaiset purouomat ja syvät Katikan kanjonit, kymmenet lähteet, metsäsarekkeet, huomionarvoinen linnusto sekä rikas eläin- ja kasvikunta. Rinteiden yläosiin keskittyneen asutuksen rakennuskannuskanta ei ole järin vanhaa, mutta kylärakenne on säilynyt perinteisenä. Hyypän jokilaakson avaraan peltomaisemaan aiemmin kuuluneet lukuisat hirsi- ja lautarakenteiset ladot ovat hävinneet muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Alueelle erityinen maisemakuvallinen uhka on jyrkkien rantojen eroosioherkkyys.

Hyypänjokilaakso Etelä-Pohjanmaan viljelyseudusta poiketen kapea ja jyrkkärinteinen, ja pellot ulottuvat korkealle ylärinteille. (AK)

Arviointiteksti:

Hyypänjokilaakso on erityinen alue maisemaseudullaan poikkeuksellisten ja vaikuttavien maastonmuotojen, geologisen taustansa, lintulajistonsa sekä luonnon monimuotoisuuden vuoksi.

Rajaus:

Rajaus mukailee Luonnonsuojelulain mukaisen maisemanhoitoalueen rajoja sisältäen Hyypänjokilaakson avoimet peltoalueet maataloineen, reunametsineen ja metsäsaarekkeineen, Katikan kanjoneiden metsäiset alueet, Hyypänjoen (Kauhajoen) jokivarren lyhyen metsäisen jakson sekä Kauhajärven kylän keskeiset maatalousalueet. Maisemanhoitoalue ja uusi rajaus eivät sisällä keskustan yleiskaava-alueeseen kuuluvaa pohjoisosaa, jonka maisemakuva on tavanomaista maaseutumaisemaa runsaslukuisine 90-luvun tai sen jälkeen rakennettuine omakotitaloineen.

Kauhajoen keskustan lieveaueet ovat tavanomaista taajamaa. (AK)

Kauhajärven kylämaiseman kohokohtia ovat kirkko ja Kauhajärvi. (AK)
 Alueen arvokkain rakennus, Hämes-Havusen talo Satakunnan rajalla toimi aikoinaan kestikievarina. (AK)

Luopajärven viljelylakeus

Inventointialueen nimi:

5 Luopajärvi

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Luopajärvi; valtakunnallinen

(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Luopajärven viljelylakeus

Kunta:

Jalasjärvi

Pinta-ala:

3 300 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

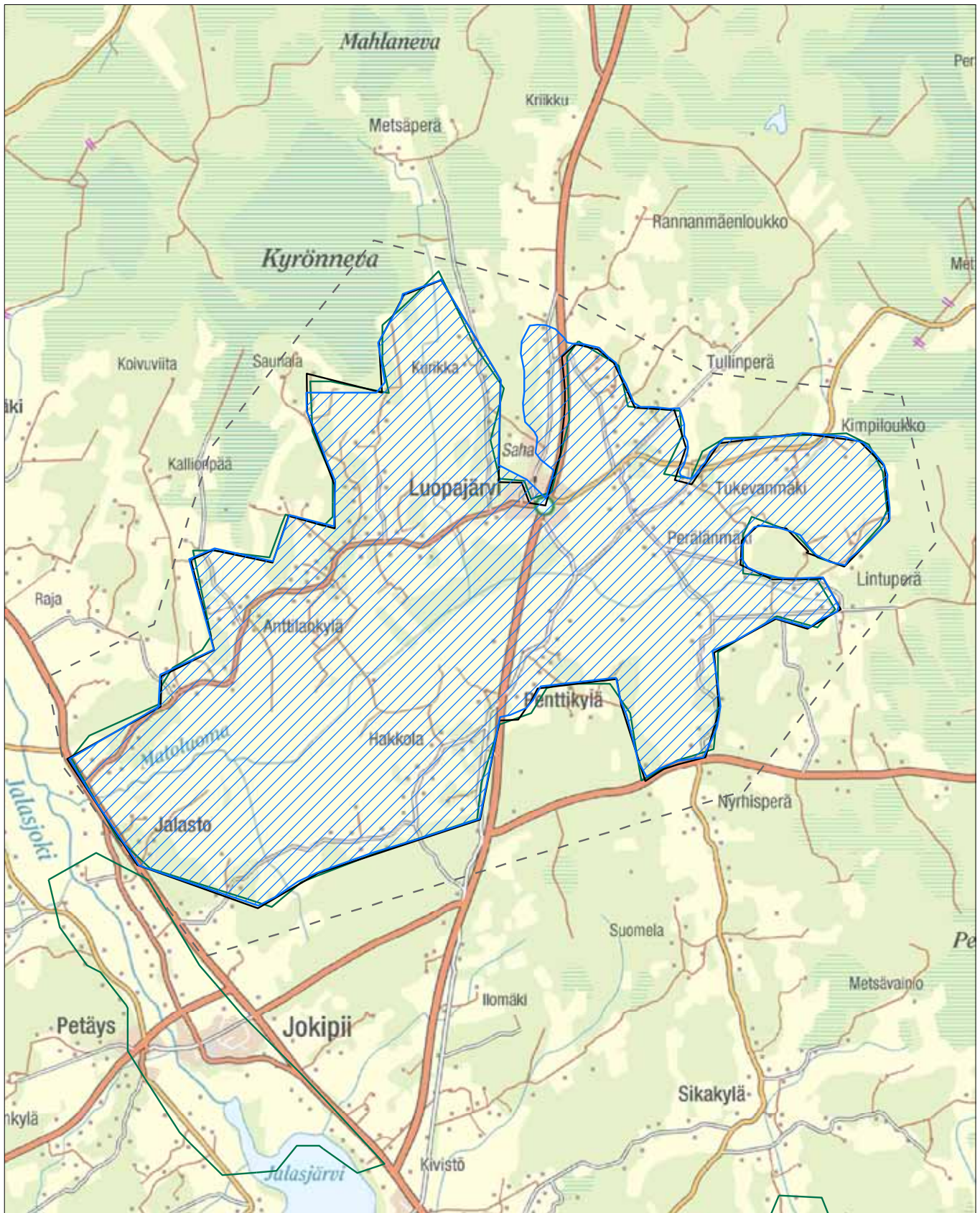
Kuvailu:

Maisemarakenteen perusta on tasainen 6-7 kilometriä pitkä ja pari kilometriä leveä viljelyaukea, josta lähtee peltolahdekkeita pohjoiseen ja etelään. Peltoaukea rajautuu kumpuileviin metsäpeitteisiin moreeni- ja luoteislaidalla myös kalliomaihin. Maisema-alueen pohjoispuolella aukeavat laaja Kyrönneva sekä pienemmät turvetuotantoon valjastetut nevat. Luopajärven vedenpintaa laskettiin ensimmäisen kerran 1790-luvulla, viimeinen järvenlasku valmistui 1940, jolloin koko järvalue kuivattiin niityksi. Kuivatun Luopajärven lasku-uoma Matoluoma on Kyrönjoen latvahaaran Jalasjoen sivujoki. Metsät ovat enimmäkseen kuusi-valtaisia tuoreita kankaita. Kumpareiden lakiosissa on karumpia mäntyvaltaisia kankaita ja kalliomänniköitä. Paikoin rinteiden alaosissa on juotteina lehtomaista kangasmetsää. Myös viljelyksien keskellä siellä täällä on pienehköjä metsä- ja pensaikkosaarekkeita.

Luopajärvellä on asuttu jo kivikaudella ja pysyvät asukkaat saapuivat 1500-luvulla. Luopajärveltä tunnetaan useita kivikautisia asuinpaikkoja, rautakautinen polttokenttäkalmisto sekä kymmenittäin esihistoriallisia löydöksiä. Kalaisa Luopajärvi oli aikoinaan Kyrönjoen alueen suurin järvi. Luopajärven maisema on edustava esimerkki Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudun vanhasta, vauraasta ja hoidetusta maatalousmaisemasta. Alueen luoteis-/pohjoispuoli on kokonaisuudessaan RKY 2009-aluetta. Historial-

lisessa asussa säilynyt talonpoikainen rakennuskanta sijoittuu viljelymaiseman reunoilla kohoaville mäenkumpareille tiheiksi ryhmiä. Alueen perinteinen mutkittava ja pinnanmuotoja seuraileva tiestö on säilyttänyt luonteensa. Entisen järven koillis- ja itäreunalla Luhtas-Köykän, Perälän ja Pentinmäen tuulimyllyt muodostavat nykyisin harvinaisen maisemallisen ja rakennushistoriallisen kokonaisuuden

Maisema on eteläpohjanmaan viljelyseudulle tyypillistä tasaista viljelymaisemaa. Kyläteiltä avautuu pitkiä peltonäkymiä, joissa kohoavareunaiset pelot rajautuvat asutukseen, tasaisiin reunametsiin tai kumpuilevaan metsäsilhouetteihin. Parhaat näkymät yli peltoaukean avautuvat alueen luoteissivulta. Maisemallisesti merkittävimmät asutusryhmät sijaitsevat alueen luoteislaidan RKY 2009 -alueella. Uusi rakennuskanta sijoittuu pääsääntöisesti maisemaan hyvin, varsinaisen alueen pohjoispuolelle kylänraitin taakse. Maisema-alueella on runsaasti laajentaneita maatiloja, joiden suurimittakaavaisten tuotantorakennusten sijoittaminen maisemaan on haasteellista. Kylän palvelut sijaitsevat teiden risteykseen muodostuneessa pienessä taajama-alueessa, jossa kyläkuvan rakennuksista merkittävimpiä ovat entinen meijeri ja seurojentalo. Valtatie 3 sivuaa alueen lounaiskärkeä, ja alueen halki kulkee Valtatie 19. Avoimella ja ylävällä paikalla peltoalueen pohjoislaidalla sijaitseva saha

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

0 0,5 1 2 km

© SVKE

sekä peltoaukean halkaiseva valtatie ovat maiseman häiriötekijöitä. Lukuisten kuivatusojien halkoma peltoaukea on tähän saakka lainehtinut keväisin tulvavesistä. Maisemakuvaan tulee muutoksia vireillä olevan tilusjärjestelyhankkeen puitteissa. Inventointihetkellä alueella rakennetaan tulvantorjuntarakenteita, jotka vaikuttavat maisemakuvaan ja myös maisemarakenteeseen uusine kuivatusuomineen ja penkereineen. Pengerryt ja uoman ylittävät sillat tulevat olemaan maiseman häiriötekijöitä.

Arviointiteksti:

Luopajärven maisema on Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudun edustava esimerkki viljelykäyttöön raivatun järviuivion ympäristön vanhasta ja huolella hoidetusta maatalousmaisemasta.

Rajaus:

Rajaukseen sisällytetään Valtatien 19 (Seinäjoentie) länsipuolinen maisemakokonaisuuteen kuuluva peltoalue reunametsineen.

Luopajärven peltolakeus on syntynyt järvenlaskun seurauksena. (AK)

Perinteinen rakennuskanta sijoittuu peltolakeuden reunoilta kohoaville kumpareille. (AK)

Luopajärven kulttuurimaisema avautuu perinteiseltä, mutkittelevilta ja pinnamuotoja seurailevalta soratieltä. (AK)

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:

6 Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat, valtakunnallinen
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat

Kunta:

Kuortane

Pinta-ala:

5 000 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Kuortaneenjärvi ympäristöineen sijaitsee Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien reunalla. Sen itäpuolella alkavat kohota kumpareiset Suomenselän maisemat. Järveä ja tasaista jokilaaksoa rajaa idässä katkeileva harjumuodostuma ja lännessä melko yhtenäinen metsänreuna. Joen yläjuoksulla viljelysaukea loppuu Lahdenkankaan ja Ylisenkallion metsäisiin mäkiin, alajuoksulla loivempiin metsäsaarekkeisiin. Kuortaneenjärveä reunustava kapeahko peltovyö ulottuu yleensä aivan rantaan asti. Kuortaneenjärven eteläkärjestä yläjuoksulle päin jokivarren viljelysaukea laajenee 2-3 kilometrinlevyiseksi.

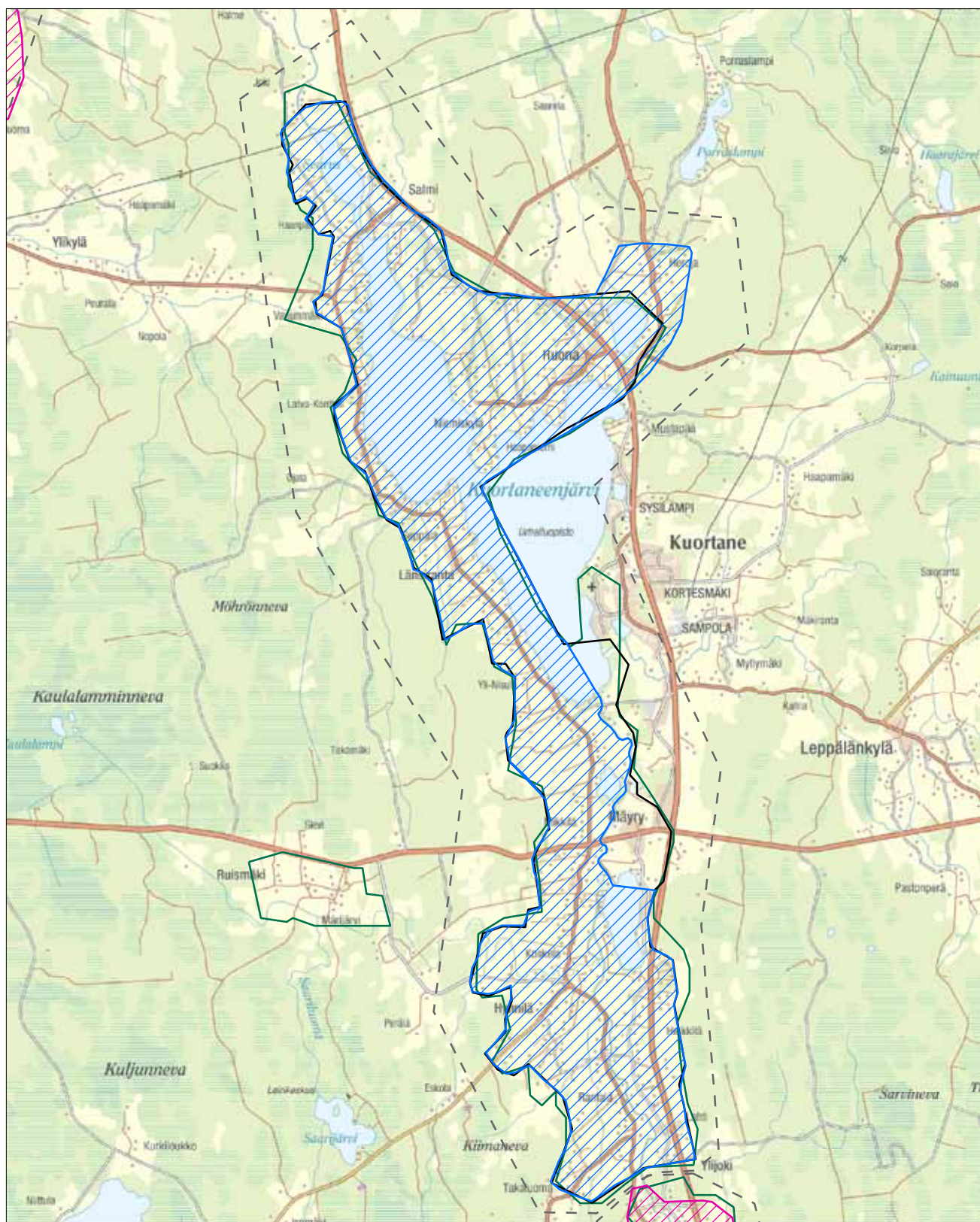
Kuortaneenjärven tienoo on ympäristöään alavampaa. Maaperä on savea, mutta sisältää myös hietaa ja hiesua. Järven itärannalla vesi syövyttää hitaasti kulttuurimaisemaa reunustavaa Kuortaneenharjua. Maisema-alue kuuluu Lapuanjoen päävesistöalueeseen. Kuortaneenjärvi on laajuudeltaan toistakymmentä neliökilometriä. Muutamassa kohtaa alueen halki virtaava Lapuanjoki laajenee pienemmäksi järveksi. Kuortaneenjärven rannat ovat pääosin alavia ja luhtaisia, mutta itärannalla harjun kupeella on hietikoita. Ruonan koillispuolella oleva Nisosjärvi kuuluu valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan.

Alueen muinaisjäännökset ovat pääasiassa kivikautisia asuinpaikkoja. Kivikautiset asuinpaikat sijaitsivat itärannan harjumuodostumalla. Pysyvä asutus syntyi 1500-luvulla maaperältään ja ilmastoltaan suotuisimmille järvien rannoille. Pitäjässä harjoitettiin ter-

vanpolttua 1700–1800-luvuilla. 1800-luvulla Kuortane oli yksi maamme merkittävimpiä tervantuotantoalueita. Tervakaupan tuoma varallisuus ilmenee selkeästi pitäjän komeissa pohjalaistaloissa.

Nykyistä Kuortaneenjärven pohjoispuolen asutusta edustaa parhaiten Ruonan kylä (RKY 2009). Kylässä on useita arkkitehtuuriltaan erittäin edustavia kaksikerroksisia pohjalaistaloja pihapiireineen. Samaan RKY-alueeseen kuuluu Haapaniemen 1770-luvulla rakennettu pappila. Ruonan kylällä on myös sotahistoriallista merkitystä Suomen sodan taistelupaikkana. Ruonan kylä sijaitsee kohdassa, jossa etelästä tuleva vanha maantie on haarautunut Alajärvelle ja Vaasaan. Pohjukan kapeikkoon on jo 1600-luvulla rakennettu silta. Nykyinen, varsinaiselta liikenteeltä pois jäänyt Ruonaluoman ja tulvaniityn yli kulkeva kivisilta on rakennettu vuonna 1877. Ruonan kylän tilat ovat kyläkeskustan lisäksi vanhojen maantielinjojen varrella, nykyisen valtatie 66:n molemmin puolin. Kylän rakennuksista mainittakoon Knuuttilan, Maunuksen, Syrjä-Kokkilan, Mäki-Kokkilan ja Uusi-Haapanalan talot.

Kuortaneen kaksifooninkiset pohjalaistalot pihapiireineen muodostavat poikkeuksellisen komeita ja yhtenäisenä säilyneitä kokonaisuuksia kyläteiden varrella. Pohjalaistaloista kuuluisin ja tunnetuin on Länsirannalla sijaitseva Viitalan talo (RKY 2009), Lakeuden lukko, aittoineen. Kuhajärven etelärannalla, Lapuanjoen ja vanhan mutkittelevan maantien välillä on Kujan taloryhmä (RKY 2009).

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

Alueen kylät ovat poikkeuksellisen komeita ja hyvin säilyneitä kokonaisuuksia. Peltaja rytmittävät maati-
lojen pihapiirit matalilla selänteillä, mäkien rinteillä ja
peltosaarekkeilla. Teiden varsille kasvaneissa nauha-
kylissä pihapiirit muodostuvat useista rakennuksista
ja kaksikerroksisten päärakennusten, kaksifooninkis-
ten yleisyys on merkillepantavaa. Kuortaneenjärven
länsipuolen tieltä aukeaa näkymä järven yli kirkolle.

1960-luvulta lähtien rakennuksia on myös sijoitet-
tu perinteestä poiketen viljelyksien keskelle tai alavil-
le pelloille. Kesäasutus, joka ennen sijoittui korkeal-
le rantatöyräille tai rinteille, levittäytyy monin paikoin
yhtenäisenä nauhana vanhoille alaville rantapelloille.
Lapuanjoen itäpuoli välillä Kuortaneenjärvi-Kuhajärvi
on menettänyt maisemallista arvoaan. Harjualueen ja
joen väliset pellot ovat metsittyneet tai metsitetty ja jo-

en itärannalle on tullut runsaasti lomamökkejä. Mäy-
ryn alueelle on rakennettu golf-kenttä ja Kuhajärven
pohjoispään peltoalueelle on rakentumassa uusi ase-
makaava-alue. Maisemakuvan kannalta olisi oleellista
pitää vesistönäkymät mahdollisimman avoimina.

Arviointiteksti:

Kuortaneenjärven kulttuurimaiseman arvo perustuu
Kuortaneenjärveä ja Lapuanjokilaaksoa ympäröivään
tasapainoiseen viljelymaisemaan, jota luonnehtivat
hyvin hoidetut pohjalaistalot.

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemaa Nisosjärven ympärillä luonnehtivat hyvin säilyneet pohjalaistalot pihaiireineen. (AK)

Rajaus:

Rajauksen ulkopuolelle jätetään Lapuanjoen itäpuoli välillä Kuortaneenjärvi-Kuhajärvi rantapeltojen metsittymisen, lomarakentamisen, Mäyryn rakentuvan AK-alueen sekä golf-kentän vuoksi. Nisos-järven ympäristössä uusi rajausta mukaillee RKY 2009 -rajausta.

Perinteisen rakennuskannan ja hoidetun maatalousmaiseman elävöittämät järvinäkymät ovat harvinaisia Etelä-Pohjanmaalla. (AK)

Ruonan kylän kaksikerroksisia pohjalaistaloja Nisosjärven länsipuolella. (AK)

Lehtimäen mäkiasutus

Inventointialueen nimi:

7 Lehtimäen mäkiasutus

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Lehtimäen mäkiasutus, valtakunnallinen
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Lehtimäen mäkiasutus

Kunta:

Alajärvi

Pinta-ala:

1 400 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Alueen maasto on Suomenselän maisemamaakunnalle tyypillisesti kumpuilevaa ja korkeussuhteiltaan vaihtelevaa. Lehtimäen mäkiasutuksen maisemarakenne on terassimainen. Maiseman ylätaso on pienipiirteisesti kumpuilevaa maisemaa, jossa asutus sijoittuu peltojen ympäröimänä mäkien laeille. Ylätasoa rajaavat alavilta kohdiltaan soistuneet metsäiset rinteet. Rinteiden alapuolisia turvemaita on raivattu viljelykseen.

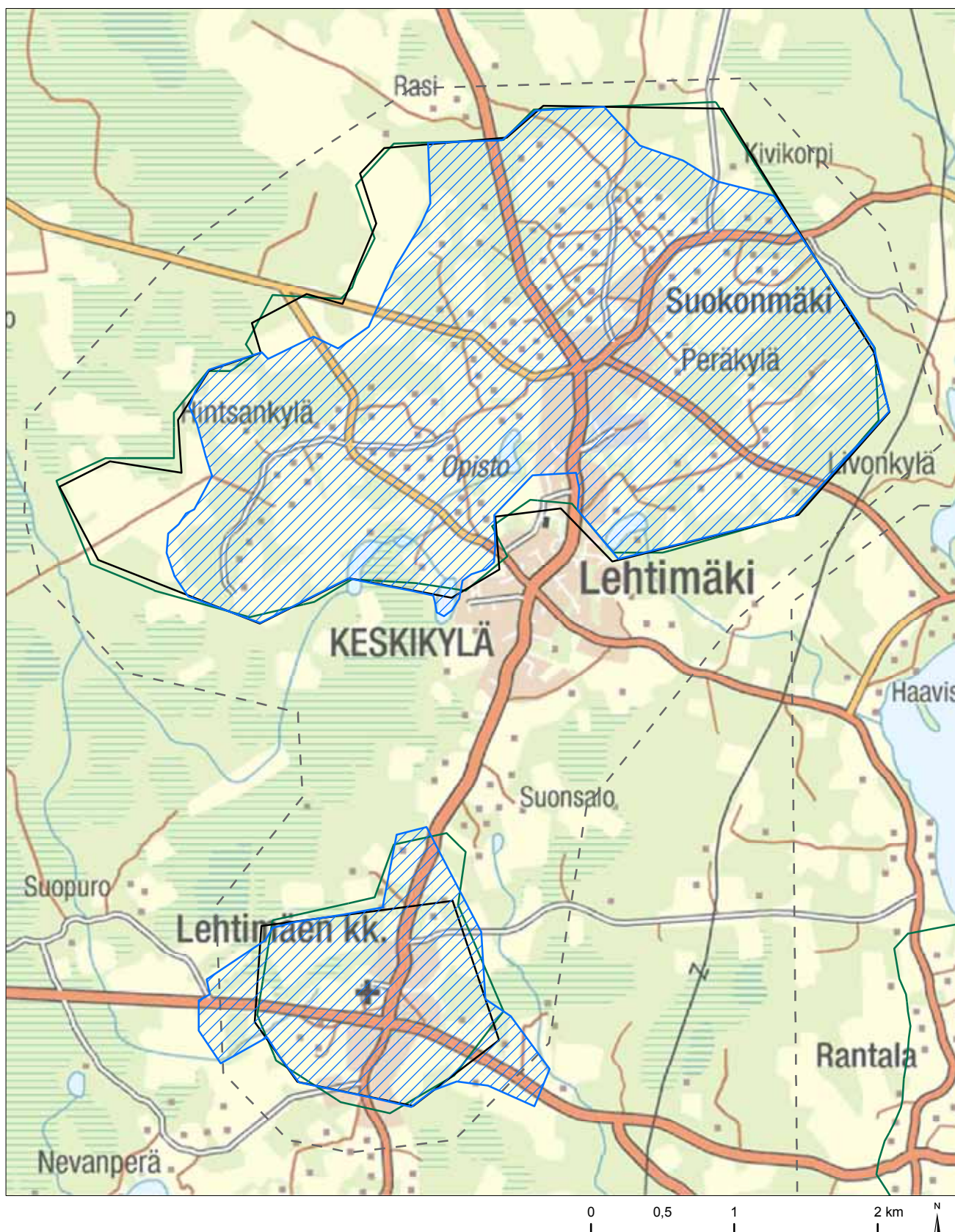
Keskikylän Suokonmäki ja mäellä oleva kylä ovat Etelä-Pohjanmaan korkeimpia paikkoja (225 m mpy). Suokonmäki ja Kirkonmäki ovat huuhtoutumatonta, supra-akvaattista aluetta. Graniittikallioperää peittää savipitoinen moreeni. Vesiluontoa edustavat suolampareet, purot ja lähteet. Lehtimäen metsät ovat valtaosaltaan mäntyvaltaisia kuivahkoja ja kuivia kankaita. Mäkiasutusalueen kasvillisuus on kallioperän huuh-

toutumattomuuden vuoksi huomattavasti karua ympäristöänsä rehevämpää, esimerkkinä muun muassa Suokonmäen lehdot. Pitkään jatkuneen kaskeamisen merkinä on havupuuvaltaisten rinteiden paikoin runsas lehtipuusto. Kylä- ja viljelyalueilla puustoa on vain vähän talojen pihapiireissä.

Suokonmäellä on ollut Pohjanmaan vanhin asutus, joka ajoittuu esikeraamisen Suomusjärven kulttuurin aikoihin. Pysyvä asutus alkoi 1500-luvulla, jolloin perustettiin kylien kantatilat. Lehtimäelle asutus levittyi muusta Järviselästä poiketen Ähtärinjärven kautta sisämaasta päin. Harvaanasuttu alue oli pohjalaisten ja satakuntalaisten vanhaa nautintarajaa, joka vakiintui 1700-luvulle tultaessa maakuntarajaksi. Tervanpoltto laajensi asutusta yhä syrjäisemmille alueille 1700-luvulla. Vuosisadan loppuun mennessä Lehtimäen kylän asutus oli muodostunut kiinteäksi ky-

Lehtimäen pappila (kuvassa) ja museo ovat sijoittuvat pienelle kumpareelle Kirkonkylän ja Keskustaajaman väliin. (AK)

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

läyhteisöksi. Tervanpoltto oli 1800-luvulla lähes pääelinkeino. Suokonmäki oli 1700-luvulla Lehtimäen keskus ja liikenteellinen risteyspaikka, josta talvi- ja ratsutiet kulkivat Lappajärvelle, Kurejoelle ja Kuortaneelle.

Suokonmäen ydinosan muodostavat peltojen ympäröivät Suokon kolme taloa, jotka sijaitsevat mäen korkeimmalla kohdalla. Suokonmäen asutus on laajentunut Rasinmäelle. Rasinmäen rinteet ovat peltoa ja talot on rakennettu sen kolmelle laelle. Mäenrinteeseen ja matalammille lakipaikoille on myös hakeutunut asutusta, josta osa on uutta. Vanha kylätie kulkee laelta toiselle ja talosta taloon.

Livonkylän asutus sijaitsee Livonmäen matalammalla laella viljelysten kehystämänä. Livonmäen rakennuskanta on suhteellisen vanhaa. Tyypillinen esimerkki lehtimäkeläisestä talosta on puolitoistakerroksinen Roponen, joka on pienempi ja vaatimattomampi kuin varsinainen pohjalaistalo.

Kyliä nykyiset maatilat ovat vanhoja. Monille on rakennettu uusi asuinrakennus. Maisema-alueella

vanhat kylätiet puikkelehtivat luontevasti talojen välissä. Peltoaukean keskeltä kohoaa 1800-luvun alkuvuosina rakennettu Lehtimäen kirkko (RKY 2009), ja mäen etelä- ja itärinteessä on muutama maatalo peltoineen. Muuten kirkonmäen nykyinen rakennuskanta on melko kirjavaa.

Maisemakuvaa luonnehtii lakiosien asutus, jota rinteille raivatut, metsien reunustamat avarat pellot ympäröivät. Rakennetun ympäristön arvot nousevat parhaiten esiin Kirkonmäellä ja Rasinmäki-Suokonmäki-Livonkylä-alueella. Rakennettua ympäristöä leimaa sotien jälkeinen rakentaminen. Rakennuskanta on alueella verrattain huonokuntoista ja autiotaloja on paljon. Maisemakuvaa vaivaa paikoittain hoitamattomuus, joka näkyy rapistuvien rakennusten ohella pihojen ja peltojen pusikoitumisena. Peltoaukean keskeltä kohoava 1800-luvun alkuvuosina rakennettu Lehtimäen kirkko (RKY 2009) on säilyttänyt asemansa vaikuttavana maisemallisena maamerkkinä. Muuten kirkonmäen nykyinen rakennuskanta on kirjavaa. Syvälle kirkkomäkeen pureutuva Kuortaneentien lin-

Suokonmäki on yksi Etelä-Phjanmaan korkeimmista paikoista kohoten 225 metriä merenpinnan yläpuolelle. (AK)

jaus on maisemavaurio. Suokonmäen profiili erottuu taivaanrannasta etenkin pohjoisesta tultaessa. Suokonmäen näkötorjista aukeavat avarat näkymät ympäröivään maisemaan. Livonkylän pellolta avautuu vielä upea näkymä suurmaisemaan Ruokosen-järvelle.

Arviointiteksti:

Lehtimäen mäbiasutus on edustava esimerkki Suomenselän mäbiasutuksesta.

Rajaus:

Rajaukseen lisätään visuaaliseen kokonaisuuteen kuuluvat nevapellot sisääntuloteiden varsilla. Rajausta tiivistetään visuaaliseen kokonaisuuteen kuulumattomilla (metsän ympäröimillä) nevapelloilla.

Lehtimäen terassimainen maisemarakenne tulee esiin alueelle saavuttaessa. (AK)

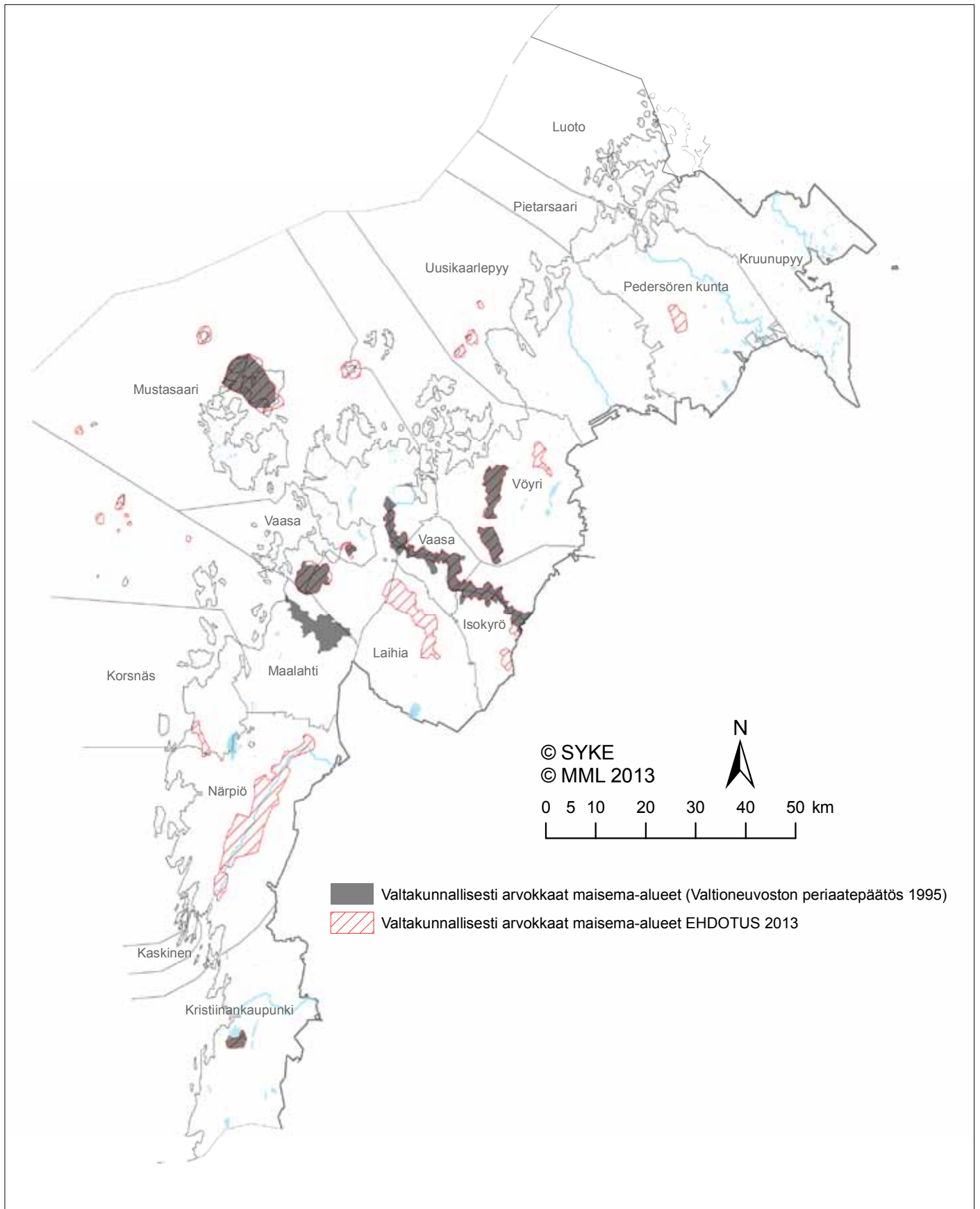
Lehtimäellä asutus sijoittuu Suomenselälle tyypilliseen tapaan peltojen ympäröimänä mäkien päälle. (AK)

POHJANMAAN VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET

Vöyrinjokilaakson kulttuurimaisema
Kyrönjokilaakson kulttuurimaisema
Söderfjärden
Björköbyn saariston kulttuurimaisema
Härkmeren kulttuurimaisema
Vanhan Vaasan kulttuurimaisema
Laihianjoen kulttuurimaisema
Närpiönjoen kulttuurimaisema
Purmonjokilaakson kulttuurimaisema
Kimojokilaakson kulttuurimaisema
Harrströminjokilaakson kulttuurimaisema
Merenkurkun saariston kulttuurimaisemat
Orisbergin kulttuurimaisema

KARTTA 7. Pohjanmaan Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, EHDOTUS 2013 ja Valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaiset maisema-alueet

Vöyrinjokilaakson kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

21 Vöyrinjokilaakso

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Vöyrinjokilaakso, valtakunnallinen
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Vöyrinjokilaakson kulttuurimaisema

Kunta:

Vöyri

Pinta-ala:

5 000 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Vöyrinjokilaakson maisemaa luonnehtii parikymmentä kilometriä pitkä ja enimmillään kolme kilometriä leveä Vöyrinjokilaakson tasanko, jonka kunnan keskustajama jakaa kahteen osaan. Jokilaakso rajautuu selväpiirteisesti siltä kohoaviin selänteisiin. Oman erikoispiirteensä Vöyrinjokilaakson maisemille antavat tasangolta kohoavat louhikkoiset kallio- ja soramäet, jotka antavat mielikuvan entisestä saaristosta. Meren huuhtomat kallioiset mäet kohoavat parhaimmillaan parinkymmenen metrin korkeuteen. Tasangon halki virtaava Vöyrinjoki ja sen pienet sivujoet ovat alueen ainoata vesiluontoa. Jokilaaksoa reunustavia moreenialueita luonnehtivat mustikkatyypin kuusivaltaiset metsät, joskin karummilla kohdilla on myös puolukka-tyypin männiköitä.

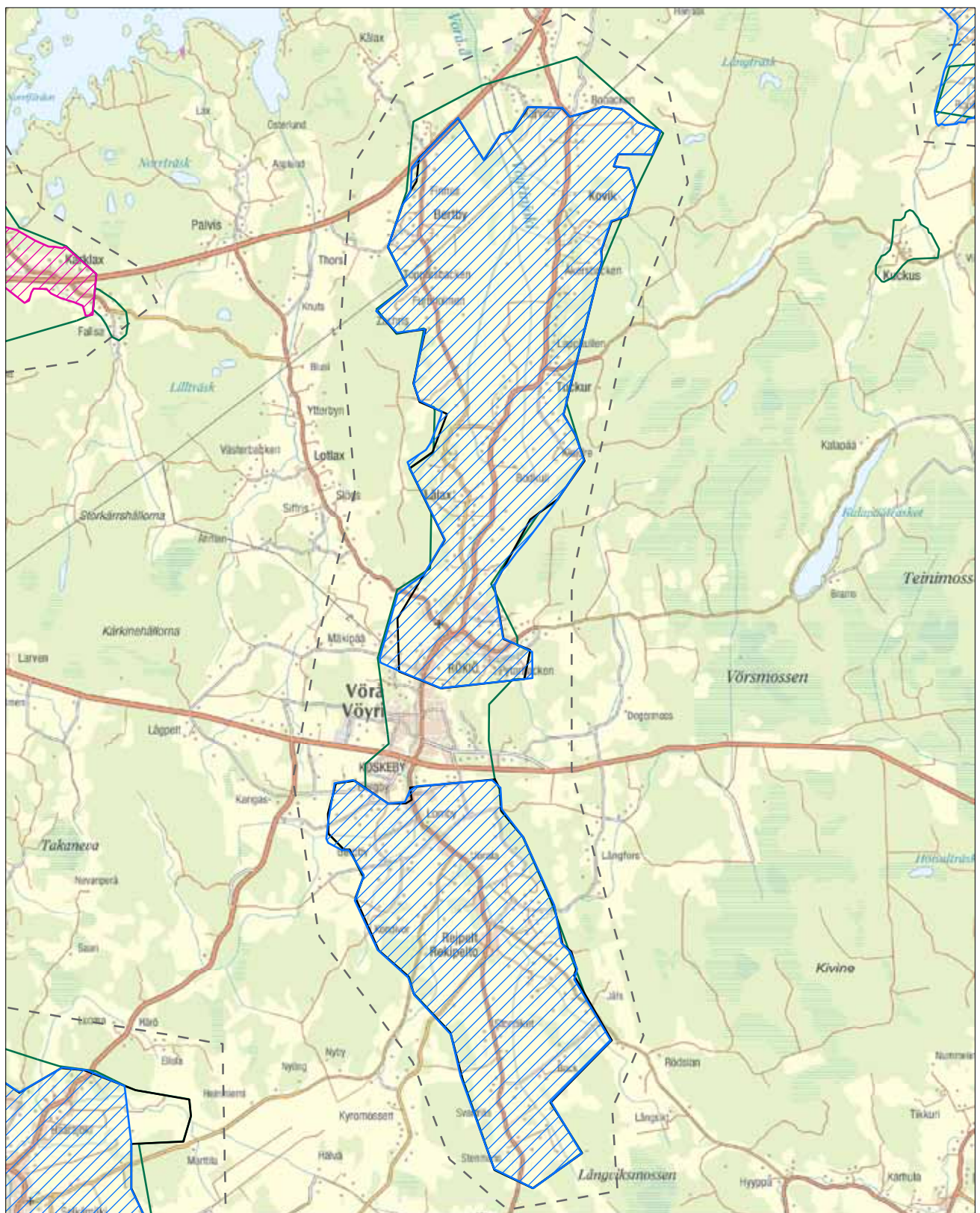
Vöyrinjokilaakson reunavyöhykkeiltä on löydetty runsaasti pronssi- ja rautakautisia röykkiöitä. Vöyrinjokilaakson arvellaan saaneen pysyvää asutusta 1200-luvun tienoilla. Monet nykyisistä kylistä olivat olemassa jo 1300-luvulla. Vöyrinjokilaakson väestö on ruotsinkielistä. Viljava jokilaakso on vanhastaan vankkaa maatalousaluetta. Maanviljelys on ollut pää-

elinkeino jo 1400-luvulta saakka. Rintapellot ovat yhtä hedelmällisiä kuin Kyrönjokilaaksossakin, ja 1600-luvulla laajalle levinnyt kaskenpoltto laajensikin peltoalan moninkertaiseksi. Vöyrin asutukselle ovat olleet luonteenomaista tiheästi asutut rykelmäkylät. Tilojen halkomisen takia talot rakennettiin kyliin miltei toisiinsa kiinni. Historiallisesti arvokkaat rykelmäkylät kuitenkin hävisivät 1960-luvulle tultaessa, kun lähes kaikki tilat olivat siirtäneet rakennuksensa uusjaossa saamiensa viljelymaiden läheisyyteen.

Alueen asutus on perinteisesti sijoittunut tiheisiin ryhmiin laakson reuna-alueille tai erityisesti maisema-alueen eteläosassa jokivarteen. Vaikka uusjako rikkoi perinteistä kyläidylliä hajottamalla asutusta, voidaan alueen rakennuskantaa ja sen nykyistä sijoittumista pitää maisemallisesti esimerkillisenä. Suurin osa asutuksesta on jokilaakson suuntaisesti kulkevan tien varressa. Eteläosassa asutus myötäilee nauhamaisesti jokea ja sitä seuraavaa tietä. Pohjoisosassa asutus sijoittuu jokilaakson reuna-alueen kumpareille ja rinteille. Maisemallisesti merkittävän rakennuskanta sijoittuu RKY 2009-alueille Rekipeltoon sekä Vöyrin

Vöyrin keskiaikainen kirkko ja joen rannassa sijaitsevat myllyrakennukset. (AK)

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

kirkon seudulle. Entiset rykelmäkylät Andiala ja Jörala sekä alueen pohjoisosassa jokilaakson reunamien mäenkumpareilla ja rinteillä sijaitsevat taloryhmät ovat maisemallisesti arvokkaita. Nykyinen puukirkko on rakennettu 1600-luvulla. Se lienee Suomen vanhin käytössä oleva puukirkko.

Koko Vöyrinjokilaakso on kunnostettu ja laaksoon on rakennettu tulvasuojelurakenteet vuonna 2005-2009. Tulvasuojelurakentaminen ei merkittävästi heikennä maisemakuvaa. Oman leimansa maisemalle antavat suuret sikalat sekä turkistarhat. Vöyrinjokilaakson luoteispuolitse kulkee valtatie n:o 8. Laakson poikki kulkevan kantatien tuntumaan noussut uusi rakennuskanta eroaa tyyllisesti perinteisestä kulttuurimaisemasta. Maisema-alueen pohjoisosassa laakson halki kulkevat voimalinjat. Laakson reunaan, avoimeen ja suurimittakaavaisen maisemaan sovitettut linjat eivät juurikaan riko maisemakuvaa. Tasangolta kohoavat kallio- ja soramäet kuten Miemoisten Bagg-

berget, Rökiön Furuberget ja Rekipellon Storberget ovat olleet mainioita näköalapaikkoja, joilta on avautunut kylien yli näkymiä jokilaaksoon. Nykyisellään osa vanhoista näköalapaikoista kaipaa raivausta.

Arviointiteksti:

Vöyrinjokilaakso edustaa Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun jokilaaksojen tyypillistä ja hyvin säilynyttä kulttuurimaisemaa.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääpiirteissään ennallaan. Rajaukseen sisällytetään nykyisen rajan läheisyydessä sijaitsevat muinaisjäännökset ja arvokkaiden kallioalueiden laki-alueet. Rökiön kohdalla länsipuolen rajaus maisema-alueen reunan mukaan.

Vöyrinjokilaakson tasangolta kohoavat kallio- ja soramäet antavat mielikuvan entisestä saaristosta. (AK)

Vöyrinjokilaakson asutusrakenne ja rakennuskanta ovat säilyneet erinomaisesti. (AK)

Jokilaakson pohjoisosan tuotanto-maisemaa luonnehtivat turkistarhat ja voimalinjat. (AK)

Kyrönjokilaakson kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

22 Kyrönjokilaakso

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Kyrönjokilaakso, valtakunnallinen
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Kyrönjokilaakson kulttuurimaisema

Kunta:

Mustasaari, Vaasa, Isokyrö, Seinäjoki

Pinta-ala:

14 000 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Yksi hienoimmista Kyrönjokivarren maamerkeistä on Isonkyrön keskiaikainen kirkko. (AK)

Kuvailu:

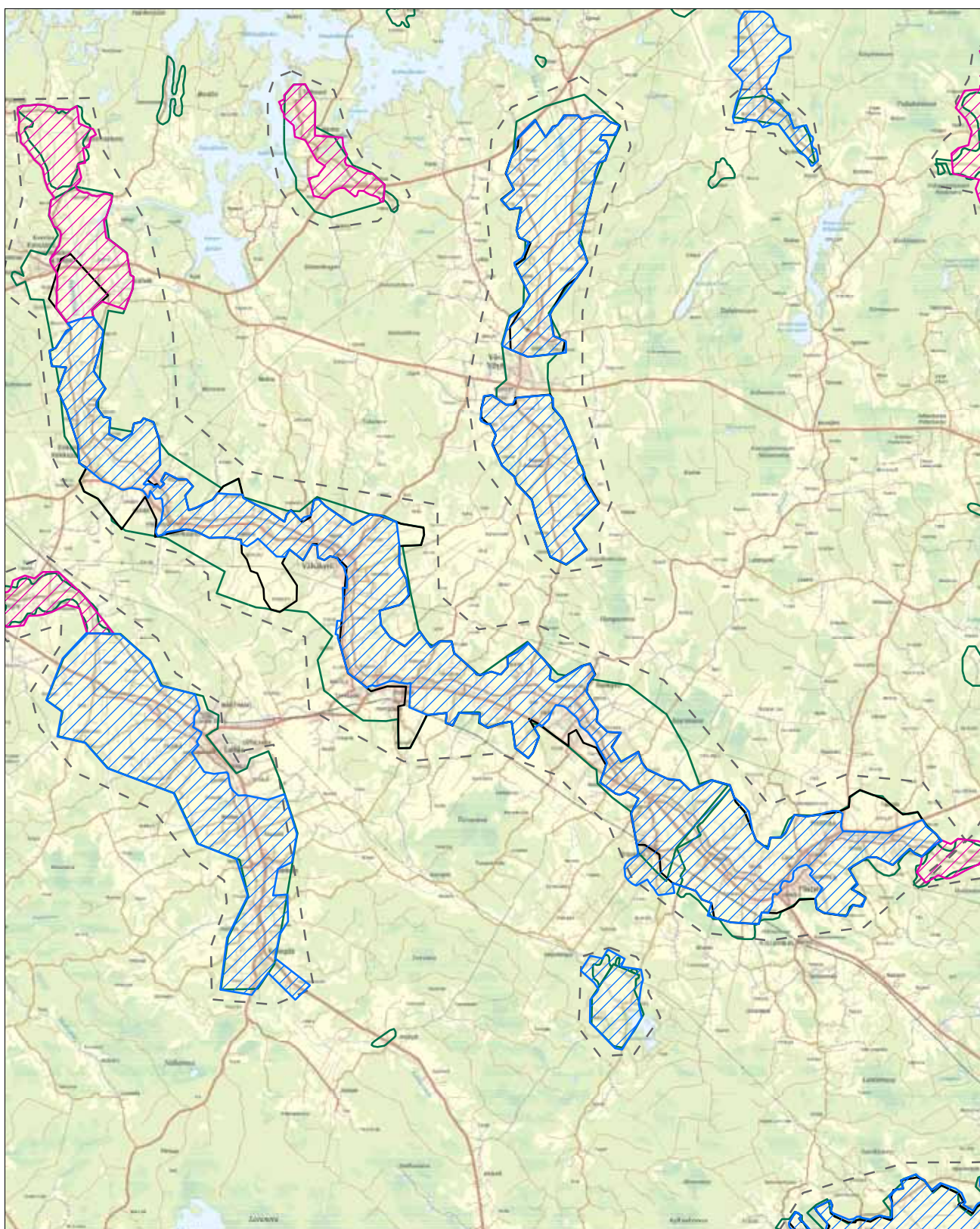
Maiseman ytimenä on selväpiirteisessä uomassaan virtaava Kyrönjoki, jonka juoksuun matalat saaret ja kynnyskohdissa kohisevat pienehköt kosket tuovat vaihtelua. Jokilaakson viljelyaukea on enimmillään noin neljä kilometriä leveä. Tasainen peltolakeus muuttuu laaksosta etäännyttäessä loivasti kumpuilevaksi, metsien ja soiden luonnehtimaksi vedenjakaja-alueeksi. Jokilaakson yhtenäisestä viljelyvyöhykkeestä lähtee viljelymaiseman haarakkeita pitäjien eri puolille. Kyrönjokivarren maisema-alue on yli 50 kilometriä pitkä.

Ylistaron ja Isokyrön kohdalla jokilaakso on Pohjanmaan liuskevivvyöhykettä ja alajuoksulla kallio-perä on graniittia. Leveässä ja mutkaisessa jokilaaksoissa on maankohoamisen eri vaiheissa syntyneitä paksuja savikerroksia ja niiden päällä joen kuljettamista lietteistä kertyneitä tulvakerroksia. Hienojakoi-

set sedimentit jatkuvat ohenevina patjoina kauas uoman sivuille. Vain paikoin Kyrönjoki on uurtanut uomansa kallioperään asti. Liuskeinen kallioperä paljastuu muun muassa Ylistaron kirkonkylän kohdalla. Kyrönjokeen laskee useita pieniä sivujokia, esimerkiksi Isokyrön Lehmäjoki ja Orismalanjoki. Perkiönkoski, Hiirikoski, Kirkonkoski ja Kylänpääankoski ovat Kyrönjoen huomattavimpia koskia. Hiirikoskessa on pieni voimalaitos. Alajuoksulla, Voitilasta jokisuulle uoma on tulvahaittojen vuoksi pengerrytetty. Jokilaaksoa reunustavissa metsissä on varsinkin rannikon tuntumassa puolukkatyyppin mäntyvaltaisten kankaiden ohella runsaasti hyväkasvuisia mustikkatyyppin kuusi- ja havusekametsiä. Isokyrön Ylistaron seudulla jokivarren savikot rajautuvat paikoin laajoihin soihin, joista varsinkin savikkopohjaiset on otettu viljelyyn. Kyrönjokilaakson peltolakeuksia on pidetty yhtenä maamme

Kolkin kartano ja etualalla jo hävinnyttä vesimyllyä varten rakennettu vesiväylä Vaasan Merikaarrossa. (AK)

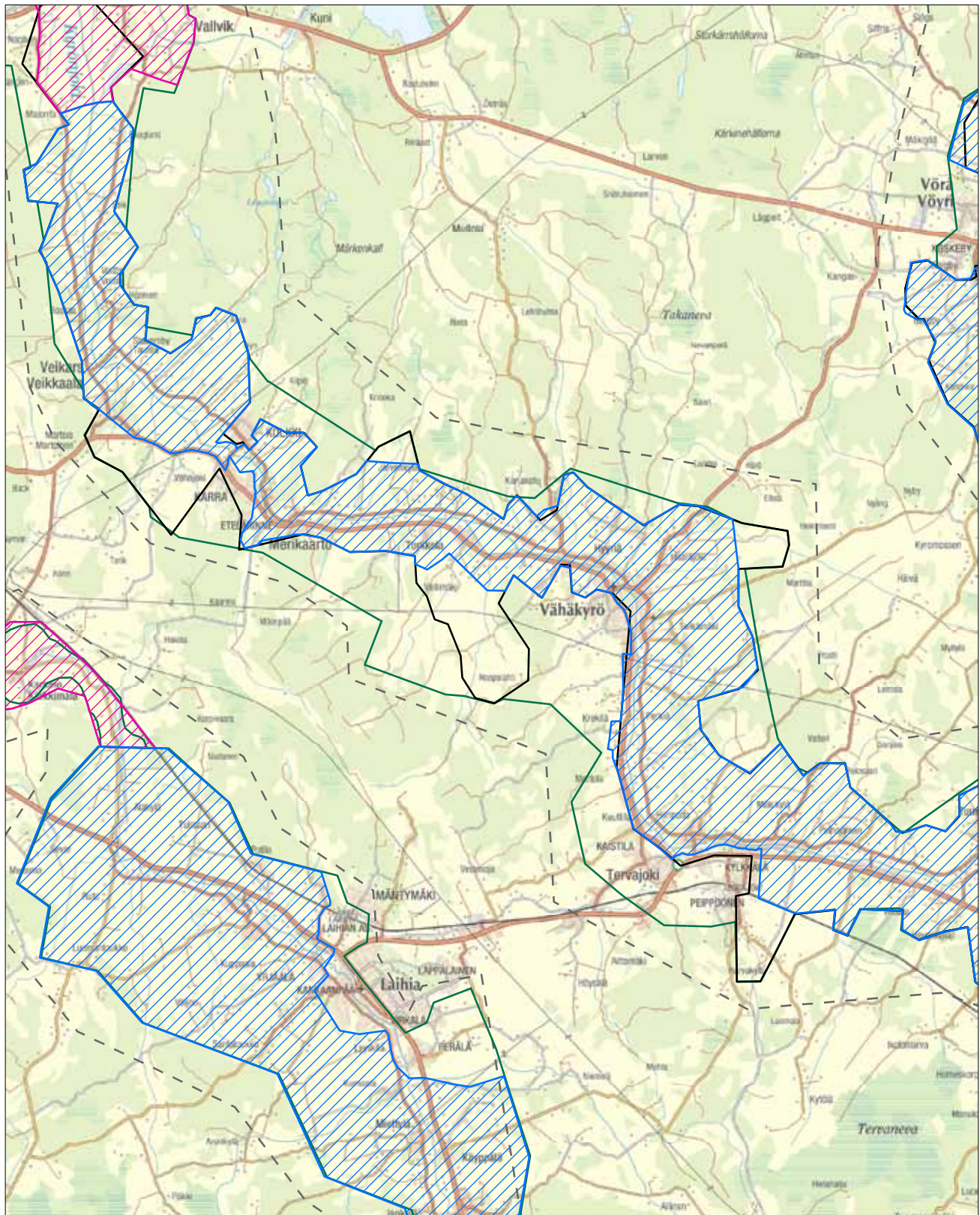

0,5 1 2 3 4 5 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

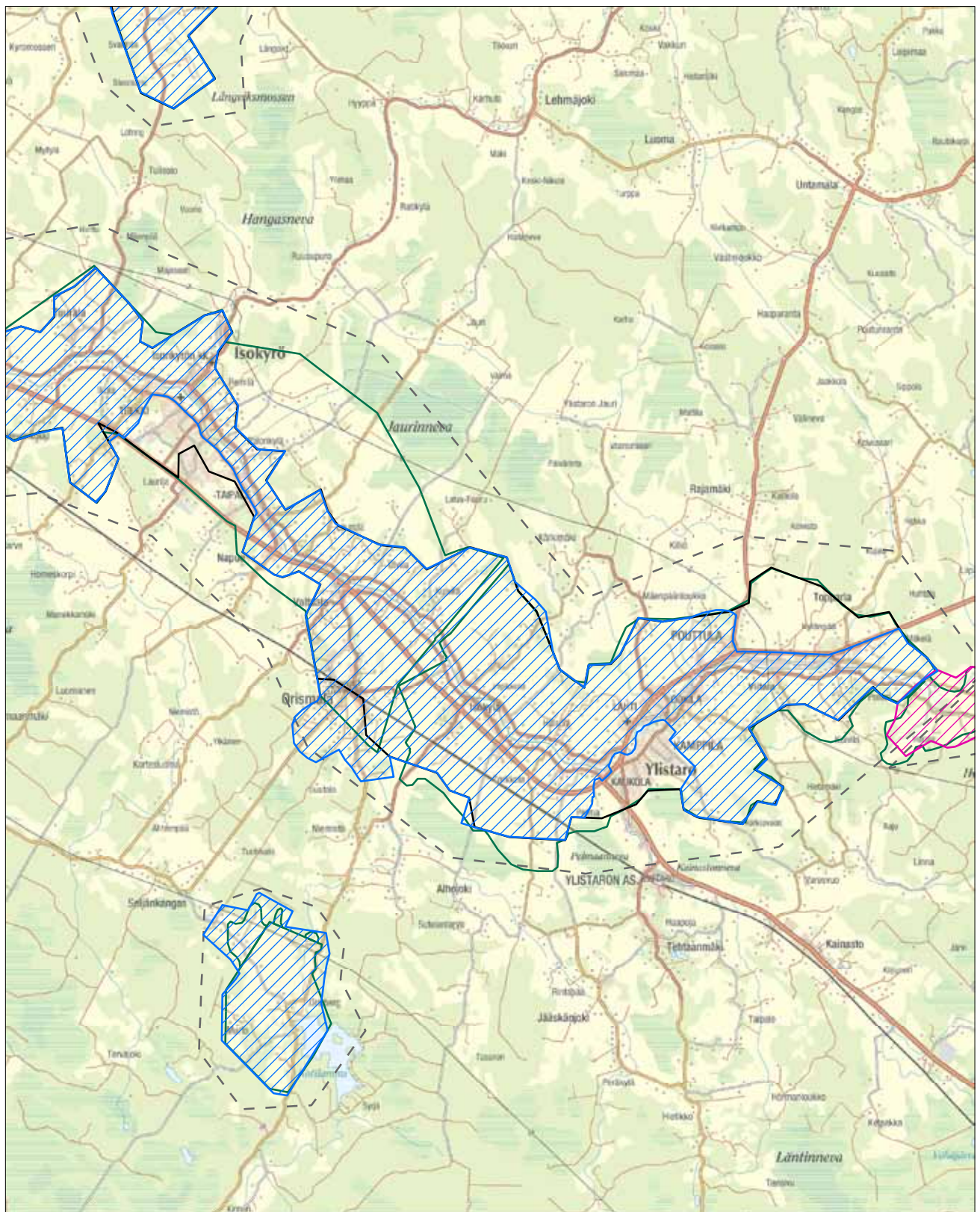

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

parhaista maanviljelyalueista. Jokilaakson luontoa elävöittävät paikoin perinnemaisemat - laidunnettavat rantojen tulvaniityt ja laidunsaaret.

Kyrönjokilaaksosta on löydetty runsaasti varsinkin rautakautisia esineitä. Alue on rautakautisen kulttuuri-alueen eteläpohjalaista keskuseutua. Jo 1200-luvulla alkoi Kyrönjokilaaksoon asettua vakituisia asukkaita, ja 1400-luvulla Kyrönjoen alajuoksu oli Etelä-Pohjanmaan tärkeintä asutusaluetta. 1500-luvun loppuun mennessä asutus oli levinnyt Kyrönjoen latvoille asti. Maanviljely on perinteisesti ollut tärkein elinkeino. Jo Ruotsin vallan aikana viljasadoista riitti muuallekin vietäväksi. Kydönpoltto lisäsi pelloja viime vuosisadalla, jolloin viljelyala kymmenkertaistui.

Kyrönjoki toimi varhaisimpana kulkureittinä. 1700-lukuun mennessä liikenne oli keskittynyt joelta maanteille. Kyrönkankaantie kulki 1500-luvun alussa Ilmajoelta, Ylistaron, Ison- ja Vähäncyron kautta Vaasaan.

Asutus seuraa Kyrönjokea katkeamattomana nauhana ja kylät vaihtuvat toisiksi ilman selvää rajaa. Alueella on vielä runsaasti jäljellä viime vuosisadan lopun pohjalaistyyllisiä taloja, vaikka sodan jälkeen ja viime vuosikymmeninä on uudisrakentaminen ollut vilkasta. Merkittäviä yksittäisiä rakennuskohteita ovat esim.

Merikaarron Annala ja Kolkin kartano, Perttilä, Varpolan, Sevonin ja Rinta-Luoman talot Isokyrössä sekä Kriikkulan, Ranta-Kaukolan ja Torkon talot Seinäjoella. Erityisesti Isossakyrössä on huomattavan paljon hyvin säilynyttä talonpoikaista rakennuskantaa.

Kirkoista vanhin on Isonkyrön 1400–1500-lukujen vaihteessa rakennettu kivikirkko. Muut kirkot ovat peräisin 1800-luvulta. Jokivarressa on jäljellä vielä useita vesimyllyjä: Mustasaaren Båskasin ja Voitilan myllyt, Vaasan Seppälän mylly sekä Seinäjoen Pelmaan ja Kirkonkosken vesimyllyt kosken molemmin puolin muodostavat harvinaisen kokonaisuuden. Vanhat maantiet seurailevat jokivartta joen molemmin puolin koko matkan. Kulttuurihistorialliset arvot tiivistyvät Isossakyrössä, Valtaalan ja Orismalan tieosuuden varsilla. Alueella on esihistoriallisten muinaisjäännösten ohella monia historiallisen ajan muistomerkkejä, kuten kivikirkko, Napuen taistelun muistomerkki, tie-museokohteena oleva maamme vanhin riippusilta Perttilässä sekä 1896 rakennettu Valtaalan kivihoivusilta. Sillan entistämistyöt valmistuvat 2013.

Kyrönjokilaakson maisema on lakeusmaisemalle tyypillisesti voimakkaan vaakasuuntaista ja suurimittakaavaista. Maisemaan vaihtelua tuovat kallioiset moreenikumpareet ja jokiluonto. 1980-luvun jälkeinen

Vaasan maisemallisesti merkittävää rakennuskantaa. (AK)

Suomen vanhin riippusilta ylittää Kyrönjoen Perttilänskosken Isossakyrössä. (AK)

rakentaminen on sijoittunut laakson kylissä mosaiikkimaisesti perinteisille rakennuspaikoille vanhemman rakennuskannan sekaan tai asuntoalueiksi kuntakeskusten kylkeen. Maisemakuullisia huippukohtia ovat hyvin hoidetut pohjalaistalot pihapiireineen.

Seinäjoella on useita maisemavaurioiksi luettavia, avoimelle peltolakeudelle ja osittain arvokkaan rakennuskannan läheisyyteen rakennettuja suurimittakavaisia tehdasalueita ja kaupan yksiköitä. Kiusallisin näistä on Ylistaron kirkon läheisyyteen rakennettu tehdasalue, joka etenkin lännestä vanhaa jokivarsitietä saavuttaessa on pitkän matkaa kirkkonäkymän edessä. Isonkyrön maisemakuullisia häiriöitä ovat purkukuntoinen betoniasema ja muutama kaupan sekä pienteollisuuden halli. Vaasan luonnonmaiseman rakenne on näyttävä, mutta alueella on vain vähän perinteistä rakennuskantaa rky-alueita lukuun ottamatta. Vaasassa yleinen maisemanhoidon taso on paikoin heikko.

Arviointiteksti:

Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudun tunnusomaisimmat piirteet ovat hyvin edustettuna Kyrönjokilaaksossa.

Rajaus:

Alueen ulkopuolelle rajataan taajamoituneet alueet, Seinäjoen tehdasalueiden hallitsema peltoalue Topparlan-Pouttulan välillä ja Kyrönjokilaaksosta haarautuvat peltolahdekkeet, joissa maisemallisesti arvokas rakennuskanta on vähäistä, maisema on tavanomaista ja siinä on häiriöitä, kuten kookkaita voimalinjoja. Maisemaltaan vaatimaton Valtatie 8:n hallitsema alue Mustasaassa liitetään nykyiseen maakunnallisesti arvokkaaseen alueeseen. Rajaukseen sisällytetään Orismalan maisemaltaan edustava kyläalue.

Torkon pihapiiri sijoittuu Kyrönjokea seurailevaan Pelmaan nauha-asutukseen Seinäjoella. (AK)

Pitkä-Perttilän puolitoistakeroksinen pohjalaistalo Isossakyrössä. (AK)

Söderfjärden

Inventointialueen nimi:

23 Sulvan Söderfjärden

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Sulvan Söderfjärden, valtakunnallinen
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Söderfjärden

Kunta:

Mustasaari, Vaasa, Maalahti

Pinta-ala:

3 200 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Söderfjärdenin lähes pyöreän, halkaisijaltaan noin viiden kilometrin suuruista, alavaa peltolakeutta kehystävät kallioiset mäet. Söderfjärden on entinen merenlahti, jonka kuivatus aloitettiin jo 1700-luvulla. Peltolakeulta tulevat vedet laskevat Sulvanjoen suulle. Peltolakeus on tuskin kahdenkaan metrin korkeudella merenpinnasta. Laaksoa ympäröi kalliorengas, joka on murtunut kahdessa paikassa, Översundomin kylässä ja Sulvan kirkonkylässä. Vaasan korkein kohta Öjberget, jonka pyöreä laki kohoaa noin 55 metriä merenpinnasta, on laakson pohjoispuolella. Söderfjärdenin savikerrosten on todettu ulottuvan jopa 40 metrin syvyyteen. Niiden alapuolella on luultavasti sedimenttikivilajien kerrostumia, vaikka ympäröivät kalliot ovat Vaasan graniittia. Muodostuma on syntynyt meteoriitin törmäyksestä n. 520 miljoonaa vuotta sitten.

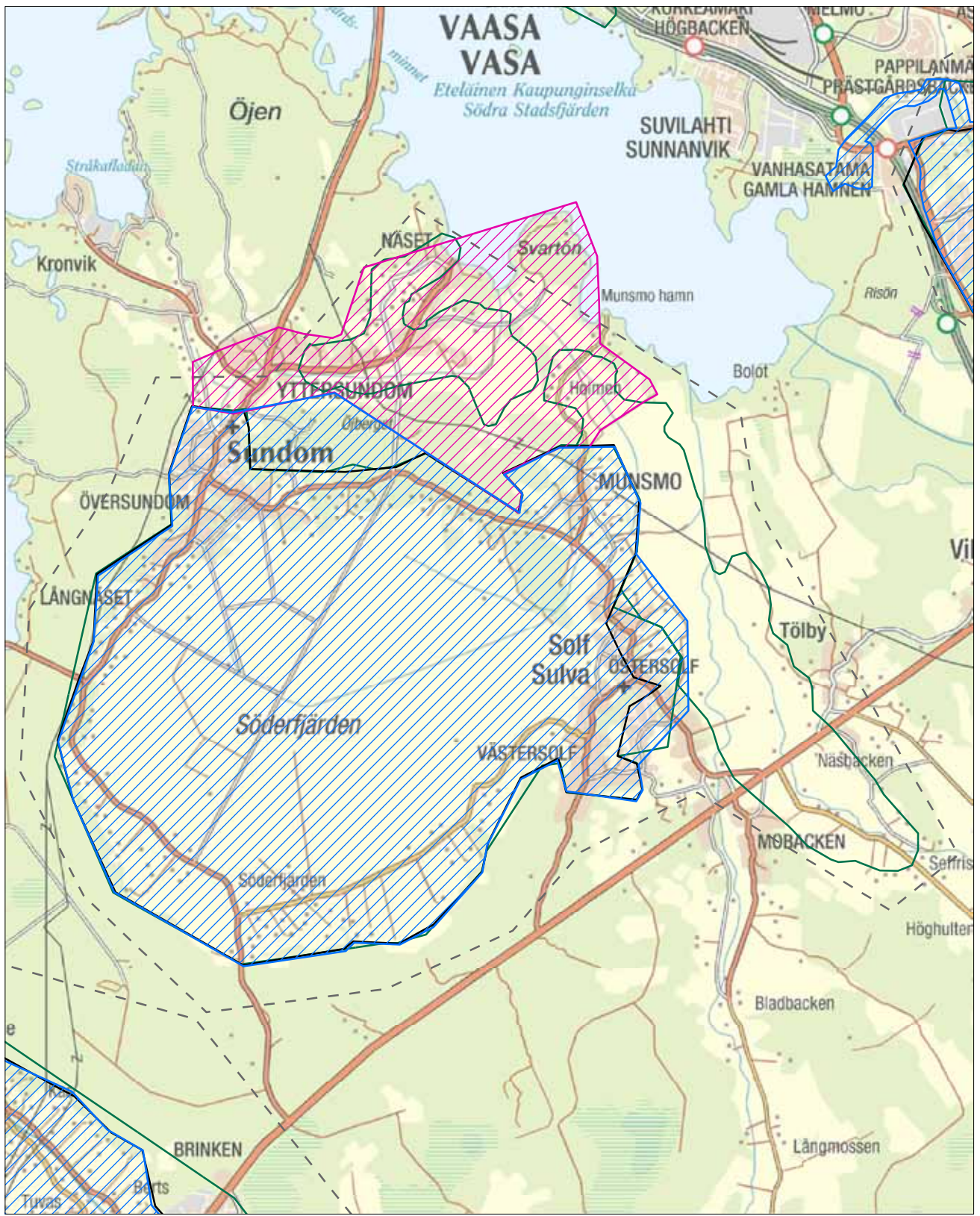
Söderfjärden on kulttuuripiirteiltään runsas ja edustava alue maisemaseudullaan. Maannouseman vetäessä Söderfjärdenin merenlahtea kauemmas, alkoivat Sundomin, Sulvan ja Munsmon kylät ottaa rantamaata niitykseen. Vesijättömaita ryhdyttiin viljelemään 1500-luvun loppupuoliskolla. Söderfjärdenin ensimmäiset kuivatusojat ja penkereet kaivettiin 1700-luvulla. Ensimmäinen pato rakennettiin merelle laskevaan Strömmeniin vuosina 1776-1777. Kuivatus saatettiin loppuun 1920-luvulla. Söderfjärden on ollut kuuluisa suurista heinäadoistaan. Latoja kerrottiin vielä

Sundomin tuulimylly. (AK)

1970-luvulle tultaessa olleen noin 3000. Kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti ainutkertainen esimerkiksi säteittäisestä sarkajaosta, ns. aurinkojaosta, menetettiin maiden uusjaon myötä. Sulvan kirkonkylän keskeisiä osia ovat kirkko, pappila ja Stundarsin museo sekä kylätien varrella oleva Sandbackan rakennuskanta. Stundarsin 1930-luvulla perustettu museo kuuluu maamme suurimpiin ulkomuseoihin. Alueella on yhteensä 66 muualta siirrettyä 1800- ja 1900-luvun rakennusta. Myös Sundomissa on suhteellisen paljon vanhaa rakennuskantaa.

Söderfjärdenin viljelylakeutta elävöittävät vielä muutamat ladot. Haja-asutus on sijoittunut laakson reunoja seurailevan tien varteen. Viljelyalueen reunoilla sijaitsevien perinteikkäiden kylien Sulvan ja Sundomin yleisilme on runsaan uudisrakentamisen vuoksi paikoin hajanainen. Sulvan kirkonkylässä kirkon ja Stundarsin museon seutu muodostavat yhtenäisen maisemallisestikin merkittävän kokonaisuuden. Keskellä Söderfjärdenin peltolakeutta sijaitsee vanhaan riiehen kunnostettu observatorio ja alueesta kertova näyttely.

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun pienikokoisissa päärakennuksissa säilyvät pohjalaistalon mittasuhteet. (AK)

Arviointiteksti:

Söderfjärden on poikkeuksellinen viljely- ja kylämaise-
ma maassamme. Laaja, halkaisijaltaan noin viiden ki-
lometrin suuruinen alava peltoaukea on muodostunut
meteoriittikraaterin synnyttämään muinaiseen meren-
lahteen. Sen laiteilla on Etelä-Pohjanmaan rannikko-
seudulle tyypillistä vanhaa asutusta.

Rajaus:

Rajaus laajennetaan RKY2009-rajauksen mukaiseksi.

Söderfjärdenin laaja, halkaisijaltaan noin viiden kilometrin laajuinen peltolakeus on muodostunut meteoriittikraaterin synnyttämään muinaiseen merenlahteen. (AK)

Sulvan ja Sundomin kylissä on runsaasti arvokasta, perinteistä rakennuskantaa. (AK)

Björköbyn saariston kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

25 Björköby

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Björköby, valtakunnallinen

(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Björköbyn saariston kulttuurimaisema

Kunta:

Mustasaari

Pinta-ala:

7 000 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Vielä 1930-luvulla käytössä ollut Bodbackin vanha kalasatama on poistunut käytöstä maankohoamisen vuoksi. (AK)

Kuvailu:

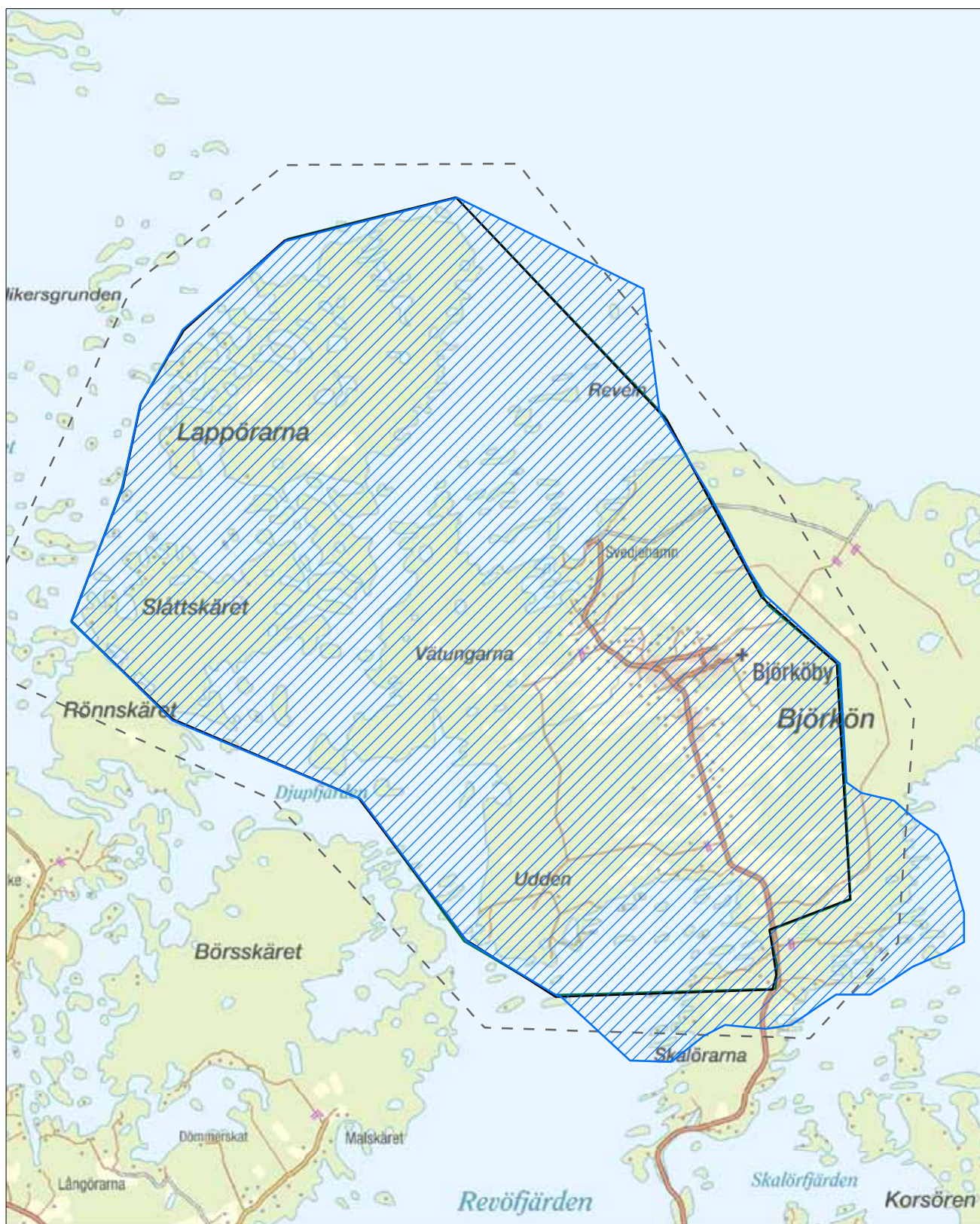
Maisema-alue sisältää Björköbyn kylän peltoineen ja lähimetsineen, sen länsi- ja lounaispuoleiset ranta-alueet sekä Lappörarnan ja Slättskäretin saaret lukuisine lähiluotoineen. Paljaita kallioita alueella on vain vähän ja maaperän muodot määräävät alueen korkokuvaa. Lounaasta koilliseen suuntautuvat De Geer -moreeniselänteet pistävät esiin merestä pitkänomaisina vierekkäisinä luotoina. Näiden välisiin mataliin salmiin ja lahtiin kerrostuu hienojakoisia sedimenttejä. Maankohoamisen myötä notkelmiin on syntynyt matalia umpeen kasvavia lampareita ja luhtaisia soita, joita on kuivattu ja raivattu pelloiksi. Alueella on myös päätemoreeneja vastaan kohtisuoria moreenimuodostumia. Kuivalla maalla on monin paikoin kiviä ”pirunpeltoja” osoittamassa taannoista rantaviivan paikkaa. Sokkeloisessa saaristossa kulkuväylät mataloituvat nopeasti ja salmet maatuuvat umpeen. Björköyn saarella on paljon vanhoja kuusimetsiä, joita hakkuun jälkeen on uudistettu männyntaimikolle. Björköyn länsiosissa sekä muilla saarilla on laajalti merellisiä, pitkään jatkuneen laidunnuksen ja niiton muovaamia koivumetsiä. Rantoja reunustaa leppävyöhyke.

Maisema-alue kuuluu kokonaisuudessaan Merenkurkun maailmanperintökohteeseen. Merenkurkku on luonnonnähtävyys, jossa jääkauden jälkeinen maankohoaminen on nähtävissä ainutlaatuisesti. Suurin osa maisema-alueen rannoista sisältyy valtakunnalliseen rantojensuojeluohjelmaan. Lisäksi Björköbyn pohjoisrannat, osa Lappörannasta ja läheiset Valasaaret ovat luonnonsuojelualueita, kansainvälisesti

arvokkaita IBA-lintualueita sekä Natura-alueita. Lappörarna ja muutamat muut pienemmät saaret sekä Langrund ovat laajoja perinnebiotooppialueita.

Björköyn saari asutettiin todennäköisesti 1300-luvulla ja viljelyksiä siellä tiedetään olleen jo 1400-luvulla. 1500-luvun puoliväliin tultaessa saarella oli jo monta taloa. Vuosisatoja yhdyskunta vietti jokseenkin eristynyttä elämää, tosin björköbyläiset huolehtivat aikaisemmin Ruotsiin Merenkurkun yli suuntautuvasta posti- ja matkustajaliikenteestä. Björköbystä on kulkenut keskiajan lopulla Rantatiehen liittynyt talvitie Uumajaan. Vuonna 1954 valmistui pengertie- ja siltayhteys Raippaluotoon.

Björköbyssä vallitsi pitkään omavaraistalous. Maa- ja karjatalous, kalastus, hylkeenpyynti ja myös pienteollisuus, kuten veneveistämöt, verkkotehdas ja sahat ovat perinteisiä ja osittain myös edelleen jatkuvia elinkeinoja. Maa- ja karjatalous on ollut pienimuotoista. Aikaisemmin lehmät laidunsivat vapaasti koko saaresa ja vain pellot ja puutarhat oli aidattu niiden ulottumattoihin. Lampaat, joita ennen ja jälkeen viime sotien oli Björköbyssä noin tuhat, vietiin kesäksi saariin ja haettiin pois syksyllä. Kaikkien läheisten saarten kasvillisuutta leimaa osittain vielä jatkuva laidunnus. Pellot ovat melko tiiviisti kylän keskellä pitkänomaisissa painanteissa. Tiet kulkevat notkojen välisiä selänteitä pitkin. Yksittäisiä viljelyksiä on raivattu kauemmaksi metsän keskelle ja myös Lappörarna-saarilla on ollut asutusta viljelyksineen. Peltoja reunustavat kiviaidat, joita Björköyn saarella on vielä paljon. Tosin suurimmat

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

kiviröykkiöt kuljetettiin aikoinaan pengertien pohjaksi. Ennen jokaisen niittytilkun ja lammenrantaluhdan tuottama rehu kerättiin tarkoin talteen, mistä kertovat vielä muutamat eri puolilta saaria löytyvät vanhat ladot. Kyläläiset ovat yhteisesti vaalineet perinteistä kylämiljöötään kiitettävällä tavalla. Vanhaa rakennuskantaa on jäljellä melko paljon. Talot ovat suhteellisen pieniä, mikä antaa oman leimansa kulttuuriympäristöön. 1950-luvun rintamamiestaloja sekä myöhempien vuosikymmenien rakennustyyliä näkee siellä täällä, mutta ne mukautuvat vanhaan kyläkuvaan varsin hyvin. Björköbyn korkeimmalla mäellä on Björkön kotiseutumuseona toimiva 1700-luvun lopulla rakennettu mökki. Vuosien 1808–1809 sodan aikana se oli venäläisen kenraali Barclay de Tollyn majapaikka, kun hän siirsi joukkojaan Merenkurkun yli. Björköbyn pieni punainen puukirkko on rakennettu vuonna 1859.

Maankohoamisen vaikutus merenkululle näkyy kylän venesatamien kehityksessä. Rantaviivan paetessa vanhemmat satamat ovat jääneet pois käytöstä. Bodbackin vanhassa kalasatamassa, joka on ollut käytössä vielä 1930-luvulla, on jäljellä muutama kalaaitta ja pari vanhaa venevajaa. Myös uudemmassa satamassa, yhä käytössä olevassa Svedjehamnissa on vanhoja rantavajojia, mutta sekin alkaa olla liian

matala suuremmille veneille siitä huolimatta, että satamaa ja väyliä on ruopattu.

Maisemaa luonnehtii rikkonainen saarten, karikkojen ja vesien mosaiikki. Peräkkäiset päätemoreenivöhykkeet antavat maisemalle sen luonteenomaisen juovaisuuden, joka vesialueella on nähtävissä pitkänomaisten luotojen jonoina ja saarten sisäosissa metsäselänteiden ja soiden tai peltojen vuorotteluna. Maaston topografia muistuttaa pyykkilautaa. Kyläkuva on säilynyt perinteisenä agraarimaisemana lukuisine punamultaisine rakennuksineen ja peltoaloja rajaavine kiviaitoineen. Rakennuskanta muodostaa tiheän kyläkokonaisuuden erityisesti kirkon ympäristössä. Uudemmat rakennukset istuvat maisemaan kohtalaisesti eivätkä aiheuta silmiinpistäviä maisemahäiriöitä. Pellot ovat vielä kohtalaisesti viljelyksessä mutta puskioituneet tienvarret estävät ajoittain hahmottamasta ainutlaatuista maisemaa. Kylässä on muutamia liha-karja- ja lammastiloja ja lampaita laidunnetaan kesäisin muutamissa saarissa. Kylässä on säilynyt kauppa ja pankki. Kesämökkejä ei juurikaan ole rantamaisemissa rikkomassa.

Nykyisen sataman, Svedjehamnin rantavajat. (AK)

Arviointiteksti:

Björköby on ehyenä säilynyt Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun saaristokylä. Ainutlaatuinen saaristoluonto ja saaristolainen kulttuurimaisema muodostavat omaleimaisen kokonaisuuden.

Rajaus:

Rajaukseen sisällytetään valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat.

Pitkänomaisia De Geer-moreeneja Svedjehamnin edustalla. (AK)

Björköbyn kylässä on runsaasti perinteistä rakennuskantaa.

Härkmeren kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

26 Härkmeri

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Härkmeri, valtakunnallinen

(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Härkmeren kulttuurimaisema

Kunta:

Kristiinankaupunki

Pinta-ala:

867 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

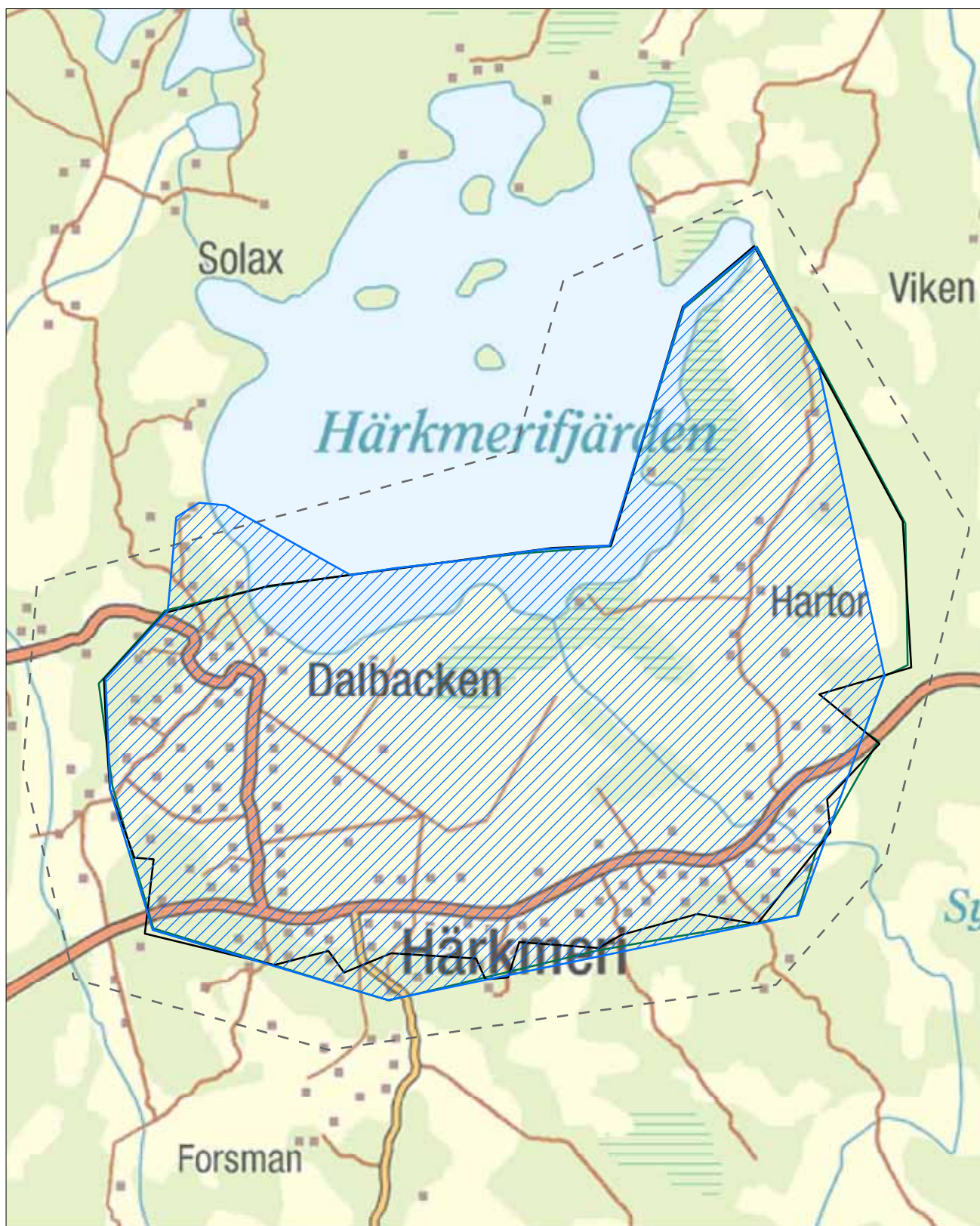
Kuvailu:

Härkmeri on entinen merenlahti, joka on korkeussuhteiltaan melko tasaista, pääosin alavaa peltoaluetta. Maankohoaminen on vaikuttanut voimakkaasti Härkmeren luonnon- ja kulttuurimaiseman kehitykseen ja ilmeeseen. Nykyisen Härkmerentien harjanteet paljastuivat mantereen rannoiksi viiden ensimmäisen vuosisadan aikana ja nykyisen kyläasutuksen keskeiset osat vasta keskiajalla 1300-luvulle tultaessa. Härkmeren maisema-alueelle leimaa antava vesistö on vanha merenlahti Härkmerifjärden, joka maankohoamisen myötä on muuttumassa vähitellen matalaksi sisäjärveksi. Enimmillään 2,5 metriä ja keskimäärin 1,2 metriä syvä entinen merenlahti on yhteydessä mereen ainoastaan kanaalin, Stora sundetin, kautta. Härkmerifjärden rantoineen kuuluu valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan ja suurin osa ranta-alueista kuuluu NATURA 2000 -alueeseen. Arvokkain metsätyyppi on Härkmerifjärdenin rantalepikot.

Rannat ovat alavia niittyarantoja, itäreunalla on pari jyrkkärantaista luotoa kiinni kasvaneena manteeeseen. Peltoaluetta ympäröivät metsä- ja asutuskumpareet sekä asutuksen reunustamat yhtenäiset metsäalueet. Avoin peltomaisema rajoittuu etelässä asutuksen reunustamaan, mäkiseen metsään. Pohjoisessa näkymäalueen rajaavat metsäinen ranta-vyöhyke ja Massörenin metsäkumpare. Asutuskumpareet rikkovat avoimen maiseman lännessä. Idässä maisema muuttuu metsävoittoisemmaksi; pienemmät peltoaukeat ja niiden väliset kallioiset, metsäiset kumpareet muodostavat rikkonaisen kuvion. Metsäkum-

pareet ulottuvat paikoitellen aivan Härkmerifjärdenin rantaan. Ranta-alueet ovat kosteikkokasvillisuuden peittämiä, kuivemmilla rannoilla kasvaa havu- ja sekametsää. Alueella on sekä avoimia että umpeen kasvavia perinnebiotooppeja. Kasvillisuus on monipuolista, koostuen rantaniityille, perinnebiotoopeille, reheville metsille ja lehdoille tyypillisistä lajeista. Linnustolla on kaksi erityisen tärkeää elinympäristöä: Härkmerifjärdenin eteläpuolella sijaitseva peltoaukea Innerfjärden sekä Härkmerifjärden, jotka ovat kansainvälisesti arvokkaita lintualueita (IBA). Luonnonmaisema on ainutlaatuinen mataline rantoineen, laajoine ruovikkoineen ja kaislikkoineen.

Kylä on tyypillinen rannikkokylä, jonka tärkeimpinä elinkeinoina ovat aikoinaan olleet metsästys, kalastus ja laivanrakennus. Kuivatuksen ja pellonraivauksen avulla saadun lisämaan myötä kylä on muuttunut vähitellen maatalousvaltaiseksi. Alueen eteläreunaa kiertää yhtenäinen rinneasutuksen vyöhyke. Rakennukset sijaitsevat enimmäkseen kylän läpi kulkevan tien varrella. Vanhaa, hyvin säilynyttä rakennuskantaa on runsaasti ja rakennukset muistuttavat tyyliillisesti toisiaan. Tyypillinen asuinrakennus on hirsirunkoinen, harjakattoinen ja siinä on kuisti. Ulkoverhous on punamullattua rimalaudoitusta ja ullakko vaaleaa vaakalaudoitusta. Valkoinen, kaartuva räystäslista on tyypillinen. Myös uusi rakentaminen on pääosin hakeutunut rinteeseen perinteisille rakennuspaikoille, taloja ja kasvihuoneita on rakennettu myös rinteiden edustalla kulkevan tien varteen. Paikoin kirjavasta uudisraken-

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

tamisesta huolimatta Härkmeren maisemakuva on säilynyt pääsääntöisesti eheänä. Maisemalle tyypilliset avoimet pellot ovat edelleen käytössä. Kumpareille ja metsän reunamille sijoittunut perinteinen asutus sekä laajat peltoalueet luovat yhdessä alueelle ominaiset kulttuuripiirteet. Vanhan kyläkeskuksen tienoilla on yhä aistittavissa tiiviin ryhmäkylän tuntua.

Härkmeren kulttuurimaiseman keskeisimmät elementit rehevä Härkmerifjärden, sen rannoille raivattu laaja viljelytasanko ja tätä reunustava asutus muodostavat maisemakuvasta varsin vaihtelevan. Yksityiskohtina erottuvat peltoalueen eteläpuolen rinneasutus, peltoalueen asutussaarekkeet sekä Dalbackenin - Byholmenin mäkialue Byvikenin rannan tuntumassa. Innerfjärdenin laaja peltoaukea hallitsee Härkmeren maatalousmaisemaa. Rantaniityt ja kalliot ovat arvokkaita perinnemaisemia, jotka laiduntamisen myötä lisäävät luonnon ja maiseman monimuotoisuutta. Elinvoimainen maatalous turvaa maisema-alueen säilymisen avoimena ja hoidettuna. Vanhaa rakennuskantaa ja pihapiirejä on jäljellä runsaasti, muutamia isoja kasvihuoneita sijaitsee pienipiirteisen selänteen reunamilla. Autiot ja rapistuvat pihapiirit rakennuksiin ovat uhkana maisemakuvan säilymiselle. Peruspalveluita (koulu ja kauppa) on vielä säilynyt kylässä, mikä toisaalta lisää alueen vetovoimaisuutta ja elinvoimaisuutta.

Perinteinen maisemakuva on parhaiten säilynyt kylän ydinalueen, Byholmenin ja Dahlbackenin tienoilla. Ympäröivien viljelysmaiden, kiemurtelevan tien ja Dalbackenin kallioiden luoma kokonaisuus on vaikuttava. Tiiviiden rakennusryhmien lomitse mutkitteleva vanha kylätie tarjoaa mielenkiintoisia näkymiä avoimen viljelymaiseman ja asutussaarekkeiden vuorottelevalla. Dalbacken, Byholmen ja Byviken muodostavat alueen toiminnallisen solmukohdan, jossa yhdistyvät luonto- ja kulttuuriarvot. Virkistysalue Byvikenin rannalla tarjoaa näköalapaikan niin vanhaan kulttuurimaisemaan, asutustapaan, perinnebiotooppeihin kuin arvokkaaseen luonnonympäristöönkin.

Arviointiteksti:

Härkmeri on merenlahden ympärille noussut edustava rannikkokylä, jossa rantaniittyjä ja -viljelyksiä reunustaa hyvin säilynyt vanha rakennuskanta. Maisema-alue edustaa Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun tyypillisiä, maankohoamisen myötä kehittyneitä kulttuurimaisemia.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääpiirteissään ennallaan. Rajaukseen sisällytetään Härkmerifjärdenin rantavyöhykkeessä sijaitseva Byvikenin perinnebiotooppialue sekä eteläosassa rajaus laajennetaan RKY1993 rajauksen mukaisesti kallioalueiden lakialueita myötäillen.

Rantaniityt ja kallioiset perinnebiotoopit ovat Härkmeren kulttuurimaiseman erityispiirteitä. (RA)

Härkmeren tiivis kumpareasutus koostuu eri aikakausilta peräisin olevista rakennuksista. (RA)

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat, omaleimaiset talonpoikaistalot ovat merkittävä osa Härkmeren maisemaa. (RA)

Vanhan Vaasan kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

27 Vanha Vaasa

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Vanha Vaasa, valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys
(valtioneuvoston periaatepäätös, 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Vanhan Vaasan kulttuurimaisema

Kunta:

Vaasa

Pinta-ala:

330 ha

Arvoluokka:

valtakunnallisesti arvokas maisemanähtävyys / Mapiolla eriävä mielipide arvoluokasta:
kaupunkialue, lisäksi laaja RKY 2009 -päällekkäisyys

Kuvailu:

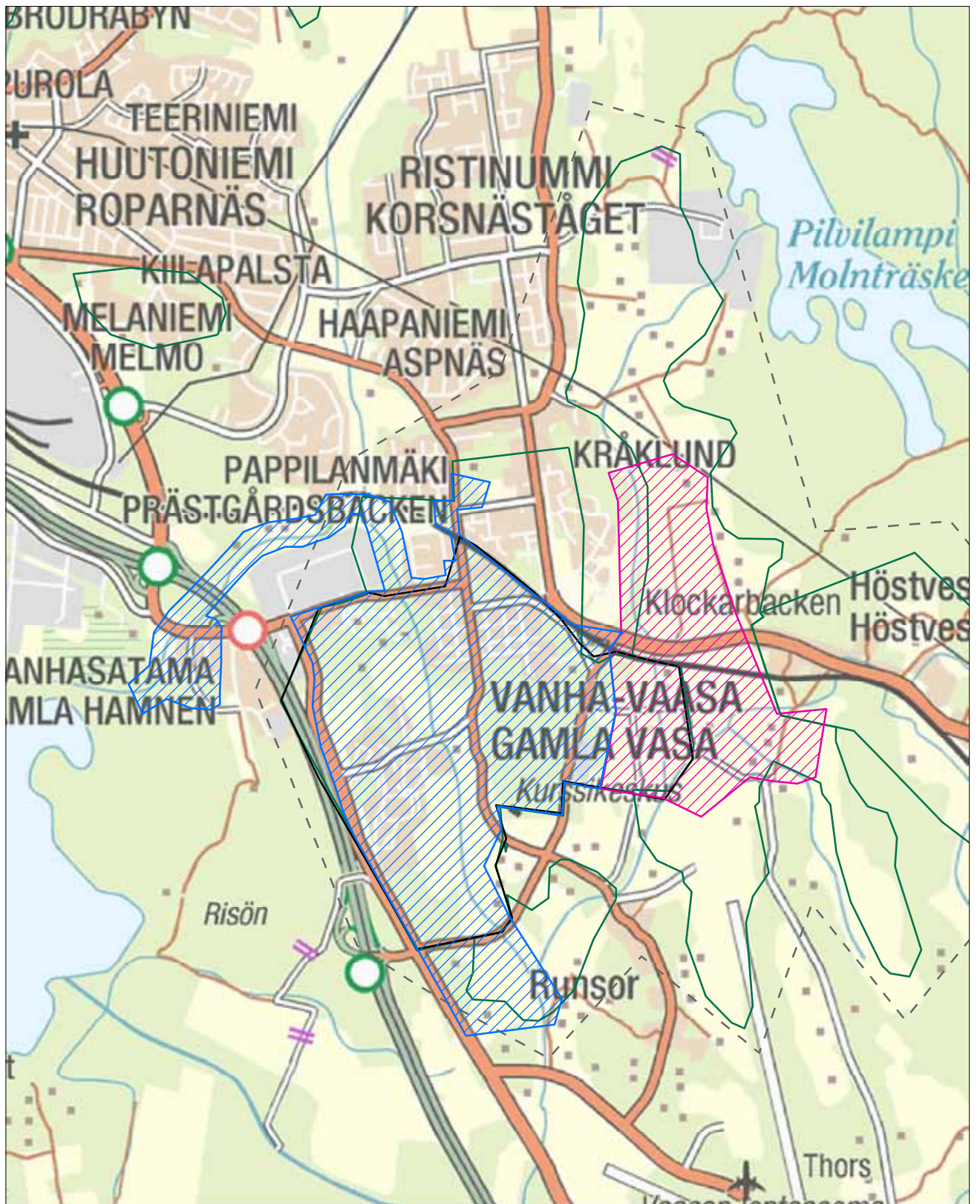
Vanhan Vaasan selännettä reunustavat luode-kaakosuuuntaiset kallioperän murroslinjat ovat pohjana alueen viljaville päälaaksoille Grundfjärdenille ja Vanhan Vaasan laaksolle. Alueen loivapiirteiset laaksot ovat lähes merenpinnan tasossa. Merkittävin vesistö on Eteläiseen Kaupunginselkään laskeva Vanhan Vaasan kanaali.

Vanha Vaasa nousi merestä noin 1000 vuotta sitten ja maanviljely alkoi mahdollisesti jo 1200-luvulla. 1500-luvulla Vanhassa Vaasassa sijaitsi kuninkaan maatila. Savikot muodostuivat ensin laitumiksi, myöhemmin pelloiksi. Metsittyneitä laaksoja kaskettiin, vetisimmät paikat kehittyivät korpimetsiksi ja lehdoiksi. Paikalla sijaitsi vanha Mustasaaren kauppasatama jo ennen Korsholman linnaa, joka rakennettiin uudeksi hallintokeskukseksi 1300-luvulla. Yhdessä ne vakiinnuttivat seudun aseman Pohjanmaan keskuksena. Kaupunginoikeudet sille myönnettiin v. 1606. Kaupungin keskusta kehittyi jyrkän keskiaikaisen kirkon ympärille, ja ruutukaava laadittiin 1600- ja 1700-luvun vaihteessa. Satamaolot olivat matalien rannikkovesien vuoksi hankalat alusta asti ja jo vuonna 1630 satama jouduttiin siirtämään Hästholmeniin. Vanhan Vaasan kaivettua kanaalia pitkin purjehtivat purjelaivat kaupunkiin. Paitsi kaupunkikaupunki, Vaasa oli alusta lähtien myös hallinto- ja koulukaupunki hovioikeuden taloineen, sairaaloineen ja kouluineen. 1800-luvulta maatalous hallitsi Vaasan ympäristön maisemakuvaa. Vuonna 1852 tulipalo tuhosi Vanhan

Vaasan lähes kokonaan, ja uusi kaupunki päätettiin rakentaa lähemmäs merta. Palon jälkeen Vanha Vaasa jäi lähes tyhjilleen, mutta 1920-luvulta lähtien sinne alkoi vanhan kortteli- ja tonttijaon pohjalta nousta uutta asutusta.

Vanhan Vaasan maisemanähtävyyden nykyiset, keskeiset elementit reunustavat kapeahkoa, Korsholman koulutilan viljelemää peltolaaksoa. Laakson lounaisreunalle sijoittuu koulutila metsineen, pohjoisosassa on vanha ruutukaava-alue, jossa ovat kirkon ja triviaalikoulun rauniot sekä vanhaa puutarhakaupunkia. Alueen arvokkaimmaksi 1700-luvun kivirakennukseksi on mainittu Vaasan hovioikeuden entinen palatsi, nykyinen Mustasaaren kirkko. Kaakkoiskulmauksessa on 50 hehtaarin laajuinen vanhaa männikköä kasvava Hovioikeudenmetsä. Korsholman linnan rauniot sijaitsevat alueen keskellä. Historiallisten muistomerkkien ympäristöä elävöittää alueen vanha ja vakiintunut puusto. Kirkolta linnan raunioille johtaa lehmuskuja, jonka eteläpuolella on kulttuurivaikutteista lehtoa. Metsän keskellä on myös vanha puutarha lukuisine perennalajeineen. Vanhasta Vaasasta etelään johtaa Runsorin museotie. Läheisen Höstveden raitin historia liittyy kiinteästi entisen Korsholman hallintokeskukseen.

Vanhan Vaasan maisema-alueen ydin on kapea pitkänomainen peltolaakso, jota ympäröivät rakennetut, matalat ja metsäiset selänteet. Perinteinen rakentaminen on koostunut 1-2 kerroksisista, tavalli-

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

simmin puisista asuinrakennuksista, muutamista kookkaamista kivirakenteisista julkisista rakennuksista sekä nykyisestä koulutilasta. Uudempaa rakennustyyppiä edustavat mm. suuret työpaikka- ja teollisuusrakennukset. Loivapiirteisestä topografiasta johtuen selänteiden ja laakson raja on häilyvä ilman avointa laaksoa rajaavaa reunapuustoa. Vanha Vaasa sekä läheinen Höstveden raitti ovat säästyneet suurilta maisemavaurioilta. Alueita erottavassa Grundfjärdenin laaksossa maisemavaurioita ovat lentokentän laskeutumisvalot sekä laakson poikki kulkeva ratapenger. Vanhaan Vaasaan kohdistuu jonkin verran rakentamispainetta. Nykyisellään Vanha Vaasa on tärkeä virkistysalue ja huomattava matkailukohde.

Arviointiteksti:

Alueen maisemallisesti keskeisellä laaksoalueella edelleen jatkuva maanviljelys on alkanut mahdollisesti jo 1200-luvulla. Vanha Vaasa kanaaleineen on edustava esimerkki maankohoamisrannikosta. Vanhan Vaasan erittäin monipuoliseen maisemanähtävyyteen liittyy kulttuuri- ja asutushistoriallisten sekä muinaistieteellisten arvojen ohella myös luonnonsuojelullista merkitystä. Vanhan rakennuskannan ja maisemakuvan heikentyminen vaatii korjaus- ja hoitotoimenpiteitä.

Rajaus:

Rajaukseen lisätään Vanha satama ja kanaali, Lainajyvämakasiini, Pappila, Alkullan tila, Kvarnbackenin alue sekä visuaaliseen kokonaisuuteen kuuluva pelto-laakson eteläinen osa. Rajauksen ulkopuolelle jätetään Hovioikeuden metsän itäpuolinen peltoalue, joka liitetään viereiseen maakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen.

Entistä Hovioikeuden taloa ja kumpareta, jolla sijaitsi Korsholman vanha linna, yhdistää lehmuskuja. (AK)

Vanhan Vaasan läänin lasaretissa toimii nykyisin Mustasaaren sairaala. (AK)

Keskiaikaisen Pyhän Marian kirkon rauniot kertovat Vanhan Vaasan hallinnollisesta asemasta. (AK)

Laihianjoen kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

30 Laihianjoen kulttuurimaisema

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Laihianjoen kulttuurimaisema, maakunnallinen

Maisema-alueen uusi nimi:

Laihianjoen kulttuurimaisema

Kunta:

Laihia, Mustasaari

Pinta-ala:

5712 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Laihianjoki peltoineen muodostaa arvokkaan maisemakokonaisuuden. Maisemarakenteen hallitsevin elementti on viljava jokilaakso, jota jäsentävät pienet saarimaiset mäkirymät. Jokivarren maisema avautuu tasaisena lakeutena, joka rajautuu pohjoisessa ja lounaassa metsäselänteisiin. Jokiuoma on säilynyt perkaamatta ja on mutkittelevana ja vaihtelevan levyisenä luonnontilaisen kaltainen. Joen uoman luontaiset piirteet koskineen ja suvantoineen ovat säilyneet melko hyvin. Laihianjoen valuma-alueen peltomaat ovat keskittyneet jokiuoman varrelle, jossa tulvaraja ulottuu laajalle alueelle avointa ja tasaista peltotasa-koaa. Viljelysmaisemalle luo vaihtelevuutta polveileva Laihianjoki ja sen lehtevärantaiset koskipaikat. Eri-tyispiirteinä alueella ovat moreenimuodostumien runsaslohkareiset louhikot, joissa on suuria, läpimitaltaan jopa 2 – 3 metrisiä lohkarkeitä. Maisemassa esiintyy merkittäviä yksittäisiä maisemapuita, puurivejä sekä siirtolohkareita. Alueen metsät ovat tyypillisesti kivisiä ja lohkarkeitä. Luontoarvot koostuvat suurelta osin jokivarren sekä metsäsaarekkeiden entisistä laidun- ja hakamaista sekä arvokkaista pellonreunusmetsiköistä.

Laihianjoen varren kulttuurihistoria saa alkunsa jo esihistorialliselta ajalta. Savimaita reu-
nustavat lohkarkeitä moreeniselänteet
asutettiin väestön kasvaessa ja maatalou-
den laajentuessa. Laihian asutuksen val-
tavyöry alkoi 1500-luvulla ja ensimmäiset
viljelyalueet muodostuivat joen yhteyteen

tulvaniityille. Varsinaiset suuret viljelyalueet raivattiin 1800-luvulla ns. kytösavujen aikakautena. Asutushis-
torian kulku näkyy nykyäänkin kulttuurimaisemassa. Laihianjoen kulttuurimaisema-alueen kyläasutus ko-
meine pohjalaistaloryhmineen on erittäin edustava
esimerkki suomenkielisen Pohjanmaan vuosisatoja
samoilla sijoillaan olleesta vauraasta talonpoikaisra-
kentamisesta. Rakennuskannan joukossa on useita
perinteisessä asussaan säilyneitä pihapiirejä. Vanhat
kyläpaikat ovat edelleen havaittavissa maisemas-
sa. Laihialla on nähtävissä tyypillisiä ja voimakkaita
rakentamisperinteeseen liittyviä kulttuuri-
piirteitä. Puo-
litoista- ja kaksikerroksisille pohjalaistaloille on omi-
naista pääjulkisivun räystäslinjaa korostava frontes-
piisi. Laihianjoen länsipuoleiset alueet ovat säilyneet
pitkälti perinteisinä maiseman ja rakennuskannan
suhteen, kun taas joen itäpuolella valtatie 3:n hal-
kaiseva vaikutus tuntuu voimakkaammin. Yksittäisiä,
vaikuttavia ”kasakylä” erottuu kuitenkin maisemasta,
samoin merkittäviä yksittäisiä pohjalaistaloja. Laihian-
joen varrella on runsaasti maisemallisesti merkittäviä
rakennuksia ja rakenteita. Alueen arvokkain raken-
nuskanta, Laihianjokivarren pohjalaistalot, sisältyvät
RKY 2009 rajaukseen. Uusin asutus on keskittynyt

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

valtatie 3:n itäpuolelle ja valtatie 16:n pohjoispuolelle Kirkonkylässä, sekä Jakkula-Isokylän rakennuskäytöksen alueelle. Muinaisjäännökset sijaitsevat nykyasutuksen lomassa, mäkisillä peltosaarekkeilla.

Laihiolla sedimenttien kattamien viljavien jokivarjojen maisema avautuu tasaisena lakeutena. Yhtenäinen avoin peltoalue alkaa Rudosta jatkuen Koskelanloukkoon asti. Paikoin peltoaukealla ja pihapiirien läheisyydessä on lähimaisemaa hallitsevia yksittäisiä maisemapuita. Maisemallisesti arvokkaita ovat myös vuosikymmenien kuluessa pihateiden varsille kasvatetut pitkät puukujat, jotka yleensä ovat koivukujia. Laihianjoen kulttuurimaisema Kylänpää-Ruto alueella on varsin yhtenäinen ja vanha maantie seuraa joen länsirantaa uudemman halkoessa itärannan maisemaa. Alueella on säilynyt runsaasti vanhaa pohjalaista rakennuskulttuuria. Jokimaisema avautuu joen yli avoimina ja pitkinä näkyminä useista paikoista kyläteiltä, peltojen ja asutuksen lomasta. Avoimeen viljelymaisemaan pienipiirteisyyttä tuovat metsäsaarekkeet. Laihianjoen rantamaisema on yleisilmeeltään hoidettu ja maisemakuva siisti.

Arviointiteksti:

Laihianjoen kulttuurimaisema on laaja, erittäin edustava viljelykäyttöön otettu tasanko. Alueella on säilynyt runsaasti vanhaa pohjalaista rakennuskulttuuria, joka sijoittuu komeasti maiseman edustaville paikoille.

Rajaus:

Rajaus säilyy pääpiirteissään ennallaan. Eteläosan rajaus muutetaan RKY2009 rajauksia mukailevaksi. Rajaukseen sisällytetään Kylänpään eteläpuolta 3-tien varrelta. Ulkopuolelle rajataan Perälän koillispuolinen taajaman laajentumisalue.

Polveileva Laihianjoki rantavyöhykkeineen tuo vaihtelua aukealle viljelymaisemalle. (AK)

Laihianjokilaakson kyläasutus komeine pohjalaistaloineen edustaa vaurasta talonpoikaisrakentamista. (RA)

Laihianjoen varteen sijoittuvaa asutusta yhdistävät molemmiin puoliin kulkevat tiet ja vanhat kivisillat. (RA)

Närpiönjoen kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

31 Närpiönjoen kulttuurimaisema

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Närpiönjoen kulttuurimaisema, maakunnallinen

Maisema-alueen uusi nimi:

Närpiönjoen kulttuurimaisema

Kunta:

Närpiö

Pinta-ala:

13 000 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen/Mapiolla eriävä mielipide arvoluokasta:
ei tuo merkittävää lisää aluevalikoimaan

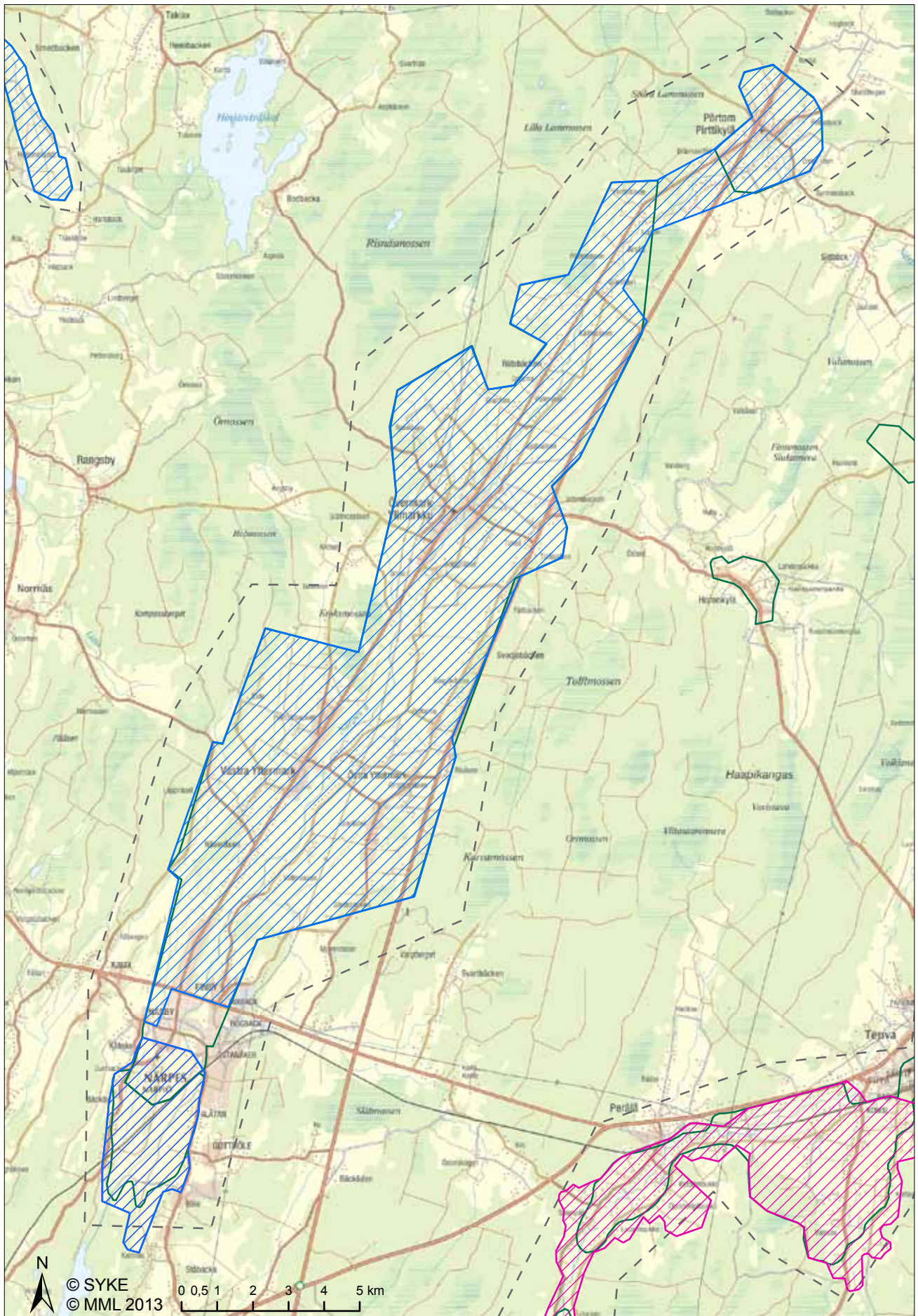
Pirttikylän kirkko on arvokas rakennettu kulttuuriympäristö Närpiönjoen maisema-alueella. (RA)

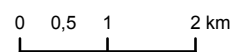
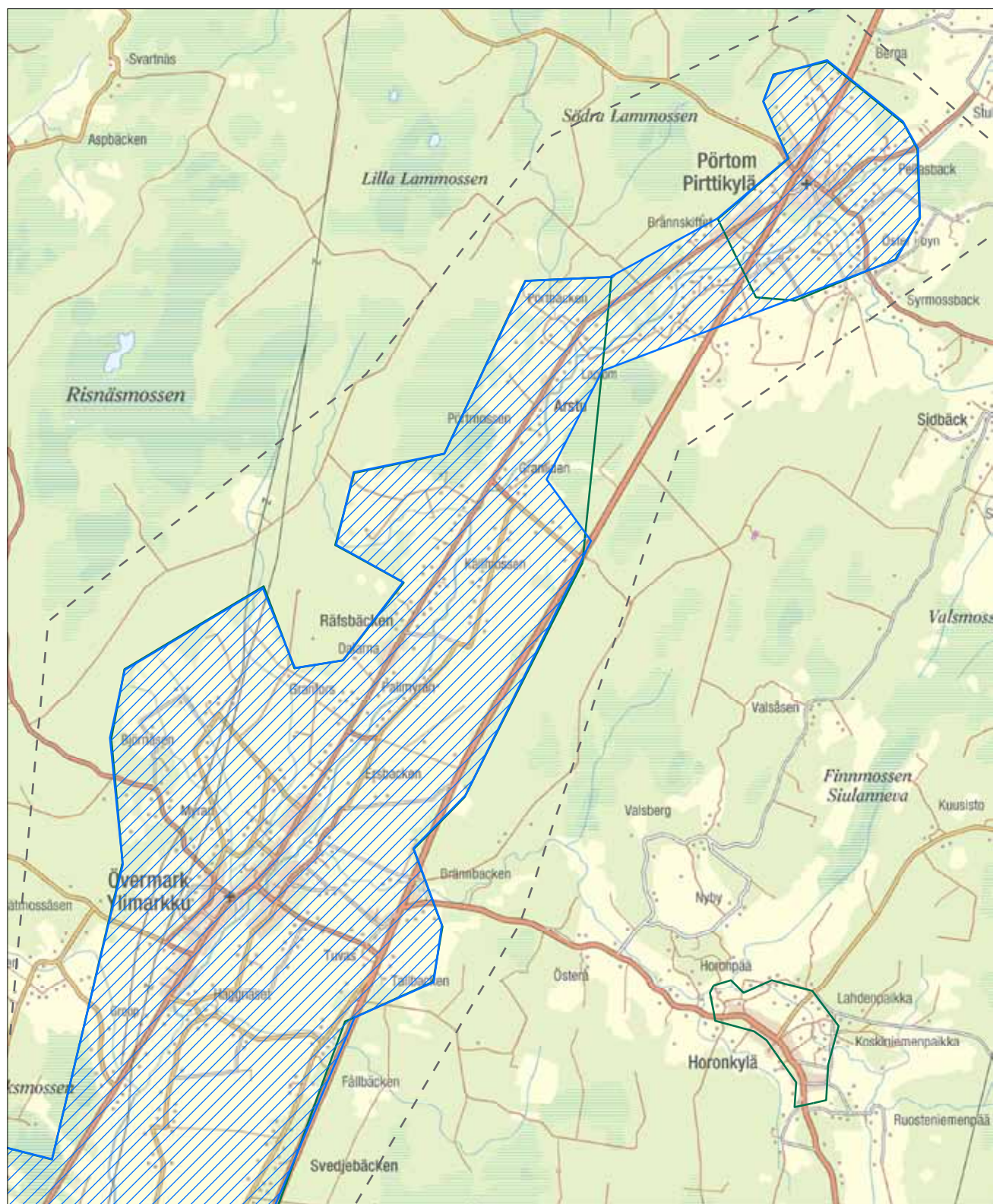
Kuvailu:

Närpiönjokilaakson maisemarakenne on selkeä; jokilaakso rajautuu selväpiirteisesti reunoilla kohoaviin selänteisiin. Pellot levittäytyvät laajoina pohjois-eteläsuunnassa virtaavan Närpiönjoen varrelle. Maisema on rakenteeltaan tyypillinen suurimittakaavainen jokilaakso Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulla. Närpiönjokilaakso on laajalti jääkauden jälkeistä vedenpeittämää savitasankoa, jossa esiintyy happamia sulfaattimaita, alunasavia. Maaperä on lajittunutta, pääosin moreenia ja hedelmällistä savikkoa. Kallio-perä on kiillegneissistä ja kiilleliusketta. Närpiönjoki on Närpiön, Ylimarkun ja Pirttikylän kirkonkyliä toisiinsa yhdistävä luonnonelementti. Leveänä virtaava Närpiönjoki muodostaa kauniin vesiväylän koskipaikkoi-
neen ja siltoineen. Närpiönjoen alkuhaaroja ovat Kivi- ja Levalampi, Kyläjoki, Närvijoki ja Lillån ja sivuhaaroja ovat Lillån Ylimarkussa ja Molnåbäcken. Närpiönjoki laskee mereen Kaskisten edustalla Västerfjärdenis-
sä. Joen ja peltojen välissä kasvaa kapea lehtipuu- ja -pensasvyöhyke. Jokirannassa esiintyy tyypillistä lehtipuu-
stoa: koivu, leppä, tuomi ja pihlaja. Tievarsipuina on tyypillisesti koivurivi. Närpiönjokilaakso on merkit-
tävä muuttolintujen levähdyspaikka ja jokivarren re-
hevillä lehtomaisilla rannoilla viihtyy mm. satakieli. Alueen arvokkaimpia luontokohteita ovat joen kosket sekä niihin liittyvät myllynpaikat ja ranta-
kasvillisuus. Arvokkaita maisemakohteita ovat Närpiönjoen varrelle sijoittuvat avoi-
met kulttuurimaisemat sekä Närpiönjoen itäpuolelta avautuvat tievarsimaisemat.

Närpiönjokilaakson reunavyöhykkeiltä on löydetty runsaasti pronssi- ja rautakautisia röykkiöitä. Vilja-
va Närpiönjokilaakso on vankkaa maatalousaluetta, jossa heinä- ja laidunmaat väistyivät viljelytekniikan kehityksen myötä. Maankohoamisen, ojituksien ja kuivatuksien ansiosta maanviljelysala lisääntyi nope-
asti ja syntyi maisemallisesti merkittäviä peltoalueita. Merkittävä elinkeino nykyisin on kasvihuoneviljely. Närpiönjoen kulttuurimaiseman tärkeä osa on joki-
varren viljelymaisemien ja vanhan asutuksen lisäksi liikennehistorian kannalta kiinnostava vanha maan-
tie, ns. Adolf Fredrikin postitie välillä Närpiö-Ylimarkku-Pirttikylä. Se rakennettiin 1760- ja 1770-luvuilla viivasuorana, mikä oli tuolloin harvinaista. Tie ylittää Närpiönjoen Finbyn kylän kohdalla, jossa on komea kolmiaukkoinen kivisilta, Närpes Nybro vuodelta 1842. Adolf Fredrikin postitie on varhainen kruunun toimes-
ta rakennettu historiallinen tielinja. Viivasuora tie halki alavan viljelysmaiseman on kolmisenkymmentä kilo-
metriä pitkä ja tienäkymältään vaikuttava. Tienvarsimaisemaan kuuluvat puukujat sekä tienvarsiasutus, joka on syntynyt 1700-luvun lopulta alkaen tienraken-
nuksen ja soiden kuivaamisen seurauksena. Vaasaan johtava tie on suurimmalta osin koivujen reunustama, ja tienvarsimaisemassa on pihateiden risteyksiin pys-

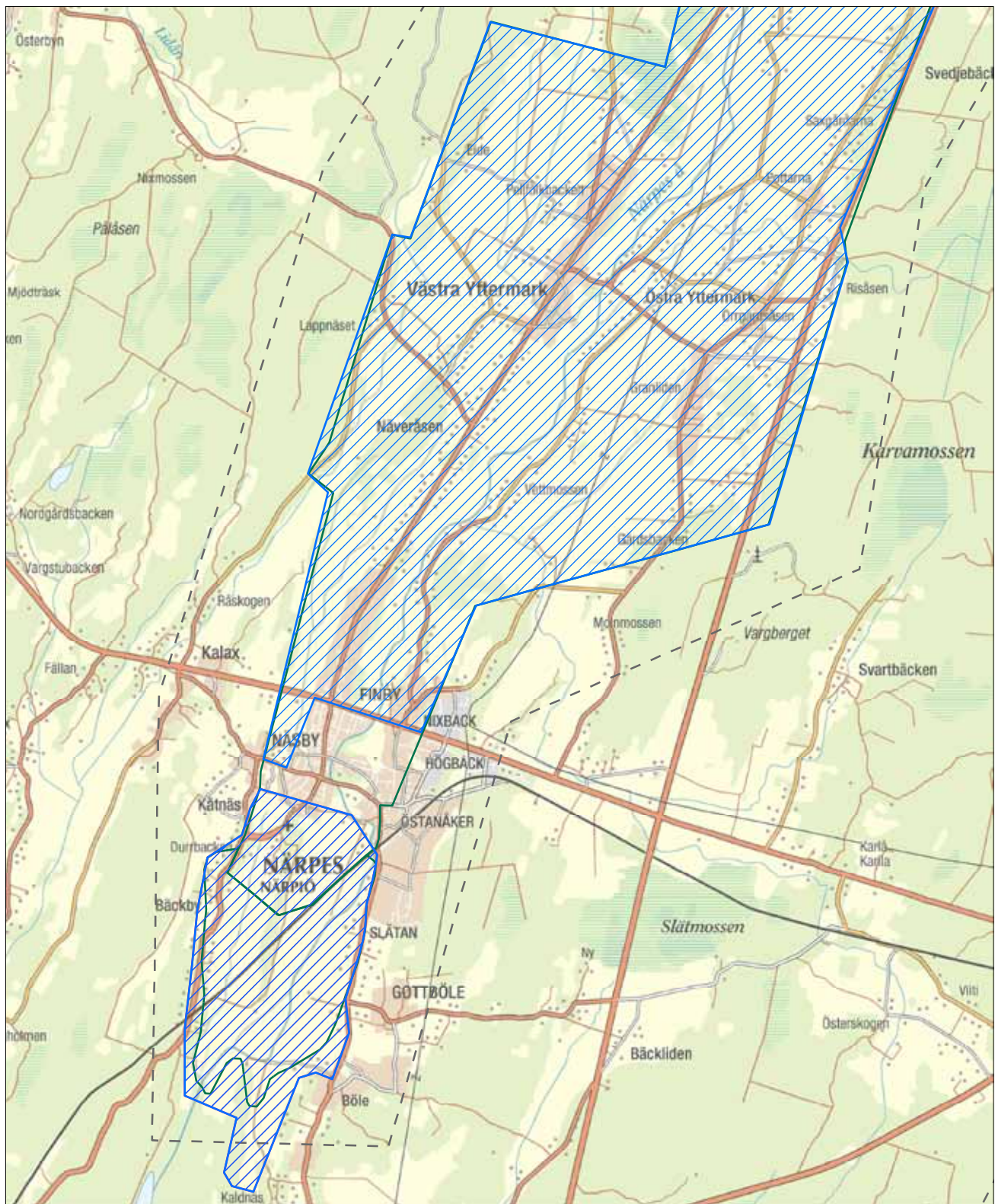
- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
 Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
 Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
 Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
 Inventointialue

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

tytetyjä huolellisesti hakattuja kivisiä portinpylväitä, jotka ilmentävät alueen elinkeinohistoriaa kivenlouhinnassa. Tien varrella on ruotsinkieliselle Pohjanmaalle tyypillistä vanhaa rakennuskantaa.

Alueen asutus on perinteisesti sijoittunut tiiviiksi nauhaksi laakson selänteiden reuna-alueille tai maisema-alueen läpi kulkevan tien varteen. Alueen rakennuskannan nykyistä sijoittumista voidaan pitää maisemallisesti esimerkillisenä. Suurin osa asutuksesta on jokilaakson suuntaisesti kulkevan tien varressa. Itäosassa asutus sijoittuu jokilaakson laiteiden kumpareille ja rinteille. Maisemallisesti merkittävin rakennuskanta sijoittuu RKY2009-alueelle postitien varteen. Alueen mäkipumppareilla ja rinteillä sijaitsevat taloryhmät ovat maisemallisesti arvokkaita. Närpiönjokilaakson kulttuuripiirteet ovat edustavia ja tyypillisiä Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulle.

Viivasuora postitie muodostaa vahvan maisema-elementin Närpiönjoen varrelle. Kolmea kirkonkylää yhdistävän postitien varrella nauhamainen asutus on säilynyt tiiviinä. Rakennuskanta on kirjava, mutta rakennuspaikat ovat perinteisiä. Närpiönjoen itäpuolella asutus keskittyy edelleen selkeästi selänteiden reumilla kulkevien teiden varsille, Granlidenille ja Grännäsbackenille, joka on erityinen kohde niin rakennustavan kuin luonnonpiirteiden ansiosta. Maiseman tasaisen topografian ansiosta näkymiä avautuu kauas kylätieltä ja rakennusten välistä, pitkiä näkymiä avautuu myös joen itäpuolella kulkevilta teiltä. Närpiönjoen varrelle keskittyvät laajat peltoalueet ovat rakentamatonta viljelymaisemaa, muutamia kasvihuoneita lukuun ottamatta. Närpiönjoen rantavyöhykkeen tiivis rantapuusto katkaisee näkymiä. Parhaita jokinäkymiä avautuu siltojen ja kyläkeskusten läheisyydessä. Koskien läheisyydessä on vanhoja mylly- ja sahapaikkoja, jotka tuovat jokimaisemaan monimuotoisuutta. Koivurivit ovat tyypillisiä teiden varrella kaikkialla. Oman leimansa maisemalle antavat suuret kasvihuoneet jotka talvella valaistuin loistavat kauas avarassa jokilaaksossa, tuoden alueelle talvimaisemana erityistä omaleimaisuutta. Närpiönjokilaakson

itäpuolitse kulkee valtatie n:o 8. Maisema-alueen molemmilla puolilla laakson halki kulkevat suuret voimalinjat. Laakson avoimeen ja suurimittakaavaiseen maisemaan sovitettu linja ei riko yhtenäistä maisemakuvaa.

Arviointiteksti:

Närpiönjokilaakso edustaa Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun jokilaaksojen arvokasta kulttuurimaisemaa, jonka luonne on muuttunut elinkeinon kehityksen myötä perinteisestä viljelymaisemasta maisemallisesti merkittäväksi tuotantomaisemaksi. Alueella yhdistyvät perinteiset kulttuurimaiseman ominaispiirteet ja rakennetun kulttuuriympäristön arvot luontevasti nykyajan maaseudun tuotantoympäristöihin. Alue ilmentää maisemarakenteensa ja kulttuuripiirteidensä kautta seudulle tyypillistä suurimittakaavaista, pohjalaista kulttuurimaisemaa.

Rajaus:

Maisema-aluerajaus säilytetään pääasiassa ennallaan. Rajaus mukailee postitien kulttuuriympäristöksi rakentunutta harjukokonaisuutta ja sitä ympäröivää jokilaaksoa. Keskustaajama rajataan pois, jolloin alue jakautuu kahteen osaan. Pirttikylä yhdistetään samaan maisema-alueeseen RKY2009 arvotuksen mukaisesti osana vanhaa postitielinjausta.

Närpiön kirkkomiljöön kirkkotalliriveineen on harvinainen nähtävyys Suomessa. (RA)

Tiivistä asutusta alueen halki kulkevan postitien varrella. (RA)

Pellot levittäytyvät laajoina savitasankoina Närpiönjoen varrella. (RA)

Purmonjokilaakson kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

49 Purmonjokilaakso

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Purmon kirkonseutu, maakunnallinen

Maisema-alueen uusi nimi:

Purmonjokilaakson kulttuurimaisema

Kunta:

Pedersören kunta

Pinta-ala:

1 248 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Purmonjokilaakson maisemarakenne on tyypillinen Etelä-pohjanmaan rannikkoseudun pohjoisosalle. Parhaimmillaan noin seitsemän kilometrin levyistä jokilaaksoa pirstaloivat moreeni- ja karkea-aineskuviot. Varsinainen maisema-alue on rajattu Purmojoen varteen noin 1-2 kilometrin levyiseksi alueeksi. Tällä alueella maisemarakenne on selkeä: kapeasta, melko tasaisesta viljelystä jokilaaksosta nousevat suhteellisen jyrkkäreunaiset, metsäiset moreenikummut. Alue kuuluu Purmonjoen päävesistöalueeseen. Purmonjoki on voimakkaasti muokattu ja vedenlaatu on huono. Pellot ulottuvat lähes koko alueella rantaan saakka. Yleisin metsätyyppi on kuiva kangasmetsä, muutamin paikoin esiintyy myös tuoretta kangasmetsää. Alueen metsät ovat suhteellisen vanhoja. Yli satavuotiaita metsiä esiintyy muun muassa Storbackenin ja Stenbrännanin alueella. Muuten suojelunarvoisia luontotyyppisiä tai alueita, joilla on erityistä suojeluarvoa on melko vähän.

Alue on ollut pitkään viljeltyä ja viljelymaisema on hyvin hoidettua. Perinteinen ja hyväkuntoinen rakennuskanta leimaa koko maisema-aluetta. Kirkko on säilyttänyt rakentamisajankohdalleen tyypillisen keskeisen asemansa pienimittakaavaisessa kirkonkylässä. Kirkkoa vastapäätä on pohjalaistalojen ryhmä Sisbacka. Muita erityisen edustavia alueita ovat Bondsin maatilaryhmät, kotiseutumuseon alue sekä esim. Västersidanin, ja Klåvusin pihapiirit. Pitkästä historiasta todistavat pronssi- ja rautakautiset hautaröykkiöt.

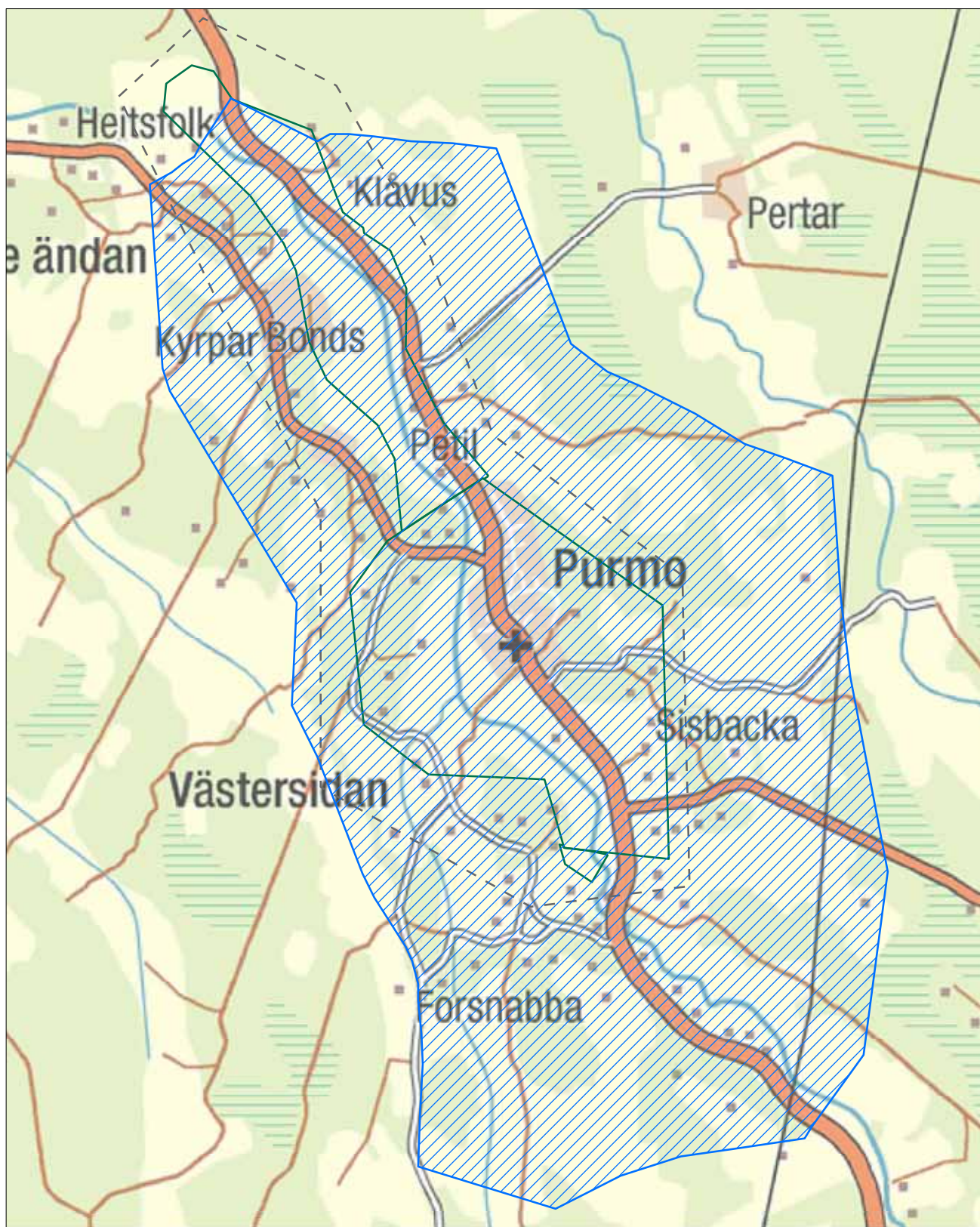
Mutkittilevat ja suurilta osin vanhat tielinjaukset istuvat peltotasangolta kohoavien metsäisten kumpareiden ja loivasti kaartelevan Purmonjoen maisemaan. Maiseman maamerkki on Storbackenilla kohoava kirkko siihen liittyvine rakennuksineen (RKY 2009). Hyvin säilyneen maiseman uhkana ovat nykyisen selkeän ja perinteisen asutusrakenteen pirstoutuminen avoimille alueille, kuten pelloille tai jokirannoille rakennettaessa. Maisemaa uhkaavat myös rakennusperinteeseen sopimattomat talotyyppit sekä vanhan rakennuskannan hoitamatta jättäminen.

Arviointiteksti:

Maisemakuvaltaan erittäin edustava Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudun pohjoisosan pieni jokilaakso, jossa Kirkko ympäristöineen on säilyttänyt perinteisen asemansa maisemassa.

Rajaus:

RKY 1993 -aluetta laajennetaan koskemaan maisemarakenteeltaan selkeää ja maisemakuvaltaan kaunista ja hyvin hoidettua sekä paljon arvokasta rakennuskantaa sisältävää Purmonjokilaaksoa.

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

Purmon maisemaa luonnehtivat runsas ja hyvin säilytetty perinteinen rakennuskanta sekä vanhat maastoa mukailevat tielinjaukset.

Purmonjoen koskiosuuden Brännaforsenin vanha myllyrakennus.

Kirkkoa vastapäätä sijaitsee Sisbacka, pohjalaistalojen ryhmä.

Purmon perinteinen asutus sijoittuu moreenikumpareiden eteläisille reunoille ja pellot säilyvät rakentamattomina.

Kimojokilaakson kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

50 Kimojokilaakso (pohjoisin ruukki Suomessa)

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Kimojokilaakso, maakunnallinen

Maisema-alueen uusi nimi:

Kimojokilaakson kulttuurimaisema

Kunta:

Vöyri

Pinta-ala:

1 022 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Metsäisten moreenimaiden puristuksessa kulkeva kaakko-luodesuuntainen ja runsaasti koskia sisältävä Kimojokilaakso muuttuu noin kilomerin levyiseksi, selkeäpiirteiseksi ja rauhallisesti virtaavaksi jokilaaksoksi käännettyään kohti pohjoista kyläkeskustan kohdalla. Eteläisellä metsäselänteellä ja etenkin Mejbergetillä on runsaasti kalliopaljastumia. Etelä-pohjoissuuntaista jokilaakson osuutta rajaavat idässä komea, metsäinen kalliomaa Bergin-Högbergetin alue ja lännessä Backasin, Knutersin ja Nybron metsäiset moreenikumpareet. Tasaisesta jokilaakson peltotasangosta nousee muutamia kallio- tai moreenikumpareita kuin muistikuvana muinaisen meren saarista. Alue kuuluu Kimojoen päävesistöalueeseen. Röykasjärvestä laskevan kaakko-luodesuuntaisen Kimojoen varrella on noin viiden kilometrin matkalla useita peräkkäisiä koskia. Kimojoki laajenee ruukin alueella kolmeksi pieneksi lammeksi.

Kimon ruukki on Suomen pohjoisin ruukki ja se kuuluu Suomen vanhimpiin teollisuuslaitoksiin. Kimojoen koskien rannoilla on ollut 1700-luvun alusta lähtien Kimon ruukkiin liittyviä tuotantorakennuksia: myllyjä, sahoja ja erityyppisiä rakenteita. Kimo sopi mainiosti raudanvalmistukseen, koska siellä oli puuhiiltä tuottavia metsiä ja vesivoimaa antavia koskia, sekä satama lähellä. Ruukin omistajat asuivat aina muualla, joten Kimon ruukissa ei ole komeaa päärakennusta. Ruukin alueiden lisäksi kyläkeskuksessa ja jokilaaksossa on paljon perinteistä, hyvin säilynyttä rakennuskantaa. Nauhamaisen tienvarsiasutuksen lisäksi asutus

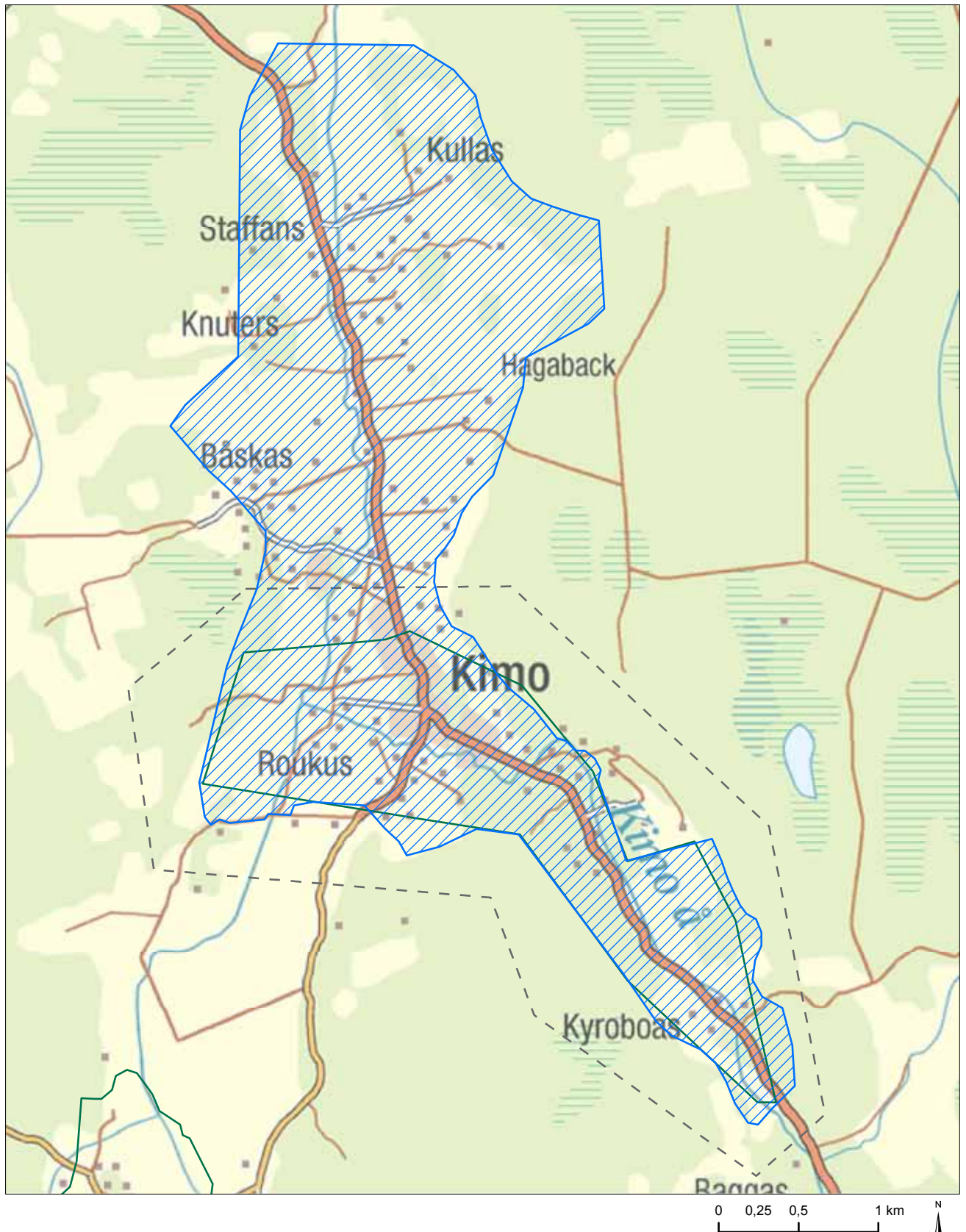
sijoittuu peltolaakson kumpareille ja selännealueiden reunoille. Maisema-alueen asutusrakenne on säilynyt erinomaisesti, vain muutama turkistarha on rakennettu alavaan peltolaaksoon. Alueen pitkästä historiasta todistavat rautakautiset hautaröykkiöt. Maisemaltaan upeimmat alueet liittyvät ruukkialueeseen, mutta myös kyläkeskus ja muu jokilaakso ovat maisemaltaan edustavia. Jokea seurailevan tien varrelta avautuu miellyttävä selänteiden rajaama maalaismaisema. Maiseman häiriötekijöitä ovat muutamat peltolaakson keskelle sijoitetut turkistarhat sekä metsäselänteiden avohakkuut.

Arviointiteksti:

Suomen pohjoisin 1700-luvun rautaruukkimiljö, Kimon kyläkeskus ja Kimonjokilaakson viljelymaisema talonpoikaisrakennuksineen muodostavat edustavan maisemallisen kokonaisuuden.

Rajaus:

RKY 1993 -rajaukseen lisätään maisemallisesti edustavaa Kimojokilaaksoa Kullakseen saakka.

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

© SYKE
© MML 2013

1700-luvun vasarapajan rauniot.

Yläruukin rakennukset toimivat nykyisin museona.

Kimon keskustan pohjoispuolinen jokilaakson tasapainoinen kulttuurimaisema muistuttaa Vöyrinjokilaaksoa.

Harrströminjokilaakson kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

51 Harrströminjokilaakso

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Harrströminjokilaakso, maakunnallinen

Maisema-alueen uusi nimi:

Harrströminjokilaakson kulttuurimaisema

Kunta:

Korsnäs, Närpiö

Pinta-ala:

650 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Harrströminjoen vesistöalue edustaa nuorta, viimeksi veden alta noussutta maisemaa, joka on tyypillisesti loivapiirteistä. Maaperän erityispiirteinä ovat happamat sulfaattimaat, alunasavet. Maaperä koostuu pääosin savesta sekä hiekka- ja sora- ja soramoreenista. Alue on vanhaa merenpohjaa, joka on aikojen saatossa muuttunut maankohoamisen ja maatumisen seurauksena merenrannikosta kiinteäksi mantereeksi. Maankohoaminen alueella jatkuu nykyänsityksen mukaan noin 0,8 cm vuodessa, minkä seurauksena rantaviiva alueella muuttuu jatkuvasti. Vedestä vapautuvat Harrströmin rantaniityt levittäytyvät laajalle jokisuun molemmin puolin alavaksi niittyalueeksi. Jatkuvan laidunnuksen ansiosta ne ovat säilyttäneet avoimen luonteensa. Alue on kahlaajien, sorsien, hanhien ja joutsenten suosima muutonaikainen levähdysalue ja sillä on merkitystä myös sorsien, loksien ja eräiden kahlaajien kuten suosirrin pesimäalueena. Harrströminjoki on perattu useita kertoja. Maisema on rakenteeltaan tyypillinen, mutta melko pienimittakaavainen jokilaakso Etelä-Pohjanmaan rannikkoseudulla.

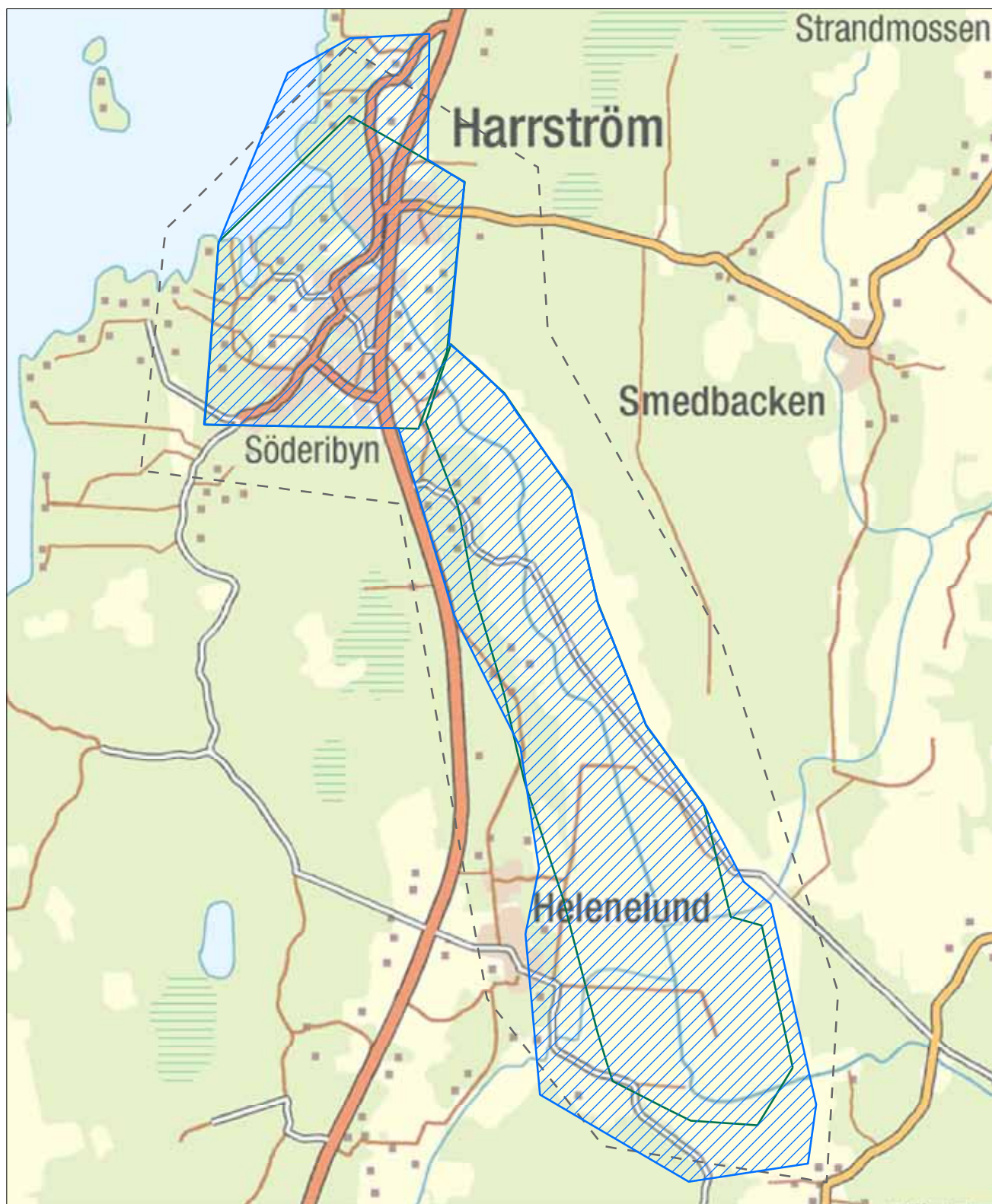
Harrströmin kalastajakylässä on jäljellä perinteisen rannikkokylän piirteitä. Ensimmäinen kiinteä asutus on asettunut Korsnäsiin 1300-luvun alussa, jolloin kalastajat ja metsästäjät asuttivat seudun. Näitä elinkeinoja täydensivät myöhemmin peltoviljely ja karjanhoito. Varhaisin maininta kylästä historiallisissa lähteissä sijoittuu vuodelle 1494. Nähtävyyksiin kuuluu

Kylämaisemaa koristelevat 1800-luvulta peräisin olevat Myllymäen museotuulimyllyt. (RA)

muun muassa tiemuseokohteena oleva Harrströmin kivipalkkisilta, joka on peräisin vuodelta 1898. Kylässä sijaitsee myllymäkimuseo, johon kuuluvat 1800-luvulta peräisin olevat tuulimyllyt. Jokilaakson asutus on keskittynyt lähinnä Harrströmin kylään sekä jokilaakson lounaispuolella sijaitsevaan Helenelundin kylään. Nykyisin kylä rakentuu noin 140 taloudesta, jotka muodostavat tiiviin kyläkeskuksen. Palveluita kylässä on muun muassa, kyläkauppa, posti, pankki, huoltamo, kampaamo, ratsastustalli, metsäpalveluyritys, kuljetusyritys, päiväkotito, koulu ja uimaranta. Maisema-alueen peltolaaksossa on runsaasti pieniä latoja, jotka muodostavat latomeren. Asuinrakennukset ovat sijoittuneet selänteen reunamille, peltolaakson reunalle. Alueen tiestö mukailee peltolakeuden reunaa länsipuolella; pohjois-eteläsuuntaisesti kulkevat päätiät, joista kampamaisesti erkanevat tiet peltoalueelle.

Kylämaiseman arvokkain rakennuskanta sisältyy RKY 2009 aluerajaukseen, kylän ydinalueelle. Rakennuskanta koostuu arvokkaista kaksikerroksisista puutaloista, joiden rinnalla on paikoin häiritsevästi erityyppisiä tiilitaloja sekä autiotaloja. Kylän päätie on vanha rantatie, jonka varrelle on sijoittunut kylän palveluita sekä korkeille paikoille vanhinta asutusta. Kylämaisema on pienipiirteistä ja pihapiirien väliset avoimet niittyalueet (vanhat laidunmaat) tuovat kylärakentee-

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

seen väljyyttä. Pihapiirit ovat yleisesti vaatimattomia. Pusikoitumassa olevia joutomaita on kylässä paikoin. Elinkeinot näkyvät maisemassa selvästi; turkistarhat ja kasvihuoneet sijoittuvat kylärakenteessa keskeisille paikoille. Kalastuskulttuuri kukoistaa satama-alueella. Maisema-alueen ydinalueita ovat kalasatama, Myllymäki sekä topografialtaan monimuotoinen kyläraitti. Maisemakuva on vaihteleva; näkyviä vaurioita ovat umpeutuvat niityt, autioituvat talot pihapiireineen ja käytöstä poistuneet kasvihuoneet. Näkymiä avautuu kylän läpi kulkevilta teiltä ja asutuskumpareiden reunoilta. Jokilaakson avarat peltonäkymät avautuvat parhaiten selänteiden reunoilta ja laakson halki kulkevilta teiltä. Jokilaaksossa maiseman pienipiirteisyys näkyy peltolohkokuvioiden joken suuntautuneina kaapeina sarkoina. Pieniä latoja on runsaasti jäljellä.

Arviointiteksti:

Harrströminjokilaakso edustaa nuorta, viimeksi veden alta noussutta maisemaa, jossa yhdistyvät rannikkokyläkulttuurin ominaispiirteet sekä jokilaaksoa mukaileva peltoaukea latomerineen. Harrströmin kylämaisema on säilyttänyt monia rannikkokyläkulttuurille ominaisia piirteitä; kalasatama vanhoine kala- ja venevajoineen, myllymäki tuulimyllyineen ja talousrakennuksineen.

Rajaus:

Rajaukseen sisällytetään Harrströmin laajentunut rantaniitty ja perinnebiotooppialue kokonaisuudessaan. Pohjoisosassa rajaukseen otetaan kyläaluetta laajemmin mukaan vanhan kyläraitin varrelta. Harrströmin jokilaakso sekä Harrströmin kalasatama ja kylä yhdistetään yhdeksi maisema-alueeksi, koska jokilaakson maantieteellinen yhteys on selkeä.

Harrströmin kalastajakylän idyllinen satama vanhoine kala- ja venevajoineen. (RA)

Harrströmin kivipalkkisilta vuodelta 1898 on harvinainen tiemuseokohde. (RA)

Rannikkoseudulle tyypilliset elinkeinot tulevat esiin maisemassa edustavasti. (RA)

Harrströminjokilaakson pienipiirteisyyttä korostavat lukuisat pienet ladot. (RA)

Merenkurkun saariston kulttuurimaisemat

Inventointialueen nimi:

53 Merenkurkun saariston kalastusyhdyshäskunnat

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

-

Maisema-alueen uusi nimi:

Merenkurkun saariston kulttuurimaisemat (Storskäret, Märaskäret, Jöusan, Svartö-rarna, Stubben, Norrskär, Malaxkallan, Strömmingsbådarna, Fäliskäret, Lillsanden, Rönnskäret, Valassaaret, Storsanden)

Kunta:

Maalahti, Mustasaari, Uusikaarlepyy, Vöyri

Pinta-ala:

3 600 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen maisemanähtävyys

Kuvailu:

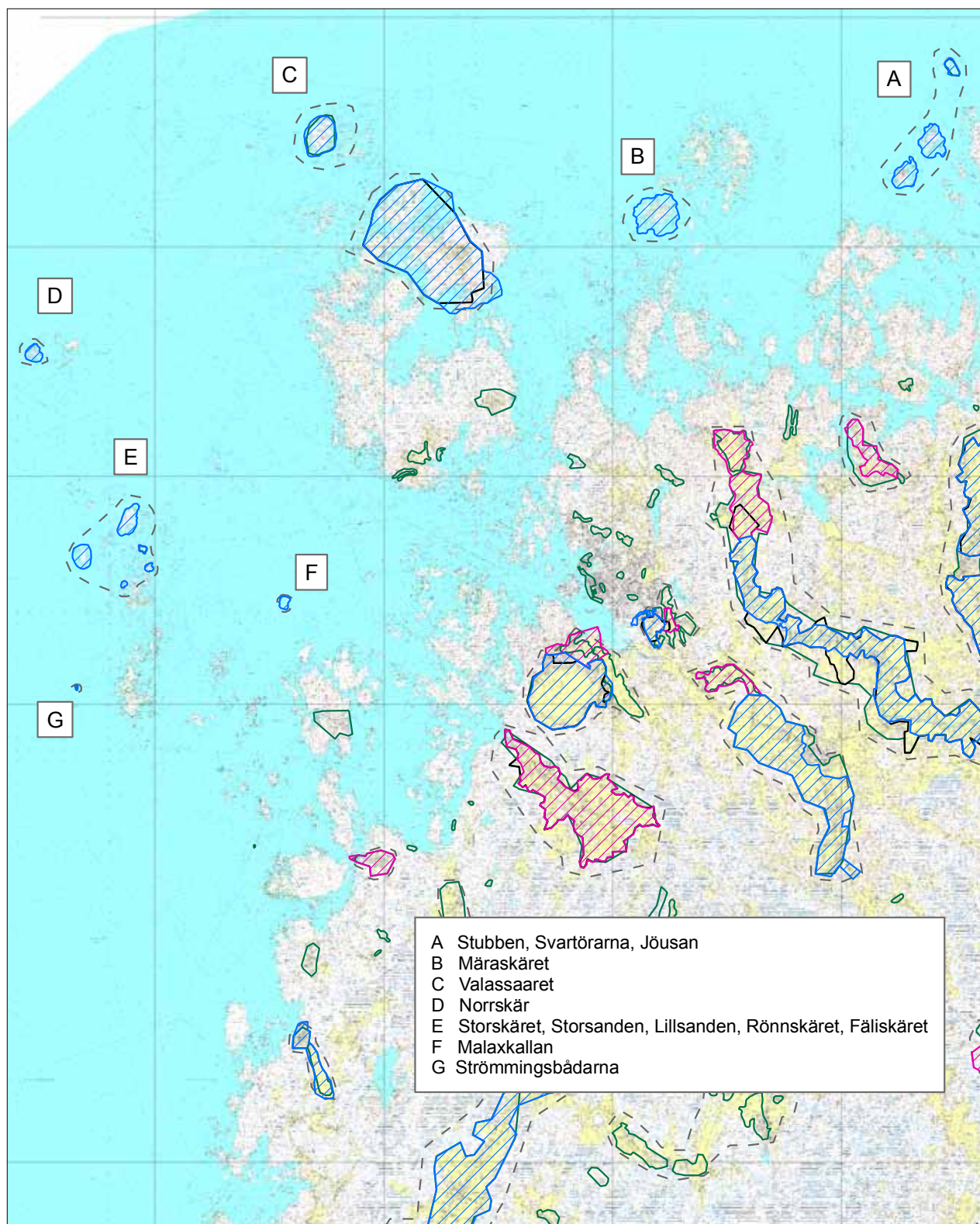
Merenkurkku on matala merialue, josta moreenisaa-ristot ja nopea maankohoaminen tekevät ainutlaa-tuisen ympäristön. Kallioperää peittävät erikoiset moreenimuodostumat; juomumoreeniselänteet, kum-pumoreenit, De Geer- ja ribbed-moreeniselänteet. Saarten maaperä on tyypillisesti hiekka- ja sora-moreenia, jonka lomassa on paikoin kalliomaata se-kä sora-, hiesu- ja hiekka-alueita. Saarilla on pieniä soistuneita vesialueita, kluuvijärviä ja fladoja. Ran-taviiva on tyypillisesti hyvin rikkonainen, louhikot ja pienet saaret muodostavat repaleisen ranta-alueen lukuisine merenlahtineen. Nopea maankohoaminen muokkaa koko ajan saarten geologisia muodostumia,

maisemaa ja luontoa. Uusia saaria syntyy toisten ku-routuessa kiinni mantereeseen. Ensimmäinen saa-ri nousi merestä n. 5 000 vuotta sitten, uutta maata nousee 8 mm/vuosi. Luonnon erityispiirteitä ovat mm. fladat, muinaisrannat (pirunpellot) ja kluuvijärvet sekä kivikot, rantavallit, luonnonhiekkarannat, suot, silokal-liot, siirtolohkareet. Osa Merenkurkun saaristosta on Unescon maailmanperintökohdetta sekä Natura2000 aluetta. Lisäksi alueella on useita muita suojeluohjel-mia ja -arvoja.

Kasvit valtaavat uusia maa-alueita muodostaen vesirajasta ylöspäin erilaisia kasvillisuusvyöhykkei-tä. Kehitys alkaa vesi- ja rantakasvillisuudesta siirty-

Merenkurkun saariston kivikkoisten kluuvijärvien rannoilla viihtyy runsas ja monilajinen linnusto. Valassaaret.
kuva: Kaj Höglund/Pohjanmaan museo

0 2,5 5 10 km

© SYKE
 © MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

en korkeampien kasvien vyöhykkeen kautta leppä- ja kuusimetsävyöhykkeeseen. Tyypillinen kasvupaikka-tyyppi saarilla on tuore kangas, rantavyöhykkeet ovat usein karukkokangasta. Lohkarerantoja luonnehtii matala ja vaatimaton kasvillisuus. Storskärin kasvillisuus on rehevää; maisemia luonnehtivat avoimet, variksenmarjan ja katajan peittämät nummet, joilla kasvaa harvakseltaan koivua ja pihlajaa. Merenkurkussa meri tasaa lämpötilaeroja ja keskilämpötila on selvästi korkeampi kuin sisämaassa. Merenkurkun alue on myös tuulisempaa, vähäsateisempaa ja aurinkoisempaa sisämaahan verrattuna.

Merellisiä pyyntikeinoja on alueella harjoitettu kivi-kauden loppupuolelta lähtien. Merenkurkun saaristo on täynnä eriaikaisia ihmistoiminnan jäänteitä, muinaisjäännöksiä, koska asuinpaikat on maankohoamisen vuoksi usein jouduttu hylkäämään eikä niille ole palattu. Tyypillisesti jäännökset ovat luonnonkivestä kasattuja rakenteita. Niin kalastajien kuin hylkeenpyytäjien leirien jäännöksiä ovat kivikkoihin raivatut yksinkertaiset yöpymispaikat, kivi-uunit (ryssänuuni), ristikkäin ladotut ilmansuunnat osoittavat kivirivit (kompassiruusu) ja kivistä tehdyt sokkelolatomukset (jatulintarha). Kivistä on kasattu myös vaihtelevankokoisia röykkiöitä ja vallejia, venevalkamia, merimerkkejä ja verkonkuivaustelineitä varten.

Saaristossa on runsaasti avomeripyyntiä ja merenkulkuun liittyviä rakennelmia kuten majakkoja,

pookeja, luotsiasemia, loistoja ja kalastajamökkejä. Tunnetuimpiin majakkasaariin lukeutuvat Strömmingsbådarna, Valassaaret ja Norrskär, joka oli Suomen viimeinen miehitetty majakka vuoteen 1987. Norrskär tunnetaan lisäksi vanhoista kalastajamökkeistään ja luotsiasemastaan. Valassaaret on moreeniselänteiden kirjomaa vanhaa laidunnettua kulttuurimaisemaa, jonka tunnus on Gustave Eiffelin suunnittelema punainen rautamajakka. Historiallisille majakoille tyypillistä on niiden juurella olevat majakanvartijoiden rakennusryhmät. Pookeja eli vanhoja tunnusmajakkoja löytyy Fälskäreristä ja Stubbenista. 1800-luvun puolella välissä yleistyneet luotsivartiotuivat sijoittuivat maisemassa korkeille kallioille ja niemellä, ympärille muodostui luotsikyliä. Hylättyjen luotsiasemasaarten rakennuskanta vaihtelee monista rakennuksista yhteen luotsitupaan. Entisiä luotsiasemia ovat Lillsanden, Fälskär, Norrskär ja Stubben. Johtoloistot yleistyivät 1800 - 1900 lukujen taitteessa saaristoväylien maamerkkeinä. Lillsand on tyypillinen loistonhoitajille tehty rakennus- ja kulttuurihistoriallisesti arvokas rakennuskokonaisuus. Saarilla on ollut pitkään kalamaja-asutusta, nykyinen rakennuskanta on enimmäkseen kalastajamökkejä, jotka ovat suurelta osin vapaa-ajankäytössä. Kalastajamökkejä on mm. Valassaarilla ja Märaskärerissä. Vanhoja laidunsaaria on Svartörarna ja Valassaaret.

Maankohoaminen muokkaa saarten rantaviivaa muodostaen louhikkaisia merenlahtia ja poukamia. Norrskär.
kuva: Annika Harjula/Pohjanmaan museo

Useille alueen kalasatamille ovat tyypillistä venevajat, jotka ovat suhteellisen pieniä punamullalla maalattuja satulakattoisia rakennuksia. Hylkeenpyynnin sekä luotsi- ja majakkatoiminnan jälkeen kalastus ja luontomatkailu ovat muodostuneet tärkeiksi elinkeinoiksi.

Arviointiteksti:

Merenkurkun maankohoamisrannikon saaristo ja merialue ovat geologisten ja maisemallisten arvojensa vuoksi ainutlaatuinen alue. Alue on laajalti tunnettu maailmanperintökohde, joka on sekä vetovoimainen vapaa-ajanympäristö että elämysmatkailukohde. Maisema-alueena Merenkurkun saaristokohteet edustavat seudulle tyypillisen pyyntielinkeinon kulttuurimaiseman kehityshistoriaa.

Rajaus:

Saarien rajaus on tehty ilmakuvien ja maastokarttojen perusteella. Maisema-alueeseen otetaan mukaan Merenkurkun kalastusyhdyksuntien edustavimmat saaret.

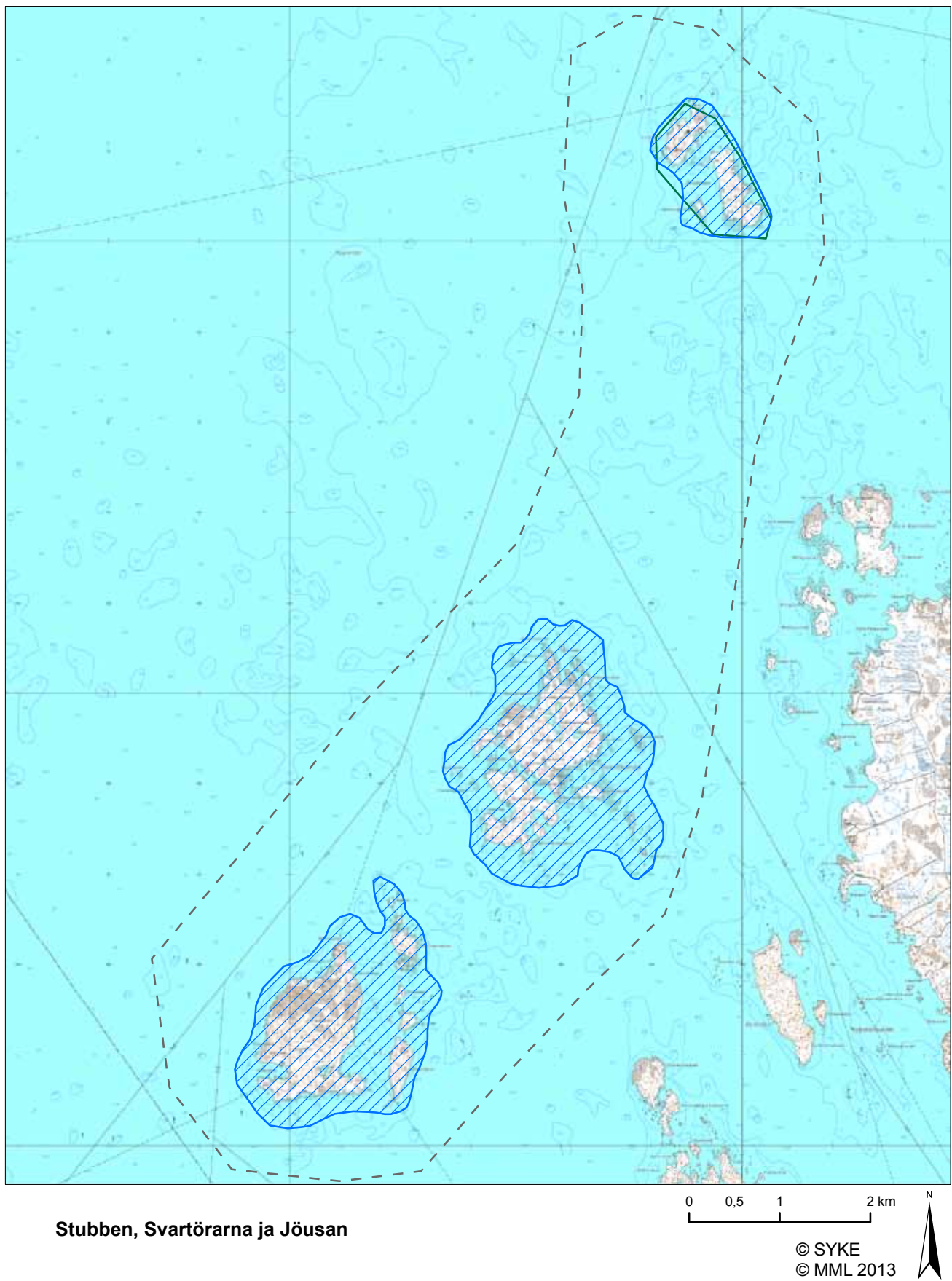
Valassaarten maamerkki on punainen Gustave Eiffelin suunnittelema rautamajakka.
kuva: Kaj Höglund/Pohjanmaan museo

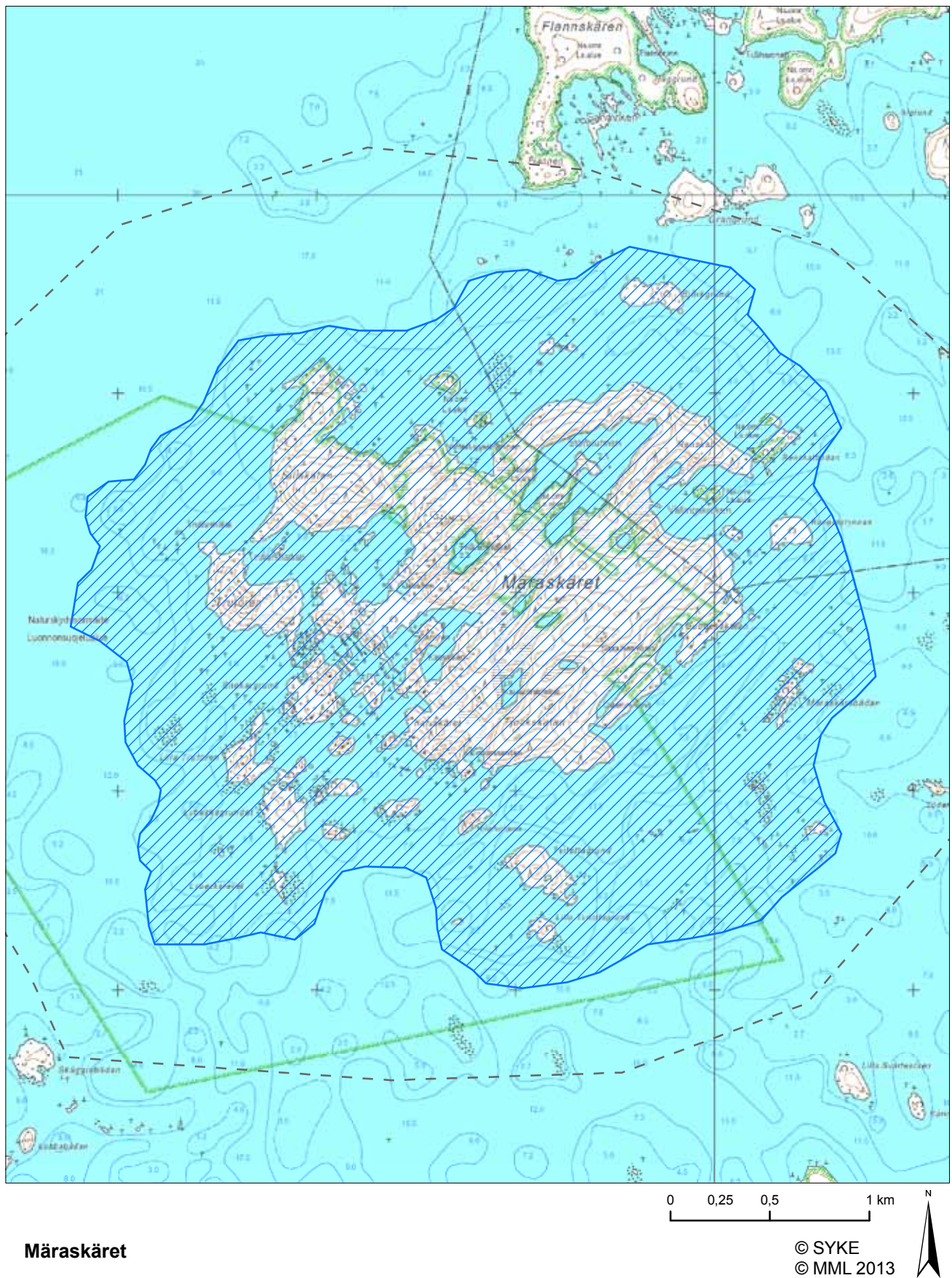
Merenkurkun saaristossa on merkittäviä muinaisjäännöksiä ja eriaikaisia kivirakenteita. Fälskäret.
kuva: Annika Harjula/Pohjanmaan museo

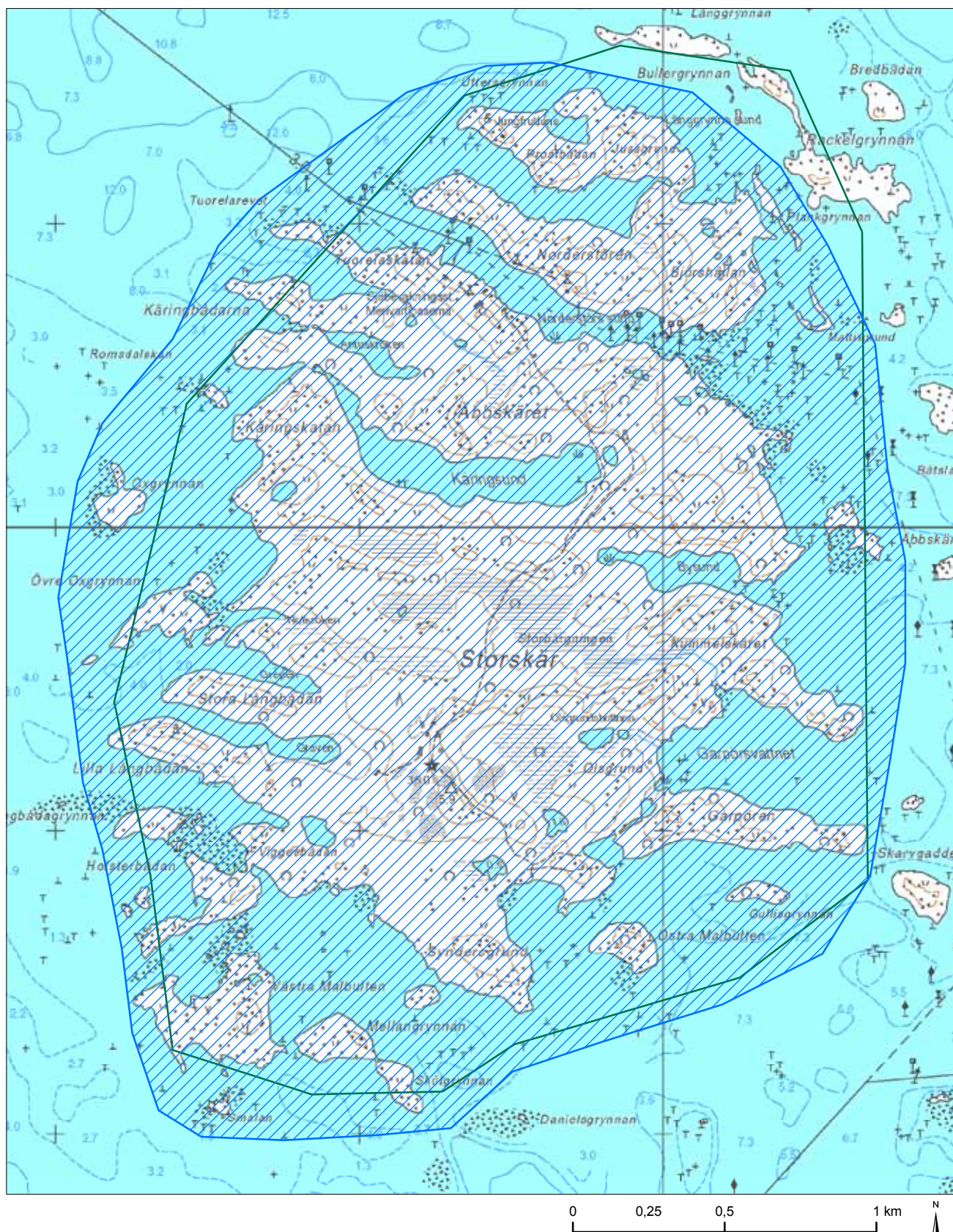

Saariston rakennuskanta on enimmäkseen kalastajamökkejä. Storsanden.
kuva: Katja Hellman/Pohjanmaan museo

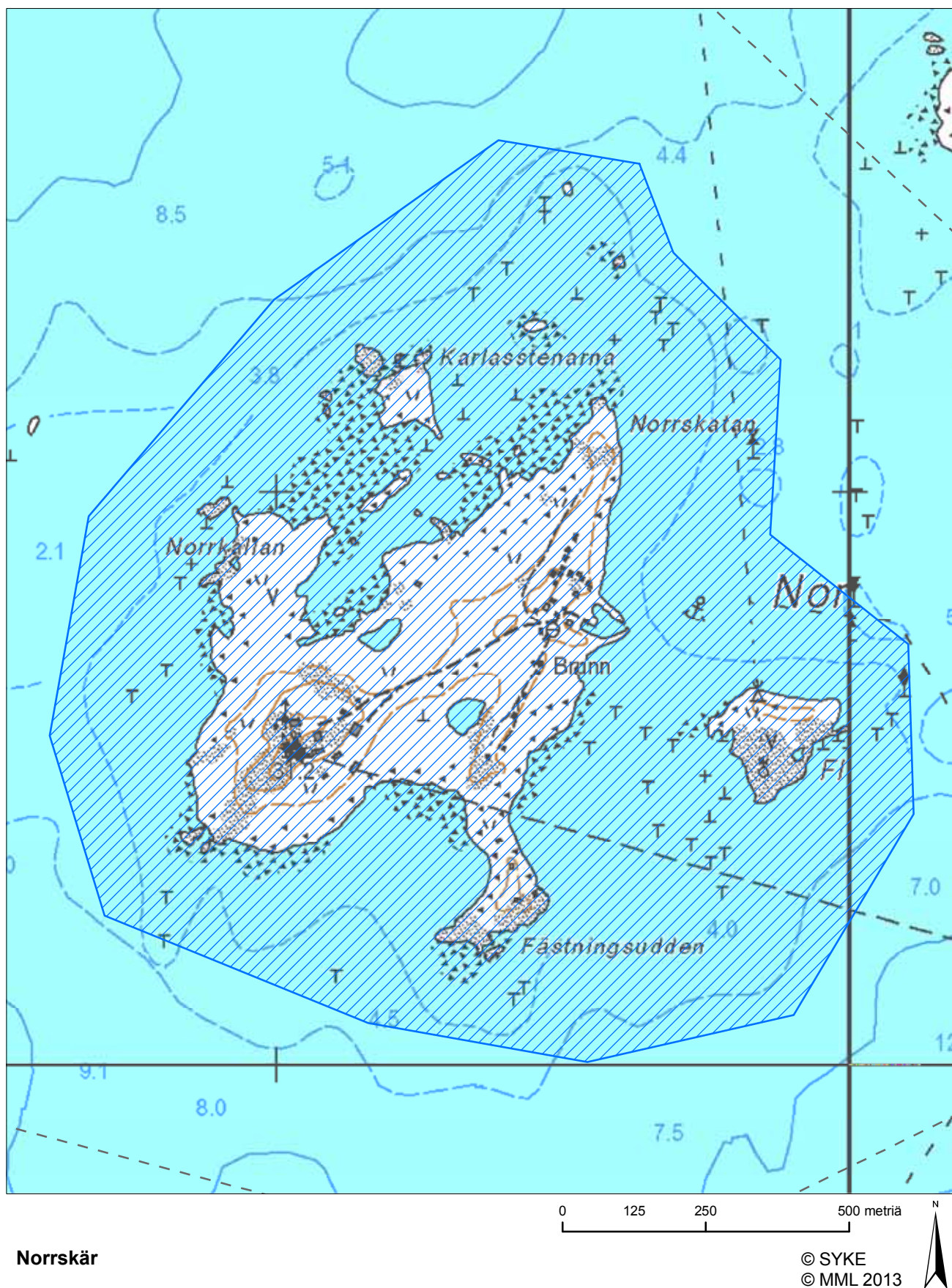

Valassaalet

© SYKE
© MML 2013

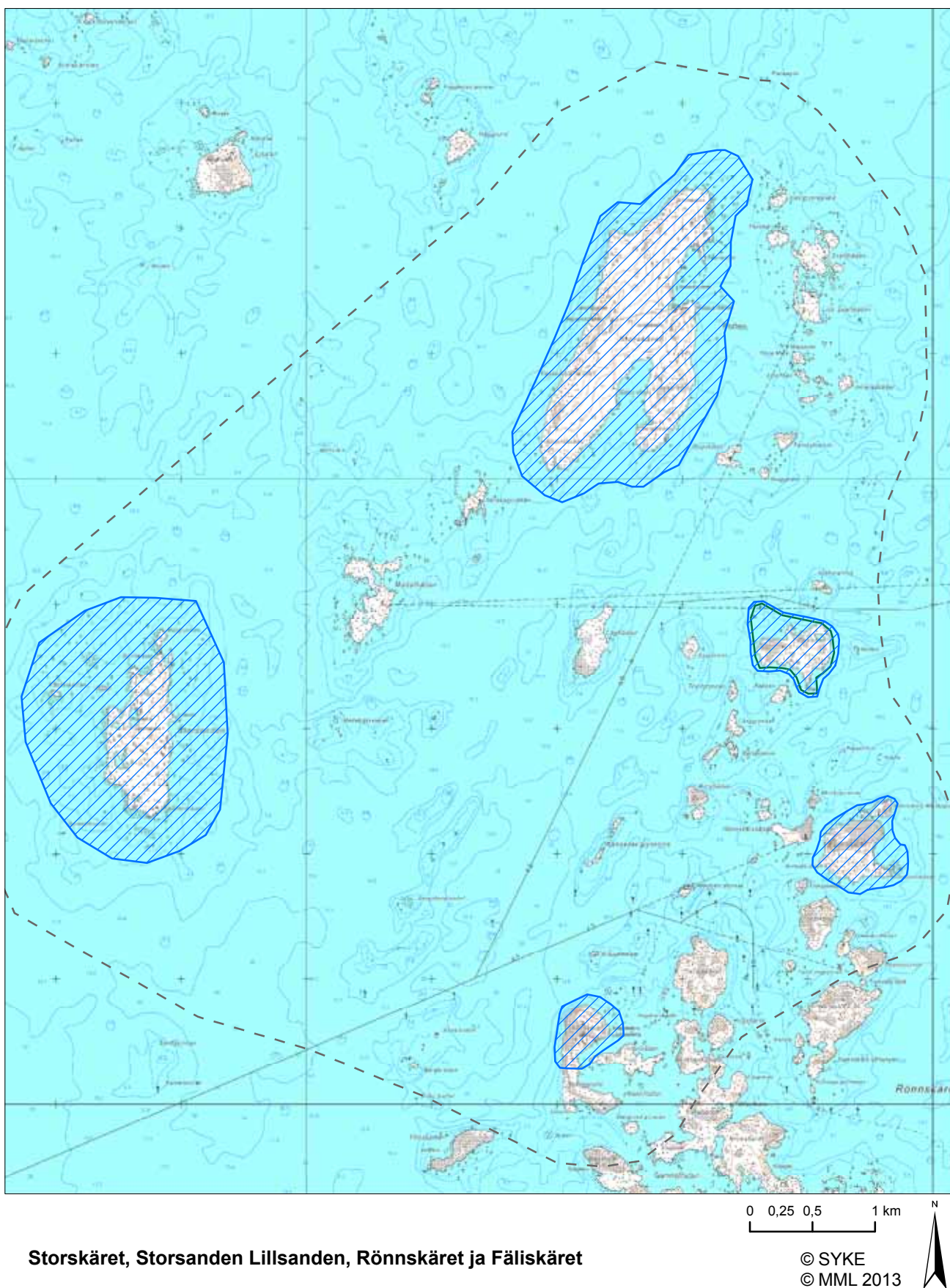

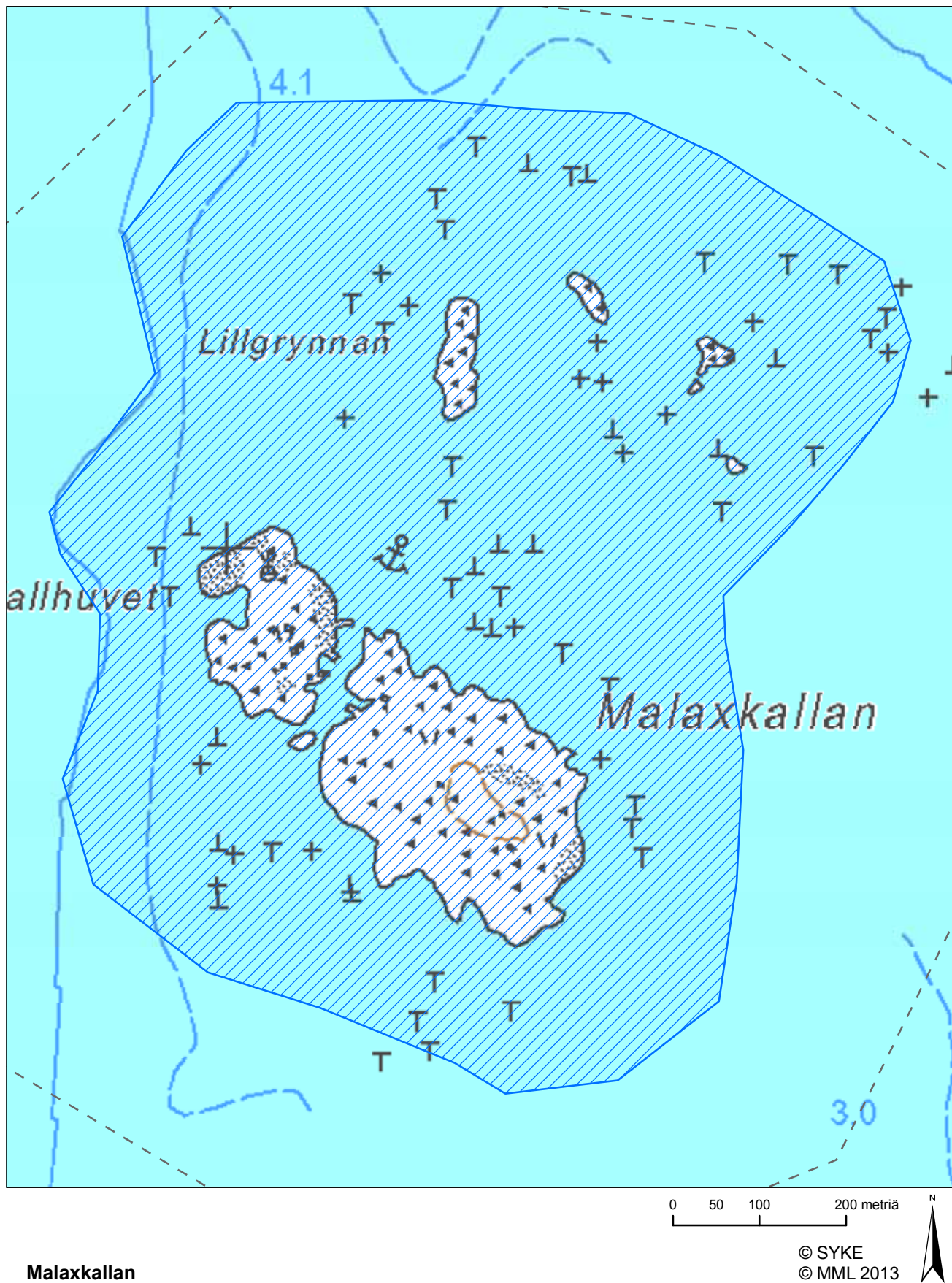

Norrskär

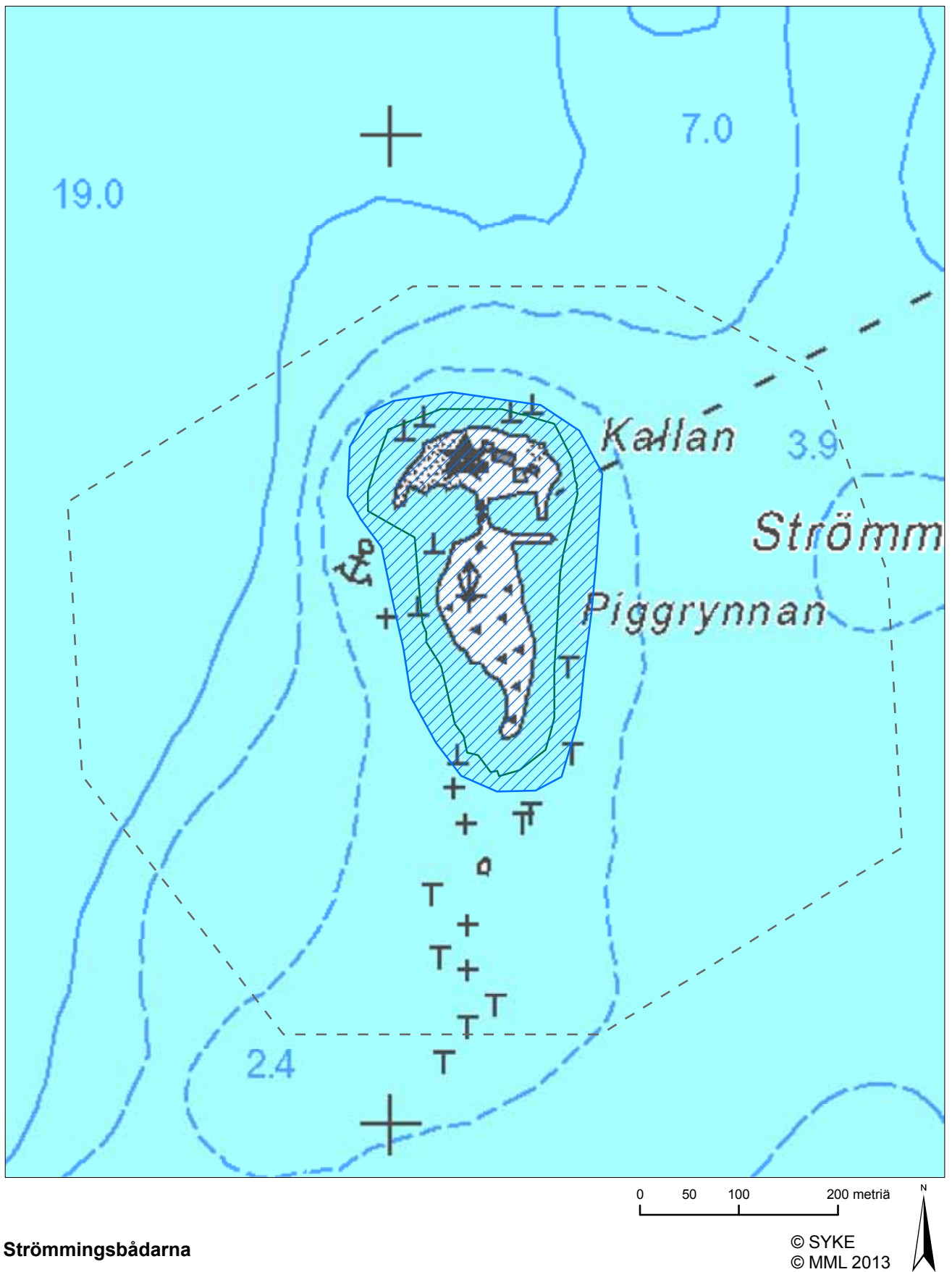
© SYKE
© MML 2013

Malaxkallan

Strömmingsbådarna

Orisbergin kulttuurimaisema

Inventointialueen nimi:

59 Orisbergin kartano ympäristöineen

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Orisbergin kartano ympäristöineen, maakunnallinen

Maisema-alueen uusi nimi:

Orisbergin kulttuurimaisema

Kunta:

Isokyrö

Pinta-ala:

755 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen/Mapiolla eriyvä mielipide arvoluokasta:
laaja RKY 2009 -päällekkäisyys

Rautaruukkiyhdyshälskunnan 1830 valmistunut hirsikirkko on C.L. Engelin suunnittelema. (AK)

Kuvailu:

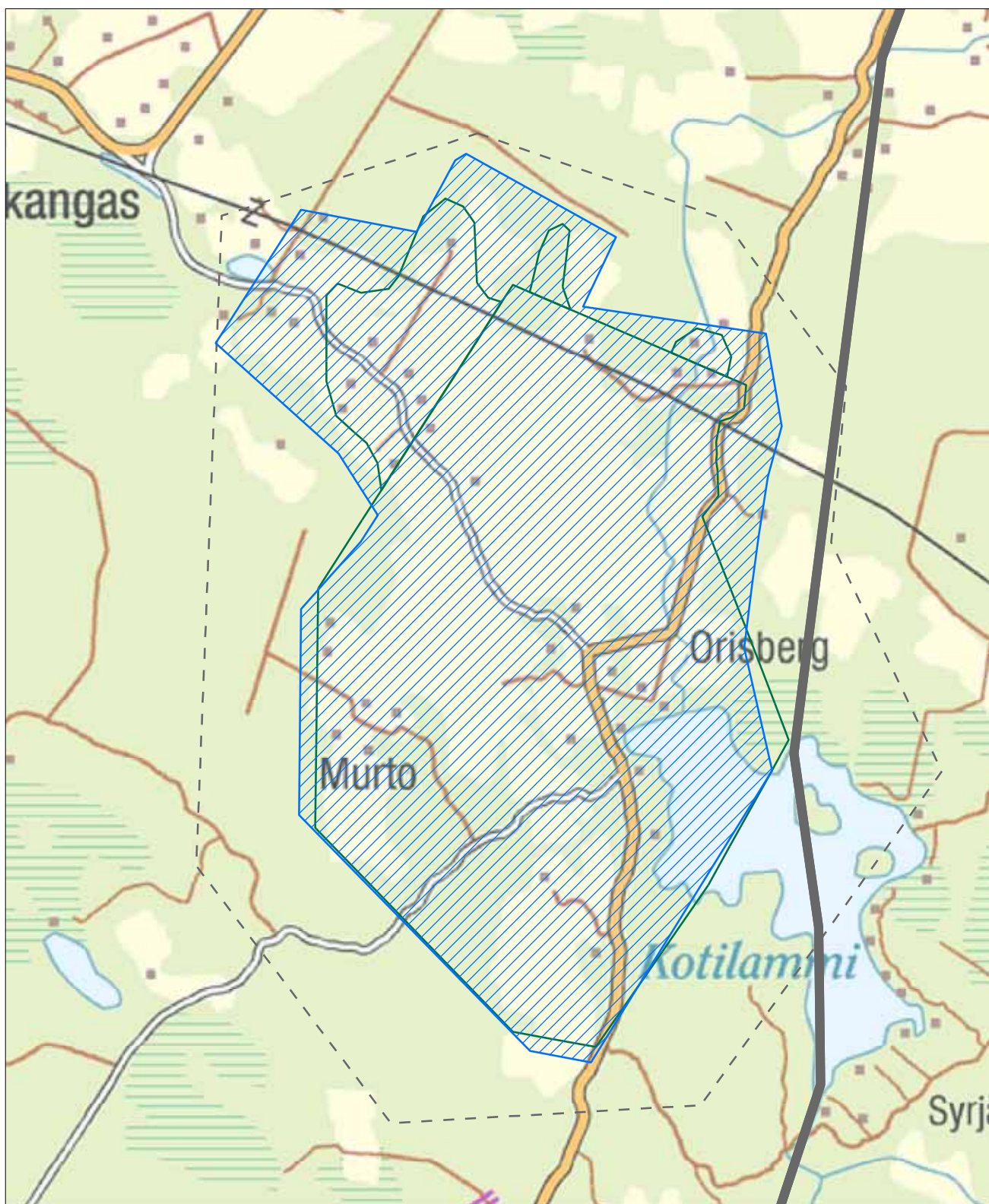
Alueen maisemarakenne muodostuu pientä savitasankoa rajaavista matalista moreeniselänteistä, joiden muutamit mäennyppylät ovat huuhtoutuneet avokallioiksi. Savitasangon läpi kulkee kaakko-luode-suuntainen, maisemaseudulle epätyypillinen ja maastossa selkeästi erottuva harju. Orisbergin ruukinalue on muodostunut maiseman solmukohtaan, harjun, Kotilammin ja metsäisen moreeniselänteen risteämis-alueelle. Kyrönjokeen laskeva Orismalanjoki saa alkunsa padotusta Kotilammista. Harju on osittain suojeltu luonnonsuojelulla.

Alueen pitkästä historiasta kertovat Voisillanlakson ja Seljänkankaan pronssi-/rautakautiset hautapaikat. Orisberg on Pohjanmaan ensimmäinen, 1600-luvun lopulla perustettu rautaruukki. Orisbergin ruukin historia alkaa 1670-luvulla, jolloin alueelle rakennettiin

masuuni ja kankivasarapaja. Ruukinkartanon päärakennuksen rakennustyöt aloitettiin 1800-luvun alussa. Orisbergin C.L. Engelin suunnittelema kirkko valmistui vuonna 1830 ja vuotta myöhemmin pappilassa aloitti toimintansa ruukin koulu. Ruukin seurakunta lakkautettiin 1860-luvun lopulla ja kirkko vuokrattiin vuonna 1976 Kansan Raamattuseuralle. Ruukin vasarapajan toiminta loppui 1900. Vasarapajan uusituissa tiloissa aloitti toimintansa Orisbergin Konepaja Oy vuonna 1909. Metalliteollisuuden merkityksen vähetessä Orisbergistä kehittyi erityisesti Edvard Björkenheimin aikana Pohjanmaan tärkein ja edistyksellisin maatila. Kartanoalueelle perustettiin 1800-luvun lopulla karjako- ja meijerikoulu sekä kuuluisa maanviljelyskoulu, jonka toiminta loppui vuonna 1969.

Ruukin mailla laiduntaa yhä karjaa. (AK)

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

Ruukinalueen keskeisiä säilyneitä elementtejä ovat ruukinkartano talousrakennuksineen, ruukinkadun varrella sijaitsevat seppien asuinrakennukset sekä ruukin kirkko, kellotapuli, hautausmaa ja koulu. Orismalanjoen rannoilla on säilynyt 250 vuotta kestäneeseen raudanjalostustoimintaan liittyneitä rakennuksia, rakenteita ja raunioita. Asutus keskittyy ruukinalueen ulkopuolella harjulla kulkevan tien varteen sekä metsäisille moreenimaille peltujen reunoille. Ruukin alueen ulkopuolella on muutamia maisemallisesti merkittäviä, perinteisiä päärakennuksia tai pihapiirejä, Kotilammen rannalla sijaitsee leirintäalue. Maisemakuvan kohokohdat sijoittuvat RKY 2009 -alueelle noin kilometrin säteelle Kartanon päärakennuksesta.

Maisemaseudullaan ainutlaatuinen ja hyvin säilynyt alue kaipaa kokonaisvaltaista suunniteltua maiseman ja rakennuskannan hoitoa. Kartanoalueen (RKY 2009) ulkopuolella maisema on miellyttävää, harvaan asuttua kumpareisten metsien ja harjun elävöittämää peltomaisemaa. Alueen maisemaa luonnehtivat idylliset hiekkatiet, muutamat maisemallisesti merkittävät, perinteiset päärakennukset tai pihapiirit sekä hyvin hoidettu viljely-/metsämaisema. Harjun pohjoisosan lukuisat pienialaiset maanottopaikat rikkovat muuten suhteellisen ehyttä maisemaa.

Arviointiteksti:

Pohjanmaan maanviljelyksen synty- ja kehityshistoriasta kertova maisemaltaan erittäin edustava kokonaisuus, jossa peltoaukean kohokohtia ovat ruukkiyhdyksunnan rakennukset, suojeltu harjualue ja padottu Kotilampi. 1800-luvun ruukkiyhdyksunta ruukinkartanoineen ja kirkkoineen ja lukuisine muine rakennuksineen on poikkeuksellisen hyvin säilynyt.

Rajaus:

Rajaus noudattaa pääpiirteissään vanhaa maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen rajaa.

1800-luvun alussa valmistunut ruukinkartano mukailee tyyliään 1700-luvun kustavilaisuutta. (AK)

Varsinaisen ruukin alueen ulkopuolella kulttuuri-maisemaa luonnehtivat vanhat soratiet ja muutamat perinteiset rakennukset. (AK)

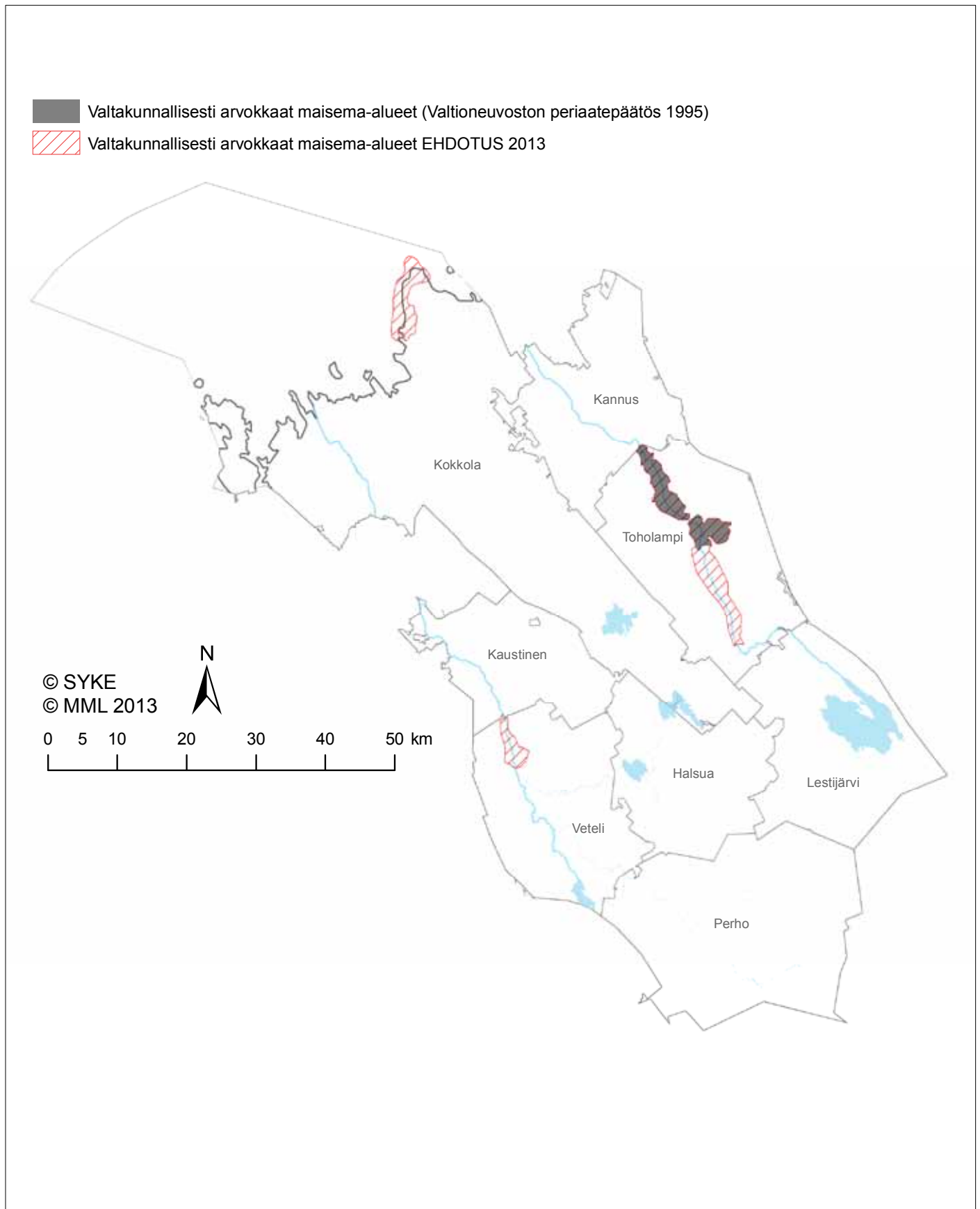
Orisbergin ruukinkirkon kellotapuli Kotilammen rannalla. (AK)

KESKI-POHJANMAAN VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAAT MAISEMA-ALUEET

Lestijokilaakson kulttuurimaisema; Toholampi
Perhonjokilaakson kulttuurimaisema; Veteli
Vattaja-Ohtakari

KARTTA 8. Keski-Pohjanmaan Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, EHDOTUS 2013 ja Valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaiset maisema-alueet

Lestijokilaakson kulttuurimaisema; Toholampi

Inventointialueen nimi:

39 Lestijokilaakso

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Lestijokilaakso, valtakunnallinen (valtioneuvoston periaatepäätös, 1995),

Lestijoen kulttuurimaisema, Härkäneva, maakunnallinen

Maisema-alueen uusi nimi:

Lestijokilaakson kulttuurimaisema; Toholampi

Kunta:

Toholampi

Pinta-ala:

8 284 ha

Arvoluokka:

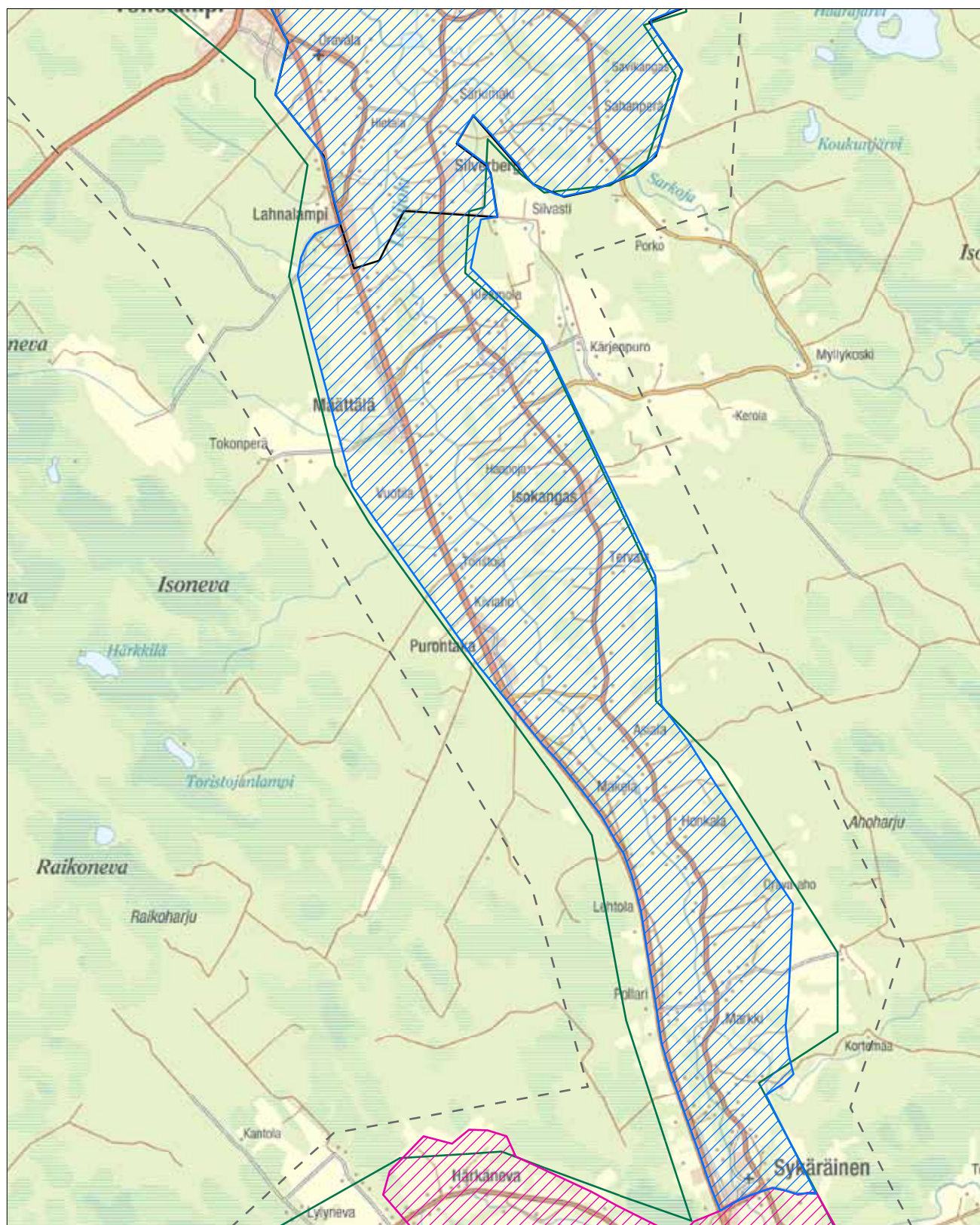
valtakunnallinen

Kuvailu:

Lestijoki saa alkunsa Suomenselän vedenjakaja-alueelta Lestijärvestä. Lestijoki on melko kapeauomainen, matala ja koskinen. Luonnontilaisena säilynyt Lestijoki on luonnon- ja kalataloudellisesti erittäin tärkeä. Joki on suojeltu koskiensuojelulailla ja se kuuluu kokonaisuudessaan Natura 2000 -ohjelmaan. Alueen metsät ovat yleensä karuja ja mäntyvaltaisia, jokivarren lehtomaista vyöhykettä lukuun ottamatta. Maisemarakenne perustuu suhteellisen kapea, soistuneiden selänteiden välinen viljelty jokilaakso, jonka luonne vaihtelee joen pituussuunnassa. Toholammin keskustan pohjoispuolella jokilaakso on noin 1,5 kilometrin levyinen ja viljelty pellot viettävät loivasti ja suhteellisen tasaisesti jokeen. Joen yläjuoksua kohden loivarantainen ja runsaasti avoimia jaksoja sisältävä jokiosuus laajentuu kirkkojärveksi, jonka rannat ovat monin paikoin täysin avoimet. Toholammin keskustan eteläpuolella Lestijokilaakson leveä ja tasainen viljelysaukea levittäytyy syvälle maaperään kulkunsa syövyttäneiden Kiviojan ja Sarkaojan varsille. Suurten oijen lisäksi vesistöön liittyvät jokirannan lammet Iso ja Pikku Papua. Peltolaakson selkeyttä rikkovat repaleiset metsäkuviot. Määttälän-Kleemolan seuduilla maisema muuttuu kumpuilevaksi, viljelty jokilaakso kapenee ja jokirannat jyrkkenevät. Joki mutkittellee hienoineksisessa maaperässä ja laakson länsipuolella on jonkin verran raviineja. Suhteelliset suuret metsäkuviot sulkevat peltolaaksoa. Alueen eteläisin osa kuuluu Suomenselän maisemamaakuntaan. Jokilaakson länsirinteet laskevat jyrkkinä ja metsäisinä Lestijokeen ja paikoitellen jokilaakso on kanjonimainen. Maisemarakenne sulkeutuu kohti Sykäräisen pitkää ja vuolasta koskijaksoa. Viljelykseen liian jyrkkiä jokien tai purojen ranta-alueita on käytetty niittinä tai laidunalueina ja alueella onkin useita vanhoja perinnebiotooppeja. Tiheä rantakasvillisuus sitoo useissa kohdin sortumaherkkiä luomien tai joen rantoja ja muodostaa samalla veden läheisyyteen tärkeitä elinympäristöjä. Lestijokilaakson pohjoispuoli on maisemarakenneeltaan ja luonnoltaan edustavaa Pohjanmaan maisemamaakunnan sekä Keski-Pohjanmaan jokiseudun ja rannikon maisemaa. Eteläosa puolestaan edustaa kunniakkaasti Suomenselän jokilaaksojen latvamaismia.

Ensimmäiset asukkaat ovat liikkuneet Keski-Pohjanmaalla kivikaudella ns. Suomusjärven kulttuurin aikana 5000–3000 eKr. Tuolloin merenranta oli Kaus-tisen, Vetelin, Kannuksen ja Toholammin korkeudella. Kivikauden jälkeen Keski-Pohjanmaalla ei ole ollut asutusta kahteen vuosituhanteen. Rannikkoalueille syntyi pysyvää asutusta 1100–1200-luvuilla. Tällöin

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

asutettiin jokien suut ja sopivimmat rannikon asuinpaikat Etelä-Pohjanmaan ja Torniojoen välillä. Keski-Pohjanmaalla rannikon asutus oli suhteellisen harva. Vesistöjen latva-alueille Perhoon, Veteliin ja Halsualle saapui uudisasukkaita Ruotsista sekä 1500-luvulla Savosta. Uudet asukkaat muodostivat oman heimon – keskipohjalaiset. Joet toimivat kulkureitteinä ja niiden rannoille alkoi syntyä asutusta.

Alueen muinaismuistot keskittyvät Toholammin keskustan etelä-puolelle, jossa sijaitsee yhdeksän kivikautista asuinpaikkaa. Nykyinen asutusrakenne sijoittuu perinteen mukaisesti taajaman pohjoispuolella jokilaakson ylätasanteen kumpareille, etäälle joesta. Poikkeuksen tekee ainoastaan kosken partaalle sijoittuva Riutan asutus. Maisema-alueen eteläosassa Määttälä-Sykäräinen alueella rakentaminen sijoittuu löysän nauhamaisesti jokea seurailevan kylätien kumpareille tai länsipuolella selänteen reunan tuntumaan. Perinteinen ja maisemallisesti merkittävä rakennuskanta sijoittuu harvalukuisena ja hajalleen maisema-alueelle. Maisemallisesti merkittävää rakennuskantaa edustavat keskustaajaman pohjoispuolella Jämsässä, Laitalassa, Oikemuksessa sekä Riutassa säilyneet perinteiset päärakennukset pihapiireineen ja alueen eteläosassa. Esimerkkeinä Jokitalot, Kleemolan perinteinen pihapiiri ja yksittäiset talot kuten Yli-lehtola ja Pollari.

Alueen maisemakuva vaihtelee joen pituussuunnassa. Jokilaakson pohjoisosassa viljeltyt pellot viettävät loivasti ja suhteellisen tasaisesti jokeen ja Kirkkojärveen. Jokea seurailevilta teiltä avautuu hienoja laakso-, joki- tai järvinäkymiä lähes rakentamattomien ja avointen rantapeltöjen läpi. Määttälän-Kleemolan seuduilla maisema muuttuu kumpuilevammaksi. Viljelty jokilaakso kapenee ja jokirannat jyrkkenevät alueen pohjoisosiin verrattuna ja maisema on sulkeutuneempaa. Jokirantojen lehtipuunauhat osoittavat joen sijainnin, mutta eivät sulje näkymiä, sillä korkeuserot mahdollistavat näkymät laakson vastakkaisille puolille. Alueen eteläisimmässä osassa jokilaakson länsirinteet laskevat jyrkkinä ja metsäisinä Lestijokeen, paikoitellen jokilaakso on kanjonimainen. Maisemakuva rikastuttavat vielä jäljellä oleva perinteinen rakennuskanta ja joki luontokohteineen sekä koskipaikoineen.

Lestijokeen laskevat ojat ovat uurtaneet syvät ja mutkittelevat uomat eli raviinit hienoaineksiseen maaperään.

Toholammin kirkko on hahmoltaan siro.

Luonnontilaisena säilynyt Lestijoki kuuluu kokonaisuudessaan Natura 2000 -ohjelmaan.

Arviointiteksti:

Lestijokilaakso esittelee erittäin edustavasti kahden maisemamaakunnan Pohjanmaan ja Suomenselän erityispiirteitä Keski-Pohjanmaan jokiseudun ja rannikon maisemaseudulla.

Rajaus:

Nykyiseen vama-rajaukseen liitetään jokilaakson eteläosaa (RKY 1993) Sykäräisiin saakka. Etelä-osa on edustava esimerkki Suomenselän viljellystä jokilaaksoista keski-Pohjanmaan jokiseudulla. Erityisesti eteläosan topografia ja luontoarvot nostavat alueen arvoa valtakunnalliselle tasolle.

Toholammin keskustan pohjoispuolella Lestijokilaakso on erityisen loivapiirteinen

Perhonjokilaakson kulttuurimaisema; Veteli

Inventointialueen nimi:

44 Perhonjokilaakso

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Perhonjokilaakso, maakunnallinen

Maisema-alueen uusi nimi:

Perhonjokilaakson kulttuurimaisema; Veteli

Kunta:

Veteli

Pinta-ala:

1 400 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen

Kuvailu:

Perhonjokilaakson kulttuurimaisema Vetelissä rajautuu etelässä Heikkilään ja pohjoisessa Tunkkariin hie-
man Kaustisen kunnan rajan eteläpuolella. Perhonjoki
on luode-kaakko-suuntainen, tyypillinen keskipohjalai-
nen joki, jonka laaksoa ympäröivät harjut, suot ja ka-
ruhkot moreeniselänteet kumpareineen. Joki kulkee
syvällä laaksossa, rannat ovat paikoin hyvinkin jyrkkiä
ja vesipinta näkyy yleensä vain joen ylityspaikoilla tai
aivan rannassa. Viljelty jokilaakso on kapeahko, avau-
tuen leveimmilleen Kylmäkylässä kohti itää.

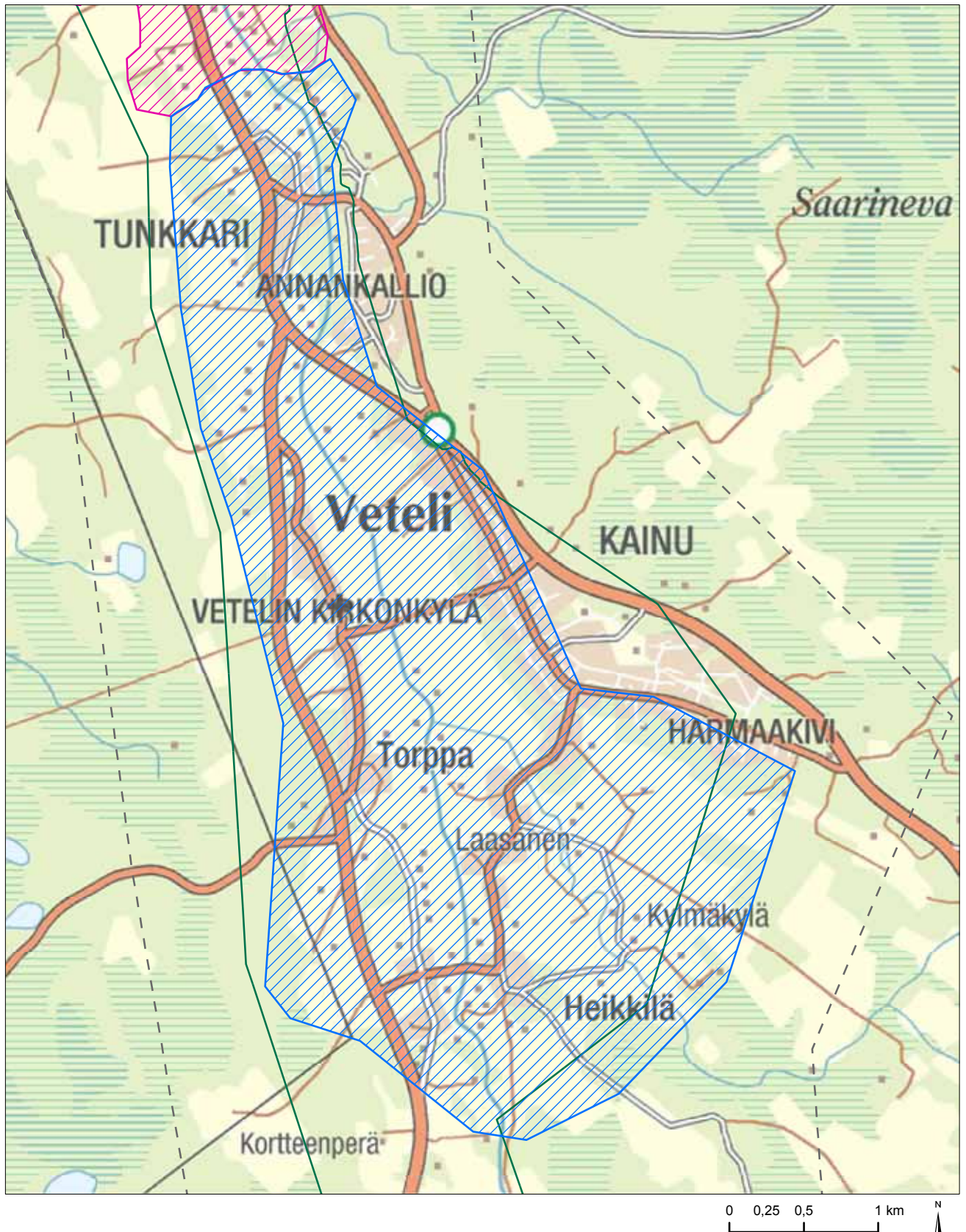
Alueella on kivikautisten asuinpaikkojen jään-
nöksiä, ja ne sijoittuvat nykyisen asutuksen sekaan.
Maankäyttö Perhonjoen alueella on aikojen saatossa
muuttunut eränkävijäseuduista maanviljelysalueek-
si, ja vakinaista asutusta Vetelissä on ollut ainakin
1540-luvulta saakka. Asutus on sijoittunut kumpareil-
le nauhamaisesti peltojen ja jokilaaksoa ympäröivien
metsien väliin ja varsinkin joen itäpuolella kulkeva
harjujono on ohjannut rakentamista. Vetelin alueella
on jäljellä runsaasti säilynyttä vanhaa rakennuskantaa
ja uudempi rakentaminen on pääsääntöisesti pysynyt
maisemaan sopivana niin ulkonäöltään, mittasuhteil-
taan kuin sijoittumiseltaankin. Kaikkein edustavimmat
näkymät avautuvat joen länsipuolelta, vanhalta Tor-
pan raitilta kohti itää; joen jyrkempi länsiranta avaa
maisemaa auliisti kohti itärinteen peltoja, jotka kohoa-
vat loivemmin ylös harjun taitteeseen.

Arviointiteksti:

Perhonjokilaakson kulttuurimaisema Vetelissä on
edustava esimerkki maisemarakenteeltaan tyypilli-
sestä keskipohjalaisesta, elinvoimaisesta jokilaakson
kulttuurimaisemasta, jossa on runsaasti säilynyttä
vanhaa rakennuskantaa.

Rajaus:

Rajaus mukailee löyhästi vanhaa RKY 1993-raja-
usta tiukentuen kuitenkin jonkin verran. Perhonjoen
itäpuolelta ulkopuolelle jää taajamoituneita alueita
Annankalliolla ja Kainussa, kylänraitin vanhempaa ra-
kennuskantaa rajataan mukaan. Alueet Pikkukoskelta
etelään jätetään ulkopuolelle. Niillä seuduin maisema
sulkeutuu ja muuttuu sen jälkeen tavanomaisemmak-
si ja lähes rakentamattomaksi. Muutoin rajaus kulkee
luontaisia maiseman rajoja pitkin, kuten teitä ja ympä-
röivien metsien selännekohtia, niin että kokonaisuus
on eheä ja maisemakuvaltaan yhtenäinen.

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

0 0,25 0,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

Tiivistä asutusnauhaa Heikkiläntien varressa. (HP)

Koulutien varressa säilynyt komea pohjalaistalo. (HP)

Heikkilänkosken mylly. (HP)

Peltojen keskeltä kohoavalle kumpareelle sijoittunutta perinteistä asutusta. (HP)

Vattaja-Ohtakari

Inventointialueen nimi:

46B Lohtaja-Ohtakari

Maisema-alueen aikaisempi nimi ja arvoluokka:

Vattaja, maakunnallinen

Maisema-alueen uusi nimi:

Vattaja-Ohtakari

Kunta:

Kokkola

Pinta-ala:

3 355 ha

Arvoluokka:

valtakunnallinen/Mapiolla eriyvä mielipide rajauksesta:
eteläkärjen raja- ja keinotekoinen

Kuvailu:

Vattaja on Pohjanlahden laajin lentohiekka-alue ja ainutlaatuinen koko Euroopassa. Jääkauden jälkeiset merivaiheet ovat muokanneet rannikolle ulottuvan harjuaineksen 450 ha:n ja yli 15 km:n laajuiseksi hiekka-alueeksi. Matalaa rantahietikkoa rytmittävät rannansuuntaiset maastosta nousevat, jopa 15 metrin korkuiset dyynit ja rantavallit, jotka jatkuvat myös meren alla. Rantavyöhyke on jatkuvassa muutostilassa maankohoamisen myötä. Karua hietikkoa kirjavoivat eri-ikäiset männiköt ja paikka paikoin esiintyvät pienialaiset suot. Vattajanniemi on Natura 2000 -aluetta, jonka arvot perustuvat dyyniluontotyyppien runsauteen ja dyynien kehitysvaiheiden luomiin laaja-alaisiin luontotyypeihin. Alue kuuluu myös harjujen, rantojen ja pohjavesien suojeluohjelmiin. Vattajan naturalisella alueella on 18 lintudirektiivin laji. Valtakunnallisesti

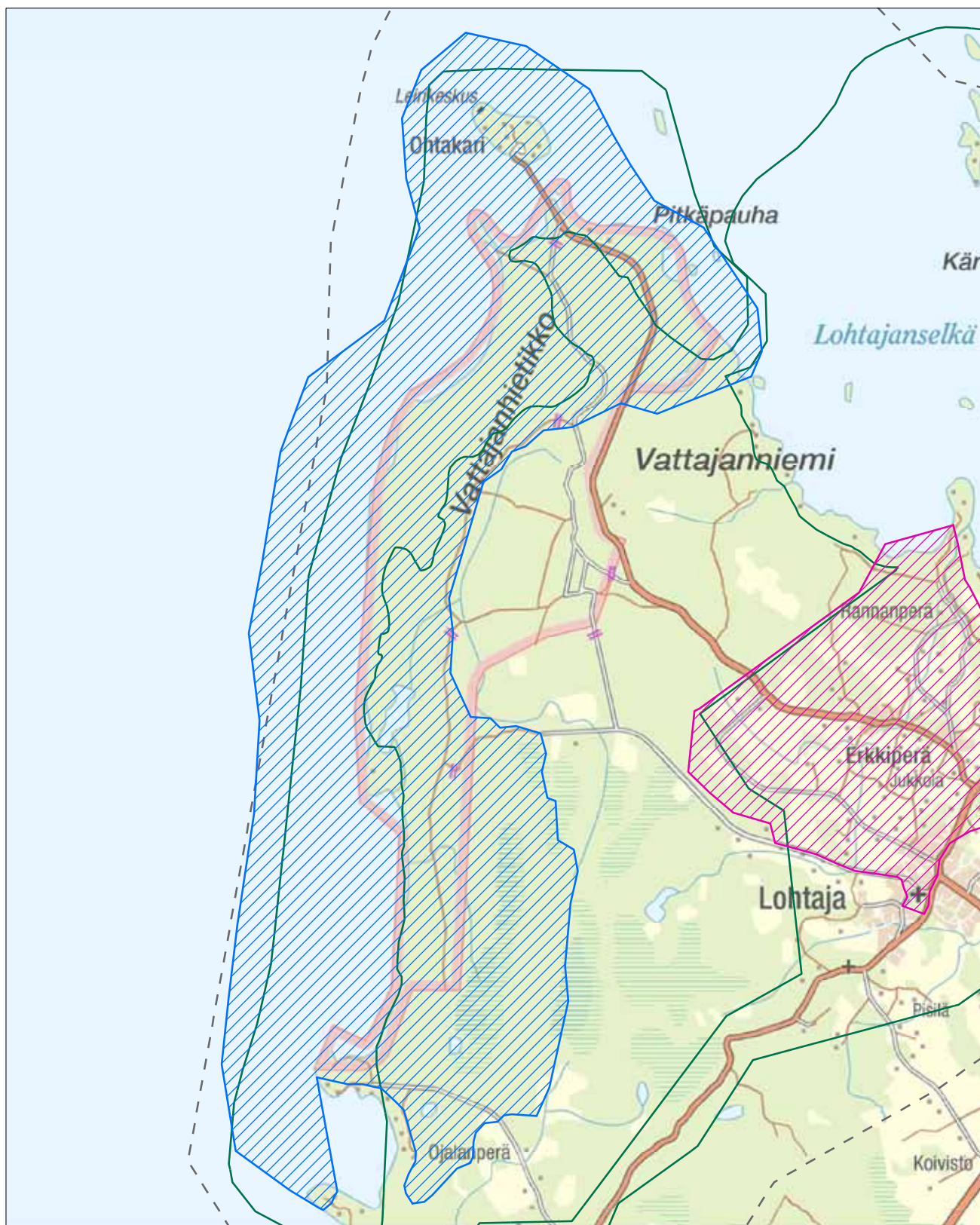
uhanalaisten lintulajien lisäksi alueella esiintyy useita uhanalaisia perhos- ja kasvilajeja. Alueelle on laadittu hoito- ja käyttösuunnitelma ja mm. dyynejä, kosteikkoja ja perinnebiotooppeja on ennallistettu 2000-luvun alussa.

Pinta-alaltaan noin 30 ha kokoinen Ohtakarin saari sijaitsee Vattajanniemen edustalla Ohtakarintien päässä. Saareen, jonka edustalla aukeaa avomeri, johtaa 1970-luvulla rakennettu mantereeseen sekä saaren yhdistävä pengertie ja silta. Ohtakarilla rannan ruoho- ja varpulaikut vaihettuu katajikoksi ja matalaksi puustoksi saaren keskiosissa. Kallioniemen valtakunnallisesti arvokas, matala kallioalue kuivine, kituvine kalliometsineen sijoittuu Vattajan hietikon eteläpuolelle.

Ohtakari on ikivanha Lohtajankylän kalastajien tukikohta, jonka historia tunnetaan 1500-luvulta lähtien. Kalastajat asuivat karituissa yleensä koko pyyntikauden ja poistuivat saarelta ainoastaan pyhiksi, jolloin muut pitäjän asukkaat saattoivat viettää aikansa saarella. Ohtakari on yhä edelleen lohtajalaisten kalastustukikohta ja vapaa-ajanviettopaikka. Tiheään rakennettu kalastajakylä koostuu

Ohtakarin ikivanhan kalastustukikohdan historia tunnetaan 1500-luvulta lähtien. (AK)

0 0,250,5 1 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

Vattajan kilometrien mittaiset, rakentamattomat lentohiekka-alueet ovat ainutlaatuisia jopa Euroopan tasolla. (AK)

Ohtakaria yhdistää Vattajan hiekkarantoihin 1970-luvulla rakennettu pengertie ja silta. (AK)

nykyisin noin 50 vapaa-ajan asunnosta, joista pääosa on 50-luvun jälkeen uusittuja. Saarella toimi 1800-luvun puolivälistä luotsiasema. Nykyinen maisemassa säilynyt asema on 1900-luvun alusta. Muuta saaren rakennuskantaa edustavat mm. Pooki-majakka, Kalastusmuseo ja 1970-luvun kalasatama sekä seurakunnan leirikeskus. Ohtakarin saaren puusto hakattiin viime sotien aikana. 1940-luvulla saarella pidettiin lampaita.

Ohtakarin sisäosissa sijaitsee, pyöreä kivistä koottu labyrinttikuvio, jatulintarha, jota saarella nimitetään Laiska-Jaakon ringiksi. Jatulintarha lienee keskiaikainen. Muita muinaismuistoja ovat Vattajan pohjoisosan historiallisen ajan valkama ja eteläosan eräsija. Vattajan aluetta käytettiin pitkään paikallisten asukkaiden yhteistä laidunmaata. Avointen hietikoiden umpeutuminen on ollut viime vuosikymmenten aikana nopeaa. Vattajan alue on nykyisin puolustusvoimien hallinnassa. Kilometrien pituinen avomereen rajoittuva hiekkaranta sekä Kallioniemen ja Ohtakarin avoimet rannat tarjoavat upeita merinäköymiä. Vattajan ja Oh-

takarin maisemakuva on hyvin säilynyttä ja ainutlaatuista maisemaa.

Arviointiteksti:

Vattaja on Pohjanlahden laajin hiekka-alue, joka on ainutlaatuinen koko Euroopassa. Aluella on huomattavia luonto- ja maisema-arvoja. Ohtakari on ikivanha Lohtajankylän kalastajien tukikohta, joka kuvastaa Pohjanmaan rannikon kalastuselinkeinon synnyttämiä rakennettuja ympäristöjä. Valtakunnallisesti arvokkaalla Kallioniemellä on säilynyt rakentamatonta avokallioista pohjoisrantaa.

Rajaus:

Rajaukseen otetaan mukaan Natura 2000 -alueet, harjajensuojeluohjelmaan kuuluvat alueet sekä Kallioniemen valtakunnallisesti arvokasta kallioaluetta. Rakennetut ranta-alueet Hakuntissa jätetään rajauksen ulkopuolelle.

Valtakunnallisesta arvoluokasta pudonneet maisema-alueet

Inventointialueen nimi:

24 Övermalax - Åminne

Maisema-alueen aikaisempi arvoluokka:

valtakunnallinen (valtioneuvoston periaatepäätös 1995)

Maisema-alueen uusi nimi:

Övermalax - Åminnen kulttuurimaisema

Kunta:

Maalahti, Mustasaari

Pinta-ala:

5 400 ha

Arvoluokka:

maakunnallinen

Kuvailu:

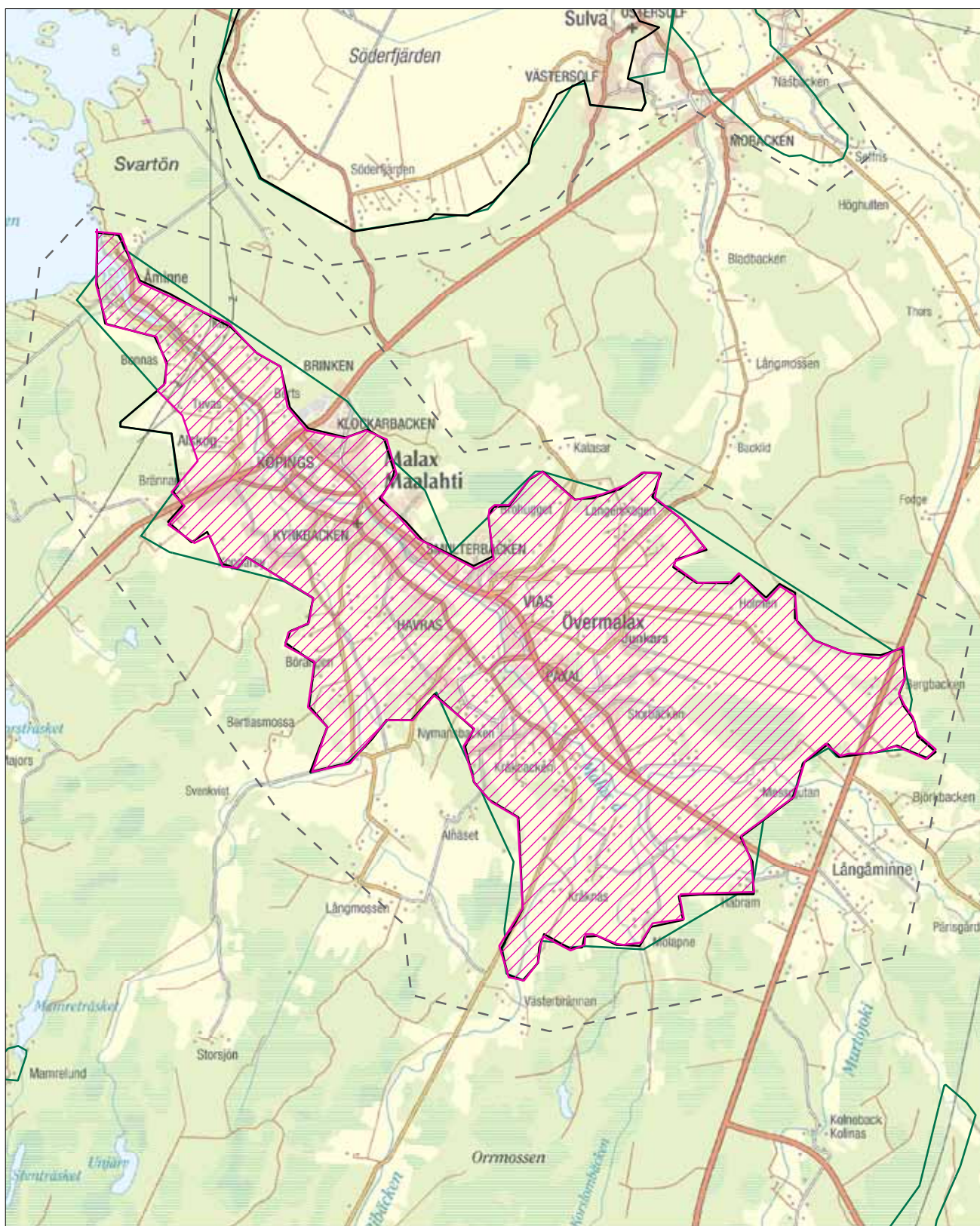
Övermalax-Åminnen kulttuurimaisema on esitelty maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden raportissa 2013.

Arviointiteksti:

Maisema-alue edustaa Etelä-Pohjanmaan rannikko-seudun tyypillistä kulttuurimaisemaa. Viljelymaisema on pääpiirteissään samankaltaista kuin viereisellä Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudulla. Alueella on suhteellisen paljon vanhaa ja arvokasta rakennuskantaa, ryhmäkylä ja perinteikäs kalasatama. Kuitenkin useat taajamoituneet alueet, kulttuurimaisemasta piittaamaton rakentaminen sekä pusikoitunut ja näkymiä sulkeva Maalahdenjoki hajottavat maisemakuvaa ja alueen yhtenäisyyttä. Alueella ei ole enää valtakunnallista arvoa suhteessa maisemaseutuunsa.

Rajaus:

Aikaisemmasta rajauksesta poistetaan Tuvaksen länsipuolella metsän rajaamat pellot.

0 0,5 1 2 km

© SYKE
© MML 2013

- Uusi valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Uusi maakunnallisesti arvokas maisema-alue (ehdotus 2013)
- Valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Valtioneuvoston periaatepäätös 1995)
- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Maakuntakaava)
- Inventointialue

LÄHTEET

Arkistot

Vanhakartta.fi. Heikki Rantatupa. Jyväskylän yliopisto

Maisema-alueinventointien paikkatietopaketti MAPA

Kioski -rakennusinventointitietokanta. Länsi-Suomen Ely-keskus

Lähdekirjallisuus ja selvitykset

Yleisteokset

Arvokkaat kulttuurimaisemat Lapuanjokilaaksossa. Heikkuri-Alborzi, S. & Niemi, P. 1994. Vaasa: Vaasan läänin seutukaavaliitto.

Arvokkaat maisema-alueet - Maisema-alue työryhmän mietintö II. YM:n mietintö 66/1992. Helsinki 1993.

Chartographia Ostrobothnica- Pohjanmaa vanhoissa kartoissa. Nygård, H. & Rantatupa, H. 2006. Vasa: Svenska Österbottens Hembygds- och Museiförbund.

Esihistorialliset kiinteät muinaisjäännökset Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla. Museovirasto, Maakuntaliitot. Vaasa 1998.

Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan perinnemaisemat. Kekäläinen, H. & Molander, L-L. 2003. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus

Eurooppalainen maisemayleissopimus. Mervi Koskinen (toim.) 2008. Vammalan kirjapaino

Historiallinen paikkatieto - Digitaalisen paikkatiedon tuottaminen historiallisista kartoista. Mökkönen, T. 2006. Suomen ympäristö 34/2006. Ympäristöministeriö. Alueidenkäytönohje.

Inventointiohje, Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventoinnit – maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Ympäristöministeriö, MAPIO -työryhmä, 10/2010.

Kulttuurimaisema: Arvokkaat kulttuurimaisemakokonaisuudet Vaasan läänissä. Heikkuri-Alborzi, S. 1993. Vaasan läänin seutukaavaliitto. Vaasa 1993.

Kulttuurimaisemien inventointi mietintöä varten Vaasan läänin alueella 1986-89. Saini Heikkuri-Alborzi, Pirjo Niemi. Seutukaavaliitto.

Luonnonmaan arvokkaat maatalousalueet Suomessa – määrittely, seuranta ja hoidon taloudelliset edellytykset. Heliölä, J. et al. 2009. Maa- ja metsätalousministeriö 1/2009. Vammalan kirjapaino.

Maiseman muisti – valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset. Purhonen, P. 2001. Museovirasto. Maakuntamuseon kirjasto

Maisemanhoito - Maisema-alue työryhmän mietintö I. YM:n mietintö 66/1992. Helsinki 1993.

Pohjanmaan kautta – Via Österbotten. Tiemuseon julkaisuja 15. Salminen, T. Toivo, R. & Haavisto, T. 1997. Jyväskylä: Tielaitos, Vaasan tiepiiri.

Rakennettu kulttuuriympäristö - Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museovirasto, Ympäristöministeriö. 1993. Helsinki.

Suomalainen kulttuurimaisema. Heikkilä, T. 2000. Sulkava: Tammi.

Suomen kartasto 350. Maisemat, asuin ympäristöt. Alalammi, P. (toim.) Alestalo, J. Maanmittaushallitus, Suomen maantieteellinen seura. 1993. Helsinki: Maanmittaushallitus.

Suomen karttakirja 1920: Näköispainos. Harju, E-S. Genimap, Maanmittaushallitus. 2004. Vantaa: Genimap.

Vaasan läänin kulttuuriympäristöohjelma. Keppo, E. 1997. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus

Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat. Ympäristöministeriö 2007.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009). <http://www.rky.fi>

Valtakunnallisten arvokkaiden maisema-alueiden muutosten arvioiminen. Selvitys maiseman seurantaindikaattoreista. Hietala-Koivu, R. Joutsalmi, S. & Tyrväinen, L. (toim.) 2006. Suomen ympäristö 6/2006. Ympäristöministeriö.

Visuaalinen maisemaseuranta. Heikkilä, T. 2007. Teksti. Musta Taide. Helsinki.

Etelä-Pohjanmaa

Alajoen Jokisaunat ja luhtaladot. Rakennetun ympäristön säilyttäminen ja ohjeet lisärakentamiselle Ilmajoen-Seinäjoen alajoella. Mäntysaari, M. 1999.

Alajoen kehittämishanke. Esiselvitys ja käyttösuunnitelma. Etelä-Pohjanmaan maaseutukeskus 1996.

Alajoen kehittämishanke. Loppuraportti. Wahlberg, A. 2001. Etelä-Pohjanmaan maaseutukeskus.

Alavuden kulttuuriympäristön hoito. Räihä, U. 1997. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava. Etelä-Pohjanmaan liitto 2003.

Etelä-Pohjanmaan Seutukaavaliiton kulttuurimaisemien inventointimateriaalit 1998.

Härkmeren maisema-alue, Härkmeri landskapsområde. Jaakkola, R. & Molander, L-L. (toim.) 2000. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Härmänmaan ympäristön tila ja sen kehittäminen. Aho, R. 2003. Vaasa: Länsi-Suomen Ympäristökeskus.

Ilmajoki. Koskenkorvan yleiskaava. Kaavaselustus. Ilmajoen kunta, kaavoitustoimi 2012.

Jalasjärvi. Kirkonseudun osayleiskaava. Kulttuuriympäristöselvitys. Pöyry 2007.

Kauhajoen kaupunki. Kauhajoen keskustaajaman osayleiskaava 2035. Maisemaselvitys 2011. Nummijärvi, M. 2011.

Kauhajoen kulttuurimaisemien kirja. Lions Club Kauhajoki ry 2012.

Keski-Nurmon, Veneskosken ja Kouran maisemaselvitys. Osayleiskaavan taustaselvitys. Maisema ja luonnonympäristö. 2011. Seinäjoen kaupunki, Sito.

Kirkonseudun yleiskaava 2017, perusselvitys. Sigma Konsultit 2003. Laihian kunta.

Koskenkorvan linnusto-, viitasammakko- ja lepakkoselvitys 2010. Ilmajoen kaupunki. Vahekoski, M. 2010. Luontopalvelu Kraakku.

Koskenkorvan osayleiskaavan luonto- ja maisemaselvitys. Korvenpää, T. 2003. Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy. Kristiinankaupunki: Härkmeren maisema-alueen hoitosuunnitelmat. 1999.

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemissa. Jaakkola, R. Anttila, P. & Molander, L-L. 2000. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kurejoen maisema, kulttuurimaiseman ja vesistön hoito Kurejokilaaksossa. Simolin, E. 2001. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kurikan-Ilmajoen jokimaisemasuunnitelma. Ranto, M. Ilmajoki: Länsi-Suomen ympäristökeskus, 1999.

Kyrönjoen virkistyskäytön ja maisemanhoidon kehittäminen Ylistarossa ja Nurmossa. Motiivi Oy 2001. Seinäjoki: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Lakeuden maisemissa: Maisemanhoito-ohjelma Lapuan-Kauhavan Alajoelle. Anttila, P. & Molander, L-L. 1998. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Lakeuksien laidalta Katikan kuruille: Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma. Nummijärvi, M. 2008. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Luopajarven alueen maisemanhoidon ja käytön yleissuunnitelma. Viatek yhtiöt Oy 1996. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Luopajarven kesätulvien torjunta ja ympäristöhoitosuunnitelma. Jalasjärvi. 2004. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maakunnallisesti arvokkaat maisema- ja kulttuurialueet 2001. Motiivi Oy 2001. Seinäjoki: Etelä-Pohjanmaan liitto.

Maatalouden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Härkmeri. Järvinen, C. 2004. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma. Jalasjärvi ja Kauhajoki. Koivisto, A-M. & Kullas, J. 2010. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Maatalousalueiden kosteikkojen ja luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Kuortane. Koivisto, A-M. & Kullas, J. 2011. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Maatalousalueiden kosteikkojen, luonnon monimuotoisuuden ja suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma : Kauhava. Koivisto, A-M. 2012. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Ylistaro. Kullas, J. & Rapo, J. 2004. Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Merikaarron osayleiskaavan ympäristöselvitys. Warén, T. Turnstone Nature 2000. Vähänkyrön kunta.

Rakennetun ympäristön inventointi Kurikan-Ilmajoen alueella 1999. Uki-Arkkitehdit Oy 1999.

Vesiteitä kyliin ja kirkolle. Ähtärin kulttuuriympäristöohjelma. Jaakkola, R. 2009.

Vähäkyrö. Tervajoen osayleiskaava. Luontoselvitys. Warén, T. Turnstone nature 2005.

Vähänkyrön kirkonseudun osayleiskaavan luontoselvitys. Nyman, C. 1997.

Ylihärmän Kankaankylän kyläympäristön hoitosuunnitelma. Joensuu, H. 2003. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Ähtärinjärven suojavyöhyke- ja vesimaisemasuunnitelma. Anttila, P. & Molander, L-L. 2000. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Pohjanmaa

Björköby landskapsvårdsplan: en planeringsmodell för vård av landskapsområden. Bonn, C. 1998. Vasa: Västra Finlands miljöcentral.

Hovioikeuden puistot ja ryytimaat. Vihreää arkkitehtuuria Pohjanmaalla. Piispala, E. 2004. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Inventering av kulturhistoriska miljöer i Nederpurmo. Pedersöre kommun. Liljedahl-Lund, Y. 2008.

Jääkauden jälkinäytös. Merenkurkun saariston maailmanperintö. Hietikko-Hautala, T. 2010. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Kompletterande naturinventering vid Rökiö By, Vörå kommun hösten 2002. Nature-invest. Fagerholm, I. 2002.

Kulturlandskapsinventering på av forststyrelsen administrerade områden i Kvarkens skärgård. Harjula, A. & Hellman, K. 1999. Forststyrelsen & Österbottens museum.

Maankohoaminen Merenkurkussa. Merenkurkun rannikon pilottihanke. Landhöjning i Kvarken. Kvarkenkustens pilotprojekt. Bonn, C. 1997. Pohjanmaan liitto, Ympäristöministeriö.

Maatalouden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Härkmeri / Översiktsplan för naturens mångfald inom jordbruket, Härkmeri. Järvinen, C. 2004. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Isokyrö. Kullas, J. 2005. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Meriväylien rakennusperintö. Nyman, H. (toim.) & Ikkala, M-L. 2009. Helsinki: Museovirasto.

Naturinventering för "Delgeneralplan för Närpes ådal, delområde I: Finby – Yttermark, Närpes stad" sommaren 2007. Nature-Invest Ingvar Fagerholm.

Närpesådal delgeneralplan. Landskapsinventering. Jaakkola, R. 2008.

Närpiön kulttuuriympäristöohjelma. Jaakkola, R. 2013

Pohjanmaan maakuntakaava - Österbottens landskapsplan. Pohjanmaan liitto 2008.

Pohjanmaan merellinen perintö. Pohjanmaan liitto 2001. Vaasa.

Skötsel- och användningsplan för Lappören, Slättskaret, Rönnskaret och Kvicksund. Höglund, J. Ollqvist, S. & Molander, L-L. 2000. Vasa: Västra Finlands Miljöcentral

Söderfjärdenin maisemanhoitosuunnitelma. Molander, L-L. & Järvinen, C. 2008. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus

Tulvariskien alustava arviointi Harrströminjoen vesistöalueella. Bredgård, E-S. 2011. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Utvecklingsplan för Närpes å. Bonde, A. & Sivil, M. 2006. Västra Finlands miljöcentral.

Vaasan saaristo. Vasa Skärgård II. Osala, T. 1988. Vaasa.

Vanhan Vaasan puutarhojen ja puistojen historiaa. Piispala, E. 2002. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Vanhan Vaasan valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen inventointi 2008. Aalto, A-K. 2008. Vaasan kaupunkisuunnittelu.

Keski-Pohjanmaa

Keskipojalaisia museoita ja kulttuuriympäristöjä. K.H. Renlundin museo – Keski-Pohjanmaan maakuntamuseo. <http://museot.keski-pohjanmaa.fi>

Keski-Pohjanmaan arvokkaat maisema- ja kulttuurialueet. Sigma konsultit 2001. Kokkola: Keski-Pohjanmaan liitto.

Keski-Pohjanmaan maakuntakaava. Keski-Pohjanmaan liitto 2006.

Keski-Pohjanmaan perinnebiotoopit. Tikkanen, H. Hongell, H. & Polso, A. 1999. Kokkola: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Kokkolan rakennuskulttuuria. Ahmas, K. 1992. Kokkola.

Kokkolan rantaluonto – Selvitys luonnonolosuhteista rantayleiskaavaa varten. Hämäläinen, A. 2001.

Kokkolan saariston hoito- ja käyttösuunnitelma. Höglund, J. 2011. Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

Lestijokilaakson maisemanhoitosuunnitelma: Toholammin alue. Perälä, T. Jormola, J. 2001. Helsinki: Vaasa: Suomen ympäristökeskus: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Toholampi. Kullas, J. & Rapo, J. 2005. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Veteli. Kullas, J. 2006. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus.

Vattajanniemen Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja 2009

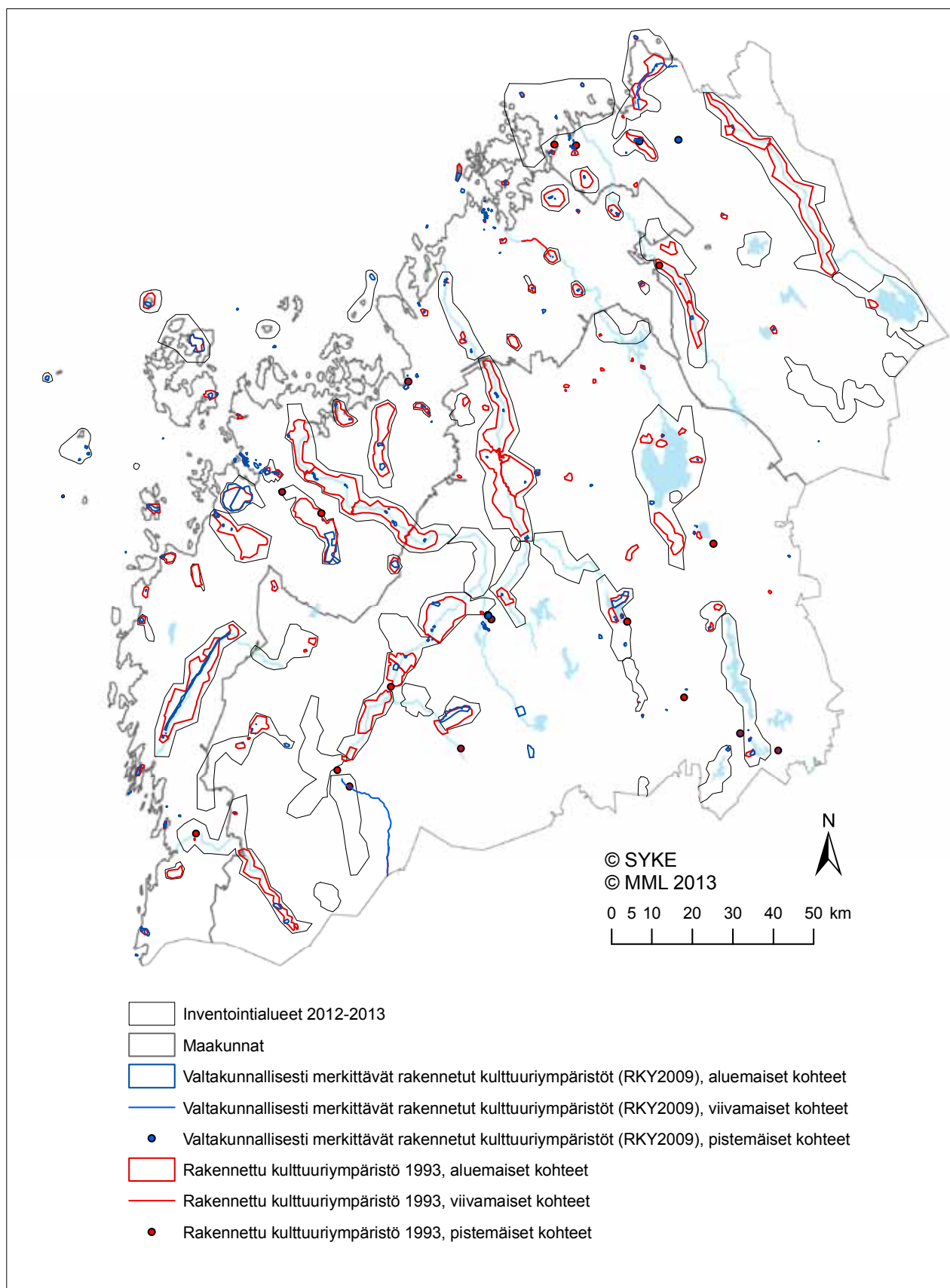
Veteli kaavoitusliite 1997. Lahti, L. 1997. Veteli.

Vetelin kunnan osayleiskaavan ekologinen maisemaselvitys. Perhonjokilaakson Luonto ry 1997. Veteli.

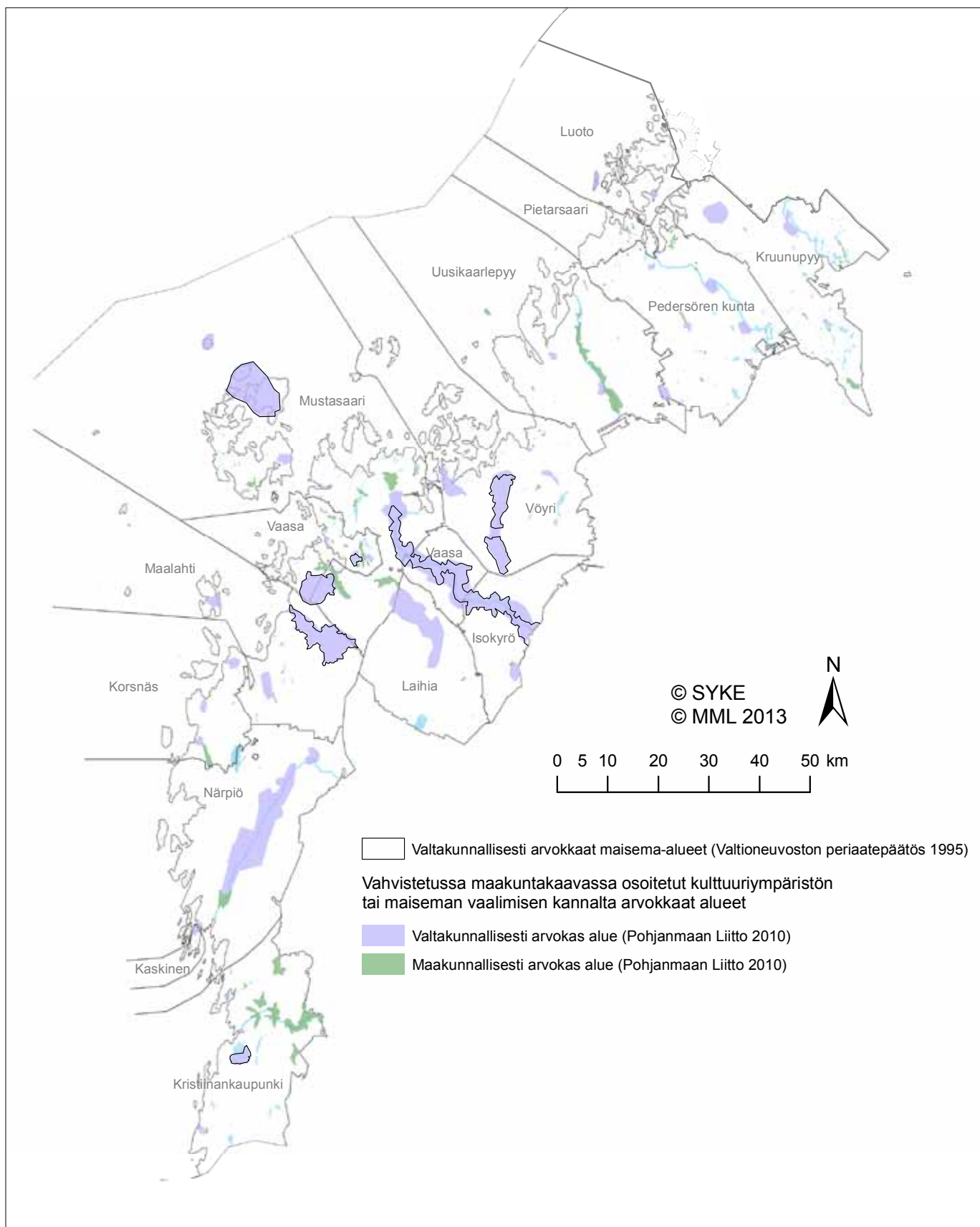
OHEISMATERIAALI

Päiväysinventoinnin yhteydessä syntyneen materiaalin: maakuntakohtaisten maisema-analyysin teemakarttojen, kohdekohtaisten teemakarttojen ja inventointilomakkeiden sekä valokuvien säilytyspaikka on Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus.

LIITE 1 RKY 2009 ja RKY 1993

LIITE 2 Pohjanmaan maakuntakaavassa osoitetut kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta valtakunnallisesti arvokkaat alueet sekä valtioneuvoston päätöksen mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet.

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ovat edustavimpia maaseudun kulttuurimaisemia, joiden arvo perustuu monimuotoiseen kulttuurivaikutteiseen luontoon, hoidettuun viljelymaisemaan ja perinteiseen rakennuskantaan. Maisema-alueilla turvataan edustavien ja elinvoimaisten maaseutumaisemien säilyminen. Ympäristöministeriössä on meneillään valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi. Päivitys- ja täydennysinventoinnit toteutetaan vuosina 2010–2014 maakunnittain. Etelä- ja Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet inventoitiin vuosina 2012–2013. Inventointikohteet ovat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (valtioneuvoston periaatepäätös 1995), maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja valtakunnallisesti arvokkaiden rakennetun kulttuuriympäristön (RKY 2009) arvotuksessa pudonneita tai supistuneita kohteita, jotka inventoidaan maisema-arvojen näkökulmasta. Tällä hetkellä Etelä- ja Keski-Pohjanmaan sekä Pohjanmaan maakunnissa on yhteensä 15 valtakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta tai maisemanähtävyyttä. Nyt tehdyssä päivitysinventoinnissa tarkasteltiin aluevalikoimaa, alueiden arvoluokkia ja rajoituksia.

RAPORTTEJA 83 | 2012

MAASEUDUN KULTTUURIMAISEMAT JA MAISEMANÄHTÄVYYDET

Ehdotukset Pohjanmaan, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi 2013

Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

ISBN 978-952-257-855-6 (PDF)

ISSN-L 2242-2846

ISSN 2242-2854 (verkkopainos)

URN:ISBN:978-952-257-855-6

www.ely-keskus.fi/julkaisut | www.doria.fi/ely-keskus

MAA- JA
KOTITALOUS-
NAISET